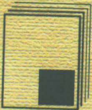
İsmet Zeki Eyuboğlu

Yoksul Özdeyişleri

Eğlence Sözlüğü

B. Rahmi

pencere
yayınları

İsmet Zeki Eyuboğlu
Yoksul Özdeyişleri

Almancadan Derleyen: Oğuz Özügül
Birinci Baskı: Ocak 2000
Kapak: İbrahim Karakaş
Baskı ve Cilt: Ceren Matbaası
Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğdu

ISBN 975-7814-97-0

PENCERE YAYINLARI: 112

Hamam Sok. 2/6 Cağaloğlu- İSTANBUL
Tel ve Faks: (0212) 511 64 98 - 513 27 17- 522 79 24

İsmet Zeki Eyuboğlu

Yoksul Özdeyişleri

İÇİNDEKİLER

Bilgi	7	Emekliler	25
İnsan	8	Öğretmen	26
Düşünmek	9	Dost	26
Yalan	9	Koyun	27
Uygulama	10	Kediler	28
Alçaklık	10	Yazmak	28
Bağımsızlık	10	Tarih	29
Yücelik	11	Yargıç	30
Yiğit	12	Devrim	31
Bilgelik	12	Devrimci	32
Kokmuş Bilgi	13	Eski-Yeni	32
Tanrı Sözü	13	Geçmiş-Gelecek	33
Cinler	14	Değnek	34
Öküz	14	Sıcaklık	34
Doğruluk	14	Yılbaşı	35
Övmek	15	Önsöz	36
Öpüş	16	Doğu	36
Güçlü Kişi	16	Özgürlük	37
Kadın	17	Verimli	38
Çocuklar	17	Dil	38
Erdem	18	Odun	39
Unutmak	19	Kan	40
Ay	19	Büyük	41
Yıldızlar	20	Baş	42
Derinlik	21	Anlaşma	43
Anılar	21	Şiir	43
Güzellik	22	Ozan	44
Yöneticiler	23	Kendi Üstüne Konuşma	45
Ağırlık	23	Öykü	46
Yeğnik	24	Gece	46
Deli	24	Roman	47
Görev Çokluğu	24	Söz	47

Sürü	49
Fıkra	50
Saplantı	50
Sözünün Eri	51
Bağlılık	52
Sözün Dişleri	54
Su	55
Yükümlülük	55
El	56
Yokuş	56
Pas	57
Sevinme	58
İslam Düşüncesi	58
Dilin Kemiği	59
Dilciler	60
Korucu	60
Sarılık	61
Çöküş	61
Yükselmek	61
Bölücülük	63
Öfke	64
Gülüş	65
Kaya	66
İnek	67
Malebranche	68
Paracelsus	68
Tanrı	68
Karşılıklı	69
Hangi Batı	70
Tasavvuf	71
Karl Karks	73
Engels	74
Müslüman	74
György Lukacs	74
Uyku	75
Yönetim	76
Armudu Taşlayalım	77
Kereviz	78
Vişnenin Ağıtı	78
Rakı	78
Başörtüsü	79
Şeytanla Melek	79
Tekkede Dönme	80
Osmanlıcacı İle Türkçeci	81
Genişlik	81
Sap	81
Doruk	81
Tay	82
Para	82
Hırsız Çocuk	82
Görev	83
Anbar Sıçanıyla Sokak Sıçanı	84
Kertenkele	84
Kurtla Köpek	84
Bayılan Yılan	85
Gecenin Gözleri	86
Kısrak	87
Benzetme	87
Kaçmak	88
Nasreddin Hoca'nın Eşeği	88
Yük	89
Özveri	89
Uzak Yakın	92
Burun	93
Dışkılık	93
Usludan Deliye	95
12 Eylül	98
Devlet Baba	102
Eğlence Sözlüğü	105

BİLGİ

Gerçek kaynağı doğadır bilginin, yoktur karşılığı doğada olmayan bir bilgi. Bir soyutlamadır doğada karşılığı olmayan bilgi.

Kaynağıyla olan uygunluğuna bağlıdır bilginin kesinliği. Ne denli kaynağa uygun olursa öylesine gerçek, kaynaktan uzak kalırsa öylesine sisli pusludur bilgi. Onun ölçüsü de doğadır ancak. Bilmek doğayı tanımaktır. Doğayı tanıyan kendini, kendini bilen doğayı bilir.

Doğadan nesnelerin izlenimlerini alırız. Sonra yoğurur bilgi yaparız onları. Bundandır bilginin bir izlenim olduğu. Düşünme gücünün türettiği varlıklar, doğada bulunmadığından, gerçek de değildir. Ne üçgen, beşgen, çokgen, ne de daire vardır doğada. Belli biçimleri, belli görünüşleri olan nesneler vardır. Onların izdüşümleri gelir bize.

Düşünme doğa ile karşı karşıya gelme biçiminde olursa yanıltıcı bilgi kalkar ortadan. İçekapanışla edinilen bilgi değil, birtakım soyutlamalar yanıltırlar bizi. İçimizde olduğundan gerçek sanırız onları. İşte bütün yanılmaların, yanlış bilgilerin kaynağı bu "sanmalar"dır.

Yanlış bilgi olur mu diyeceksiniz. Olmaz doğrusu aranırsa. Ancak doğada karşılığı olmayan, yalnız düşünmekle türetilen, adına bilgi denen izlenimler vardır. İşte bunlara "yanlış bilgi" adını veririrz. Bir söyleyiş alışkanlığıdır bu.

Doğa ile düşünen yanılmaz, bilgi diye, birtakım sanmalar da

edinmez. Doğadan kaçmak sağlamlıktan, açıklıktan korkmaktır boyuna.

Dogaya uymak düzen getirmektir, bilginin kaynağına varmaktır. Beni bilin, öğrenin demez doğa. Onun ağzı, dili, gözü, kulağı yoktur, gerçekleri vardır yalnız.

İNSAN

Bütün gerçeğiyle karşımızda duruyor insan. Ona bakmalı, onunla senli benli olmalı.

Uzaktan bakmakla bilinmez, anlaşılmaz insan. Yanına sokulmalı, sesini duymalı, kokusunu almalı, sıcaklığını yaşamalı.

İnsanın karşısında duran ona yabancıdır. İnsana yabancı olmak da doğadan kopmadır boyuna.

Davranışları içinde bir bütündür insan. Onun varlığı davranışlarıyla belirlenir, biçimlenir. Davranan varlıktır insan

İnsan başkalarıyla bütünleşir, sınırlanır. Yalnız kendini yaşayan bir varlık insan değildir.

Bağımsız insan yalnız insandır doğada. İnsan soydaşlarıyla ne denli bağlaşımlı olur, onları kendi özünde, kendi özünü onlarda bulursa o oranda özgür olur. İnsanın bağımsızlığı bu sorumluluklar içinde ne yapacağını bilip davranmasındadır. Canının istediğini yapmak insan için bağımsızlık değil sorumsuzluktur. Bu nedenle insan, sorumluluklarıyla bağımlı, özgür bir varlıktır.

Bir başarı varlığıdır insan. Başarıysa boyuna kendini yenilemektir. İnsan kendini yenilediğince insandır.

İnsanın kaynağını değil kendini araştırmak gerekir. Ne yapacaksın insanın kaynağını bulup da, kendisi bir bütün olarak duruyor karşında.

İnsan çağının içindedir, yaşadığı ortamdadır. İnsanı anlamak için çağının içine girmeli, yaşadığı ortamı bilmeli.

Çağının varlığıdır insan. Yaşadığı çağda olmayan, çağın dışında kalan, insan sayrıdır, tedirgindir.

DÜŞÜNMEK

Üretmektir, yaratmaktır düşünmek. Ancak yaratabilen, üretebilen düşünür. Onun dışında kalan düşünme değil uyanıklık içinde uyumaktır.

Düşündüklerini anlatamayan, anlattıklarını düşünemeyen insan yetersizdir, yeteneksizdir.

Düşünmekle varolur, gelişir insan. Düşünemeyen insan açtır, içi boştur, yorgundur.

Düşünmek insanın kendi kendini doldurmasıdır. Bundandır düşünenin dolu, düşünemeyenin boş, yeğnik oluşu.

Düşünmek kavramları yerlerine koymadır. Bu işi beceremiyorsan boşuna yoruluyorsun. Git yüzünü yıka soğuk suyla uykun geçer, biraz üşüsen de korkma, sayrılığın arkasında düşüncesizlik vardır.

Soydaşlarınla bütünleşmek istiyorsan düşünmeye çalış. Düşünemediğin sürece yalnızsın.

Düşünmek aydının değneğidir, ona dayandığı sürece düşmez, karanlıkta yürüse bile. Düşündükçe karanlık çekilir, aydınlık gelir, bundandır aydının karanlıkta düşmeyişi, bilgisizin öğle güneşinde bile yolunu bulamayışı.

YALAN

Yalan bilgisizin ışıldağıdır, bundandır ulus yöneticilerinin, temmuz öğlelerinde bile, ışıldakla dolaşmaları.

Yalana alışmak kolaydır, yalandan kurtulmak güç.

Yalanın en güçlüsü onu söyleyeni bile inandıranıdır. Başka türlü ulus yönetme kolay mı?

Yalanın yükselttiğini doğru alçaltır.

Yalan karanlıkta ışıldaksız dolaşır, aydınlıkla gözleri kamaşır. Birçok yöneticinin ülkeyi karanlıkta bırakmak için eski geleneklere, çağdışı göreneklere sarılmaları da bundandır.

UYGULAMA

Uygulamadığı, uymadığı bir düşünceyi ileri süren kişinin başı eşeğin sırtındaki semer gibidir. Onun yalnız, ne denli yorgun olsa bile, gövdesi üzerinde bir ağırlık olduğunu duymaz, duyduğu gün de silkinir atar.

Uygulamadığın bir görüşü benimser görünmen kendini gizlemek içindir. Kendini gizlediğin sürece özünden uzaklaşırsın.

Yapamayacağını söyleme, yaptığını da başkalarını kandırmak için olduğundan büyük göstermeye çalışma.

Yaptıklarıyla öğünen yapamadıklarını gizleyen, güçsüzlüğünü örtbas etmeye çalışandır. İş kendini gösterir, sen boşuna yorulma.

ALÇAKLIK

İnsanın alçağı düşüncelerini çıkarlarına, başkalarının dileklerine göre biçimlendirendir.

Bir düşünce ne denli yüce, ne denli derin olursa olsun, belli bir çıkara, sömürüye dayanıyorsa yüceliği oranında söyleyeni alçaltır.

Alçaklık, kendini büyük gösterme eğilimiyle ortaya çıkar, yayılır.

Alçaklık, yücelik karşısında küçülmekten korkmamaktır.

Bilgisiz kişi alçaldıkça derinleştiğini sanır.

Bir toplumda alçakların sayısı çoğaldıkça yüceliğin değeri de anlaşılmaz olur.

Alçağın ölçütaşı gücünü başkalarını yıkmak, yücelmelerini önlemek için çalışmadır.

Kişinin alçalışı yükselişinden çok daha hızlıdır.

BAĞIMSIZLIK

Bağımsızlık kişinin us kurallarına bağlı kalmasıdır. Bütün

us kurallarının dışına çıkan, ölçü bilmeyen davranışlarda bulunan bir kimse bağımsız değil başıbozukluğun, düzensizliğin tutsağıdır.

Us kuralı, ölçü olmayan yerde bağımsızlığın yalnız adı vardır, o da, varsa. Bütün tutsaklıklar usdışı davranışların kaçınılmaz sonucudur.

Bağımsızlık davranışları bağımlı, kişiyi soydaşları karşısında sorumlu kılar. Bundan dolayı bağımsız kişi sorumlu kişidir.

Bütün bağlardan çözülme, ölçü, kural tanımadan davranma, düşünme bağımsızlık değildir. Bağımsızlığın böylesi yalnız oturduğu koltuğu bırakmamak için elinden geleni yapan, düşüncesizliği düşünce, başıboşluğu kural sayan yüzsüz yöneticilerde görülür.

YÜCELİK

Başkalarına saygı, sevgi, anlayış göstermek, bütün insan davranışlarının özünde dilegelen insanca bir anlam bulunduğuna inanmak insan olmanın ilk belirtisidir. Yücelmenin ilk aşaması da budur. Yücelik olgun insanın alçakgönüllülüğünde görülür.

Seni öldürmek, başına yıkımların en kötüsünü getirmek isteyen kimsenin düşüncelerinde doğru, yerinde söylenmiş olanlar varsa, onları açıkça onaylarsan daha kolay yener, daha hızla yücelirsin. Ancak bunu kendini yüceltmek değil, karşındakinin de arasıra doğru söylediğini göstermek için yapmalısın.

Yüceliğin yüreği bütün insanlar için çarpar, damarlarında bütün soydaşlarının kanı dolaşır, onun sıcaklığı insanlığın sıcaklığı, soluğu insanlığın soluğudur.

Yücelik başkalarının yükselmesine çalışma, başkalarının mutluluğu için kendi mutluluğundan geçmedir gereğinde.

Yüce kişinin benliği, bencilliği yoktur, o başkaları için yaşar, başkaları için düşünür, başkaları için çalışır.

YİĞİT

En büyük yiğit, gerektiğinde, düşmanın elinden tutmayı bilendir. Başkalarının güçsüz oldukları bir dönemde onlara karşı üstünlük yiğitlik değildir.

Düşüncelerinin yanlış olduğunu anlayınca, bunu açıkça söylemek, yanılmayı kendi tutumunda aramak yiğitin yapabileceği bir iştir.

Yiğitlik kolun değil başın gücündedir. Baş yerine kol kullanarak sağlanan başarı korkaklığın sığınağıdır.

Bütün korkaklar kalabalıklarda yiğit geçinmenin yollarını çok iyi bilen kimselerdir.

Düşünmeden yaşamaktansa düşünerek ölmek, işte yiğit denen, yüce kişinin en büyük eylemi.

Yiğitler uygarlıkları başları üstünde tutan yüce doruklardır, çağlar onların yanından saygıyla geçer gider.

Yiğit kişi korkaklara bile gülmez, acır.

Düşündüğünü söylemekten kaçınma, yanılmışsan onu da açıkla, kendini yargıla, suçunu elinle koy ortaya. Bunları yapabilirsen yiğitsin.

Atılacağın işte kazanacağını kesinlikle bilebilirsin. Ancak bu kazancın gerekli olup olmadığını önceden düşünüp açıklarsan, karşındaki düşman da olsa onun yıkımıyla ulaşacağın başarıdan üzüntü duyabileceğini açıkça söyleyebilirsen yiğitlerin en erdemlisi sensin.

Düşmanının dengesizliği, saygısızlığı yüzünden istemeyerek atıldığın olayda kazandığın başarının, düşmanının yanlış tutumundan dolayı olduğunu, böyle olmaması gerektiğini açıklarsan yiğitsin.

Yiğitlikle öcalmanın bir ilişkisi yoktur. Yiğitin yüreğinde ne öcün, ne de gereksiz bir başarıdan dolayı, karşısındakini küçük görmenin, yermenin yeri vardır.

BİLGELİK

Bildiğini söyle, başkalarını değil, önce kendini ay-

dınlatmaya çalış. Sen aydınlandıkça çevren de aydınlanır. Yanan mum yanmayan mumdan çok daha güzeldir.

Sözlerinin doğruluğuna inananlar, saygı duyanlar çoğaldıkça aydınlanırsın, kendini anlamanın yolu budur.

Bütün insanların kaçıştıkları bir ışık karanlıkların en kötüsüdür. Gecenin karanlığı aydınlatılır da gökyüzünün karanlığı aydınlatılamaz.

Bilgelik başkaları için bilmeyi, öğrenmeyi bilmektir. Yalnız kendisi için bilmeye, öğrenmeye çalışmak insanı yalnızlığa, karanlığa iter.

Bildiğin başkalarını yıkmak için değil, yüceltmek, mutlu kılmak için olmalıdır. Kendine baktığın oranda çevreni de gör.

KOKMUŞ BİLGİ

Bilginin en kokmuşu kokusunu başkalarına duyaramayanıdır. Böyle bilgi içini kurt yemiş cevize benzer. Boşluğunu ancak kabuğunu kırınca görürsün.

Tanrının insanlara verdiği söylenen bilgi var ya, onu nasıl seçersin ötekilerden? Dur söyleyim: kokusu bir çağı doldurur. Koklayanın burnunun direği kırılır.

Ne katı kokusu varmış şu ortaçağın, gitmiyor bir türlü, gideceğe de benzemiyor. Kaya gibi sağlam başlara sinmiş de ondan.

TANRI SÖZÜ

Ne yüzsüzdür şu insanlar. Önce beni yarattılar, sonra, bütün alçaklıklarını bana yüklemeye kalkıştılar.

Benim yarattığım söylenen insanlar içinde benimle ilgili olan bir kişi bile yok. Ben de beni yaratanı arıyorum, yirmi tırnağım yakasındadır onun, ellerimin izinden tanırsınız.

CİNLER

Neden yalnız camide, kilisede, mescitte cinler çarpar insanı? Demek hocalarda, papazlarda bir iş var. Sakının, sokulmayın onların yanına, gittikleri yerlere ayakbasmayın bir daha.

Neden insanlar cinlerin çarptıklarını sağıltmaya çalışırlar da hocaların, papazların çarpmaları karşısında susarlar?

Biz, cinler, olmasak şu insanlar alçaklıklarını, yüzsüzlüklerini kimlere yükleyeceklerdi dersiniz?

Dinciler, kendi saygısızlıklarını, soygunculuklarını örtbas etmek için cinleri yaratmışlar yok yere.

ÖKÜZ

İnsanlar, bana bakıp yücelecekleri yerde, boynuzlarımla yeriyorlar birbirlerini. Oysa onların boynuzları yanında benimkiler ne sevimli, ne güzel. Benim boynuzlarım doğadan, insanların kendi davranışlarından, işte ondan bu eğlence.

Şu insanları öküzler yönetse ne mutlu olurdu yeryüzü. Görünen boynuzdan kaçma kolay, oysa görünmeyen boynuzlar yüzünden bu kıyınlar, yıkımlar.

Yöneticiler, bizim ineklere duyduğumuz saygının bindebirini uluslarına karşı duysalar, yerlerinde bir gün bile durmazlar.

DOĞRULUK

Bütün insanlar konuşurlarken doğrudur da davranırlarken söylediklerini unuturlar. Oysa doğruluk davranışta görülür, söyleyişte değil.

Niceleri vardır söylerken doğru, davranırken eğridir. Toplumun başına yıkım getiren, insanları birbirine düşüren, yalanı yaygınlaştıran böyleleridir. Gene de seçimlerde, yönetim işlerinde onlar kazanır, onlar başa geçerler.

Şölenlerde, eğlencelerde doğruluk kolay, görev başında güç.

Doğruluğu dilinden düşürmeyenler ondan en çok uzak kalanlardır. Onların dilinde doğruluk balık oltasında yemdir.

Doğruluk sözde değil iştedir.

Geri kalmış toplumlarda doğruluktan en çok yararlanan eğrilerdir.

Bütün eğriler konuşurken doğrudur.

Doğru kişi doğruluğunu söylemez, davranır, onun doğruluğunu kendinden önce işi söyler.

Başkalarını doğrultmadan önce kendin doğru olmaya bak. Sen doğru olursan eğriler azalır.

Yazarken doğru davranırken eğri olan kimseden daha korkunç bir varlık yoktur. O kendini de, kendine inananları da aldatır açıkça.

Doğruyum diyen eğriliğini gizlemek için örtü aramaktadır, o örtünün altında kalmaktan sakınmalı.

Bilgilinin eğrisi, bilgisizin doğrusu birdir. Biri bildiğinden eğri, öteki bilmediğinden doğrudur.

ÖVMEK

Övmek kişiyi olduğundan başka türlü göstermekten çok güç ayrılır. İyisi mi önce övdüğünün ne olduğunu öğren de sık sık değiştirme kanılarını.

Övdüğünü günün birinde yerme gereğinde kalırsan, önce, yanıldığını, onu iyi anlamadığını, sende bir eksiklik bulunduğunu söyle açıkça.

Kadınları güzelliklerinden dolayı övenler sık sık yanılırlar da yanıldıklarını anlamazlar.

Övülen kadın boyuna sevilen kadın değildir.

Seni övenlerden kaç, günün birinde yerildiğini görürsen için sızlamaz.

Övülürken sevinirken, yerilirken kızma, bu senin eksikliğini, övmeye değer kimse olmadığını gösterir.

Kadını yatakta övme kolaydır, bir de kalktıktan sonra göreyim boyunu, bakalım hanginiz övülmeye değermiş.

Yaptığı yemeklerden dolayı kadını övmek onu bir araç olarak değerlendirmektir. Oysa kadınlar bunu bile anlamazlar.

Seni öveni övme sakın, günün birinde yerilirsen sen de yerme gereğini duyarsın. Bu senin için büyük bir çelişkidir, anlayışsızlıktır.

Çok öven çok övülmek isteyendir.

Bir övdüğünü bir daha övme.

Övülmek tuz gibidir, insan yedikçe susar, içtikçe şişer.

Öven övülür, seven sevilir. Bir insan için en büyük mutsuzluk da budur işte. Günün birinde acı acı yerilecek de ondan.

ÖPÜŞ

Güneş öpmüş dağın alnından, pırıl pırıl olmuş ortalık, öpebilirsen öyle öp sen de.

Yeşile sormuşlar: Nedir bu alım bu çalım sen de? Bu gülüşler, bu kırıtışlar da ne? Görmediniz mi su öpmüş beni doyasıya, demiş.

GÜÇLÜ KİŞİ

Başkalarını ezen, buyruğu altına alan, sözünü yürüten kişi güçlü değildir. Geleceğe kalan, çevresini aydınlatan, çağını dolduran kişi güçlüdür.

Başkalarının omuzlarına basarak yükselen kişi güçsüzdür. Bastığı omuzlar silkinince düşer. Oysa güçlü kişi kendi başarılarıyla yükseldiğinden düşmez kolayca.

Güçlü ezmez, baskıya almaz, korur, yardım eder, başkalarının yükselmelerine dayanak olur.

Kendi kendine biçim veren, yenilik getiren, yaratan kişi güçlüdür, geleceğe uzanır boyuna.

Bastığı yer dolayısıyla yükselen güçlü değildir. Onu güçlü gösteren bastığı yerdir de ondan.

Güçlü kişi başkalarına değil kendine güvenen, yalnız kaldığında bile sarsılmayandır.

Çağını yenen güçlü, çağına yenilen güçsüzdür.
Güçlünün dayanağı başkalarını aydınlatan düşünceleridir.
Yaşarken çevresinde toplananları ölümünden sonra düşüncelerinin çevresinde toplamayı başaran güçlüdür.

KADIN

Kadın erkeğin gönül eğlencesi olduğunda korkunç, gönül arkadaşı olduğunda en sevimli yaratık.
Yanında durdukça güç, karşısında durdukça, yıkımdır kadın.
Kadını severken insan olduğunu unutma onun, onda kendini kendinde onu bul.
Kadını küçümseme, senin gibi bir yüceyi doğuranın da bir kadın olduğunu düşün.
Kadınla yaptığını söyleyen kadını insan değil bir eğlence aracı olarak görecek oranda aşağılıktır.
Kadının yanında erkek daha güçlüdür. Bu güç biraz da kadının varlığında saklı görevden gelir.
En güçlü bir ordunun yenemediğini gün gelir çelimsiz bir kadın yorulmadan yener.
Kadının dili erkeğin kılıcından keskindir.
Bir kadını ezen başka bir kadına kolayca ezilir.
Kadının yükselttiğini, günün birinde, gene kadın alçaltır.
Kadın yendiğini bilmediğinden dolayı yenik sayılır.

ÇOCUKLAR

Büyüklerin küçük örnekleridir çocuklar, onlara ne verilmişse onunla biçimlenirler.
Yarının büyükleri olan çocukları büyüklüğe yaraşır nitelikte yetiştirmesini bilmeyenler düşecekleri kuyuyu şimdiden kazarlar.
Bir toplum çocuklarına verdiklerinden çok isterse kendine de, çocuklarına da saygısızca davranıyor demektir.

Bir güzel tohumdur çocuk, nasıl yetişeceği ekildiği toprağa, verilen suya bağlıdır.

Eğitimsiz yetişen çocuk çorak toprağa atılmış tohum gibidir, doğa ne verirse onu alır.

Çocuğa kızma, gücenme, ne vermişsen onu verecek sana. Çocuğuna vermesini bilmeyen çocuktan istemesini de bilmez.

Sen geçmişine bak da gelecekte çocuğundan onu bekleme, önce kendin öğren, sonra çocuğuna öğret. Çocuktan ancak çocukça olan öğrenilir. Ne kızıyorsun, sen çocuk olmadın mı?

ERDEM

Dolunay gibi karanlığı yaran, tanıdık tanımadık kim olursa olsun üzerine ışık saçan bir kaynaktır erdem. Onda sen, ben yok, yalnız aydınlatma var.

Güneşe baksana şuna buna değil evrene gülüyor, aydınlık saçıyor. Öyledir erdemli kişi de. Onun gözünde bütün varlıklar birdir, sevilesidir.

Işıyan güne bak, akan suyu dinle, güneşin sıcaklığına dokun, çiçekleri kokla, dur düşün. İçlerinde ben, sen diyen var mı? Öyle bir olgunluğa ulaşmaktır erdem.

Neden kan döküyorsun, canlar alıyorsun boyuna? Hangisini yeniden yapar yaratabilirsin? Hangi gideni geri getirmek elindedir senin?

Boyuna takılan bir süstakısı değildir erdem, yaşama uygulanmalı, bütün insan davranışlarında görülmeli.

Erdem kişinin kendini bilmesi, sınırlarını tanıması, başkalarının varlığında kendi sıcaklığını duyması, kendinde başkalarının tadına varmasıdır.

Erdemli olduğunu söyleyenden daha erdemsizi yoktur. Bir bak, güneş, boyuna ben güneşim diyor mu? Yaptığı koyuyor kendini ortaya.

Bütün insanları sevmeyen, yüreği onlar için çarpmayan, yalnız görünüşte iyi davranır gibi yapan bir kimse için erdem ağır bir yüktür.

UNUTMAK

Nedendir iyiliklerin unutulup kötülüklerin unutulmadığı? Nedendir anıların bile için için acılarla, üzüntülerle donatıldığı?

Unutmak iyidir, ancak iyilikleri değil kötülükleri. İkisini unutmak ise çok daha iyidir. Başka bilgiler edinme olanağı sağlar da ondan.

Unutmak gitgide yaşlanmak, aşınmaktır. Oysa kişi yaşlandığını, aşındığını söylemez de unutkan olmaya başladığını anlatır durur.

Unutulanın yerini bir başka bilgi alıyorsa bundan büyük yarar, bundan büyük mutluluk olmaz bilen için.

Unutulanı anımsamaya çalışmak gereksiz bir yorgunluktur. Seni bırakıp gideni sen de bırak artık.

Bırakılmadan bırakmayı bilmek, unutulmadan unutmak, insanı birçok gereksiz üzüntüden, tedirginlikten kurtarır.

Bırakanı bırakmamak, unutanı unutmamak güçlü değil kendine yetmeyen kişinin işidir. Güçlü kişi unutanı da, bırakanı da yerine koymayı bilendir.

Bütün unutulması gerekenler unutur, bırakılması gerekenler bırakır önceden. Onlar böylelikle değer kazanacaklarını sanırlar boyuna.

AY

Ay ne güzel parlıyor geceleyin, aydınlatıyor bütün yeryüzünü. Geceleri odur yolculara yol gösteren, mutluluk veren. Oysa onu da aydınlatan başkasıdır, güneştir, ondan sanırız aydınlığı, ayışığı deriz çokluk. Büyük yaratıcılar da öyledirler işte. Çevrelerini aydınlatırlar da kendileri görünmez pek. Yalancı aydınlar, yalancı bilginler, yöneticiler onların ışığından yararlanırlar da söylemezler aydınlığın gerçek kaynağını. Kendilerini birer kaynakmış gibi göstermeye kalkarlar boyuna. Güneş doğunca silinir giderler ortalıktan ay gibi, yıldızlar gibi.

Gerçek ay değil güneş gibi olmalı, başkasından almamalı ışığını, kendi ışık saçmalı çevresine. Sonra güneş doğunca kararır yüzü.

Ay'ı güzel gösteren güneştir, onun gibidir toplum da. Aydınları güzel gösterirler onu. Ne yazık gene aydından yana değildir çokluk toplum.

Sen ışığını saç, aldırma, üzülme. Gün doğunca aydınlığın senden olduğunu öğrenir yeryüzü, bir güneş gülsün, daha biraz karanlık var ortalıkta.

Ay gibidir yöneticilerin, büyük yetkililerin çoğu. Birden parlarlar toplumun karanlığında, bülüklenirler. Bir de güneş doğunca çil yavrusu gibi dağılır giderler, ne kendilerinden bir iz kalır, ne de aydınlıklarından.

Neden güler durursun öyle güzel ay, bir de güneş doğunca çıkıver de görelim boyunu. Sensin toplumda yalancıların dayanağı.

YILDIZLAR

Ne göz kırpar durursunuz öyle, sizin değil o aydınlık, söylesenize kimden ışık aldığınızı, örnek olmayın birçok yüzsüze, yol göstermeyin artık.

Geri kalmış toplum yıldızlar gibidir, uzun sürmez onların parlayışları, geceyi severler, yüzleri yok gündüzün görünmeye.

Yiğitsen gündüz gel şölene, yıldızlara değil güneşe benzemeye bak, sonunda anlaşılır senin de ne olduğun.

Karanlıkta bütün kadınlar güzeldir, demiş eskiler. Ondandır yıldızların da güzelliği demek. Oysa güneş vurunca seçilir güzelin iyisi.

Yıldızlara baktığın gibi bakabilir misin gözlerin kamaşmadan güneşe? Bakamazsın, gözlerin gerçeği değil gerçek olmayanı görmeye alışmış artık.

Uygarlık bir güneştir, ondan yararlananlar da yıldızlar. Söylemezler doğruyu, susar susar gülerler, gene de biliriz özün ne olduğunu.

Yıldızları sevenlerin çoğu güneşi bilmez, bilseler öylesine gönül vermezler yıldızlara.

DERİNLİK

Bir düşüncenin derinliği verimli, yaratıcı, sağlam, sürekli oluşundadır. Derin düşünce özlü, pırıl pırıl, benimseyeni ışıklandıran düşüncedir. Güç anlaşılma derinlik değildir. Güçlük bulanıklıktır, karanlıktır. Oysa aydınlığın derinliği parlaklığındadır.

Çokları derinlik denince güçlüğü anlar, oysa güçlük kapalı olmaktır, bütün kapıları, bacaları ışığa kapalı tutmaktır.

Yeterince aydınlanmamış bir kimsenin derin dediği sığların en katısıdır. Bir bakın dinlerle uğraşanlara hangi kavram karanlık, değişik yorumlara elverişliyse ona derin derler.

Derinlik düşünme yeteneğinin güçlü olmasına bağlıdır. Derin kişi derin düşünen kişidir. Onun derinliği güçlü, başarılı oluşundadır.

Tanrı adına konuştuğunu söyleyen bir kişinin sözlerinde görülen yoğun bulanıklığa derin demek bütün sığ başların alışkanlığıdır.

Bir baş ne denli sığ olursa bulanıklık ona, o oranda, derin mi derin görünür.

Kişi derinim demekle derin olmaz, onda derinliği kendi değil başkaları görebilir ancak.

ANILAR

Bütün yaşanan geçmiş olaylar birer anı değildir. Anı geçmişin insanda bıraktığı geliştirici, yaratıcı izlenimdir.

Başından geçenleri yazar kimileri usanmadan, okuyanın yüreği bulanır, başı döner çokluk. Bütün yaşananları anı saymak anının ne demek olduğunu bilmemektir.

Anıların en kötüsü günlük türünde yazıya geçirilenlerdir.

İşsiz güçsüz kimseler eğlenmek için oturur anılarını yazar, günlük tutarlar. Bilmezler sonradan okuyucuların kendileriyle eğlendiklerini.

Anıların çokluğu kişinin düşünmeye alışkın olmadığını gösterir, düşünen kişinin öyle yığın yığın anıyı yaşayacak günü mü olurmuş?..

Kişinin özünü dilegetirmeyen, düşünme açısını genişletmeyen bir anı yük olmaktan öteye geçmez.

Bir bakın şu düşünme olanağından yoksun, bilgisiz yöneticilere, büyük sanılan komutanlara ne çok anıları vardır.

Anıların çokluğu düşünme yeteneğinin yokluğunu gösterir.

Şu anılarını yazanlar bir de düşündüklerini yazabilseler ne çok güler eğlenirdik.

GÜZELLİK

Göze tatlı gelen güzel değildir boyuna, değişir, biçimden biçime, boyadan boyaya girebilir. Oysa güzellik değişmezliktedir. Olduğu gibi kalan, yeniliğini, tatlılığını, özünü koruyandır güzel.

Bir ölçüdür güzellik, başkalarını seçmeye, tartmaya, ölçmeye yarar. Buna karşılık kendinden başka ölçüsü yoktur, başka ölçülere vurulmaz.

Güzellik bir erdemdir, insanı yüceltir, anlam kazandırır, değer verdirir ona. Güzel olmayanda bu nitelik ne gezer.

Özde olmayan, yalnız biçimde aranan güzellik yanıltır insanı, günün birinde biçim değişince güzellik de yokolur gider. Demek böylesi güzel değilmiş, gelip geçici bir görünüşmüş.

Güzellik bir duyuş yüceliğidir, öz olgunluğudur, kimdeyse o yücelir, büyür. Kimde yoksa alçalır, küçülür boyuna.

Güzellikten anlamak bilgeliktir, bilginin olmadığı yerde güzel gözü yanıltan bir görünüş olmaktan öteye geçemez.

En sevimli, en güçlü, en yararlı güzellik bacakların, kalçaların, yüzün güzelliği değil, düşüncenin güzelliğidir.

Gerçek güzel konuşurken güzeldir, soyunup karşında du-

rurken, gülerken değil. Nice güzeller vardır konuşmaya başlayınca iğrencin iğrenci olur kalır. Böylesinin neresi güzel?

Yarışmalara katılan güzelleri seçerken gövdelerinin uyumuna değil de konuşmalarına bakmayı bilse seçiciler kendileri de güzel olurlardı.

Bütün uygarlıklar güzel düşüncelerin pırıl pırıl ürünleridir. Güzel düşüncenin olmadığı yerde uygarlık da yoktur.

YÖNETİCİLER

Şaşılacak işleri vardır kişinin, bütün yöneticiler, gerçekte, yönetilmesi gereken kimselerdir.

Başkalarını yönetmek için çalışanlar karanlık kimselerdir, onları bir de düşüncenin aydınlığında görün, deli diye bağlayasınız gelir.

Ben başkalarını yönetirim, beni seçin, beni başınızdan eksik etmeyin der gibi davranan kimselerin alçaklıkları çekilir türden değildir.

Yönetmeyi sevenlerin çoğu yönetilmesi, bağlanması gereken sapkınlardır. Onlardan gelir bütün yıkımlar toplumun başına.

Görev, yöneticinin nasıl alçaldığını göstermek için, en sağlam, en tutarlı ölçüttür.

AĞIRLIK

İçi boş bir başın ağırlığı altında dağlar bile ezilir. Bu yüzdendir Anadolu'nun beli bükülmüşlüğü.

En ağır baş düşüncelerini en kolay açıklayandır.

Düşüncenin ağırlığı yok yoğunluğu vardır.

Ağırlık aydınlıktır, karanlıklar yeğniktir. Düşünmeyi bilen bir baş için ışıktan ağır ne vardır?

Bütün boş başlar ağırlıklarını karanlıkların yeğnikliğinde gizlemeden çok mu çok başarılıdırlar.

Baş doldukça ağırlığı azalır.

YEĞNİK

Yeğnik kişi düşünemeyen, işin boyuna kolayına kaçan, ağır görünmeye çalışan kişidir. O ağır olmaya kalktıkça yeğnikleşir bilmeden.

Kişinin yeğniği boşluğundan çok saçmalığından anlaşılır. Ağır olmak gerekli değilse yeğnik görünmek de yararlı değildir.

Yeğnik kişi boyuna ağır işlere girişip başarısızlığını başkalarına yükleme alışkanlığından kurtulamaz.

Yeğnik kişi hangi toplantıda bulunsa ağırlığı belli olur. Onun ağırlığı başdöndürücü bir kokuya benzer, görünmez sezilir.

Yönetim işlerinde bütün başarısızlıklar, kargaşalar, çalkantılar yeğniklerin ağır görünme çabasından doğar.

Yeğnik bir baştan ağır bir davranış beklemek, yarasanın günün birinde insan doğuracağına inanmak gibidir.

DELİ

Ulus yönetiminde kendini en yetenekli, en uslu, en başarılı sayan kimseden başkası deli değildir.

Deliler başarısızdır, ancak bunu kendilerinden değil de başkalarından bilirler.

Hangi deli uslu değilim diyebilir?

Uslu görünmek delilerin en başarılı davranışıdır.

GÖREV ÇOKLUĞU

Kişiler vardır bir yerde değil, birçok yerde, görev alırlar. Bir günün içine birkaç günlük işi sığdırmaya, bu yolla başarılı, verimli olmaya çalışırlar. Oysa başarısızlığın, belli bir alanda verimsizliğin somut örneğidir bu tutum. Başarı görevin çokluğunda, türlülüğünde değil olgunluğa ulaştırılmasındadır.

Sığ başların görevleri de çoktur. Onlar sığlıklarını, verimsizliklerini böyle gidermeye çalışırlar.

Görevi çok olanın gücü azdır, çabası verimli, yaratıcı olmaya pek de elverişli değildir. Güçlü olma görevi eksiksiz, en güzel biçimde yapmadır.

Çok görev alanın belli bir görevi yok demektir. O görevlerin çokluğunda yokluğunu yaşayan bir bilinç yoksuludur.

Görevde başarı derinleşme, başkalarına yararlı örnekler vermeye dayanır.

Neden büyük bilginlerin, düşünürlerin, bilgelerin bütün yaratıcı güçleri bir görevde, bir konu üzerinde yoğunlaşır?

Görev çokluğu iş çokluğu anlamına gelmez. Büyük yaratıcıların işleri çoktur da görevleri azdır. Bir bakın Michel Angello'ya, Leonardo'ya işleri başlarından aşkındır da görevleri yalnız yaratmadır, kendi alanlarında, kendi özel düşünce doğrultularında ürün vermedir.

Bir çeliği sivriltir kazık gibi yaparsanız kolayca toprağa batırır boyunca derinlere sokabilirsiniz. Oysa onu bir kocaman bir yaprak gibi genişletip düzleştirirseniz bir parmak kalınlığınca bile toprağa batıramazsınız. Böyledir işte görevi çok kişi de.

Görevde dar bir alana yayıl da çok derine in, yaratıcılığın gizemi yayılmada değil derinleşmededir.

Çok görev almak çok çalışmak anlamını içermez, kolay yayılmak, derinlikten korkmak olur açıkça.

Bütün başarısız, verimsiz başlar görevlerinin çokluğundan yakınır dururlar. Oysa onlar tek görevde bile başarılı olamamışlar.

Kendini görevlerinin çokluğu arkasında gizleyen kişi önce kendini kandırır, sonra başkalarını yanıltmaya çalışır, o da boşuna.

Çok görev çok kazanç tutkusunun tutsağı olmaktır. Çok kazanç tutkusu da boş başların ağırlığıdır.

EMEKLİLER*

Belli bir süre çalıştıktan sonra emekli olmak önemli değil, verimli olduktan sonra, dinlenme gereği duymak önemlidir.

En geçerli, en kesin emeklilik belgesi doğanın verdiğidir.

Görevinden emekli olduktan sonra başka görevler alan, gerçek uğraşı alanının dışında çalışan, kimselerden topluma yarar değil yıkım gelir.

Kendini bilen, kendi benliğine saygısı olan bir kimse yetiştiği alanın dışında görev almaz emekli olunca.

Olgun kişi emekliliğini doğadan bekler.

Emeğin değerini bilmeyen için uzmanlık alanı yoktur, o, bütün alanlarda uzman geçinen bir diri kalıntıdır.

ÖĞRETMEN

Öğrettiğinden çok öğrenmeyi bilen kimsedir gerçek öğretmen. Böylesi öğretirken daha çok öğrenir.

Uygarlığın ışığında yürümeyi bilen, bildiren bir aydın öğretmendir yaşadığı toplumda.

Öğretmenin bilgisi okuduğu kurumdan aldıkları değil, yaşama uygulamak için seçtikleriyle belirir.

Başarılı bir öğretmen öğrencisini kendinden ileri geçirebilendir ancak. Öğrencisi kendinden geri kalan kişi gerçek öğretmen değildir.

Öğrenmek öğretmenin biricik yaşama ilkesidir.

Öğrettiklerini kendin beğinmiyorsan, yaşama uygulama olanağı bulamıyorsan öğrencilerin başını şişirme boşuna, bırak oynasınlar gönüllerince.

En büyük öğretmen doğadır, şaşmıyor çizgisinden, güçlü de ondan.

DOST

Neden kanıyor parmağın söylesene: seninki kesildi de ondan.

Nedendir bütün çevreni pırıl pırıl edişin? Sevdiklerimle dopdoluyum ben.

Dost, başkalarıyla bütünleşerek büyür, sevdikleriyle birlikte ölür, seninle görür, benimle yürür.

Dostun tek ölçüsü doğruluk, tek eylemi sevmektir.

Dostun sıcaklığı sevgisi, kokusu gülümseyişidir.

Dostun kazancı sevilme, alış-verişi sevmedir.

Dost ölenle ölür, dirilenle dirilir.

Dostun tırnağı olmaz.

Dost bir göldür canla dolar.

KOYUN

Koyun kendi doğal ortamında ne güzel, ne sevimli bir yaratıktır. Oysa onu insanlaştırınca, insanı koyuna benzetince ne acınacak bir duruma düşürülür. İnsan bunu bilse uysallığını koyuna benzeterek onun da kanına girmezdi.

İnsanın koyunu işe yaramaz, tutsaktır, uysallık onun gözünde erdem olsa bile aşağılıktır, özden kopuştur.

İnsanlar koyunlaştıkça yöneticilerin kurtlaşması olağandır, onlara suç yüklememeli. Bütün suç bile bile koyun olmadadır.

Bir toplumun koyunlaştığı oranda yöneticiler de kurtlaşır. Yöneticileri kurtlaştıran toplumun koyunlaşmasıdır.

Kurt olma sana yakışmaz, ancak bile bile kurdun ağzına düşercesine koyun olman da gerekmez.

Koyun olmak insanın kendi benliğini, kişiliğini gereğince bilmeyişi yüzündendir.

Bir toplumu koyunlaştıran onu çobanları durumunda olan yazarlar, aydınlar, düşünürler, bilginlerdir. Oysa onlar da yaptıkları çobanlıkla kalırlar, koyunun ürünlerini yiyenler gene başkalarıdır.

Koyunu sevmek koyun olmayı gerektirmez. Bir de koyuna sorun bakalım, kendini bilse, dile gelse insan olmaya yanaşır mı?

KEDİLER

Kediler bir gün dilegelmiş de insanlara demişler ki: Bizim tırmalamamız yaratılışımız, doğamız gereğidir. Biz ancak tırmalamakla varlığımızı ortaya kor sürdürürüz. Tırmalamak bizim için bir yaşama koşuludur. Oysa sizin bizim gibi tırnaklarınız, dişleriniz yok. Buna karşılık bizden daha çok tırmalar ısırırsınız. Öyleyse neden kötülerinize bizim adımızı verirsiniz?

Kedinin tırnakları tırmaladığını, insanınkiler ise bütün soydaşlarını acıtır, kanatır.

Öyle düşünceler vardır ki bin kedi tırnağından kötüdür, acısı çağlar boyunca geçmez, dokunanın yüreği kanar.

Kedi saldırırken, insan konuşurken, düşünürken tırmalar.

YAZMAK

Kâğıdı kirletmek için değil, okuyanları aydınlatmak, kendini daha iyi yargılamak için yazmalı.

Yazılanın değeri içerdiği düşüncelerin yeniliğinden, getirdiği aydınlıktan dolayıdır. Yoksa yazmak kendi başına bir değer olsa bütün sağcı yazarlara birer insan dememiz gerekmez miydi?

Yazdıklarını kendisi bile okuyamayan, okudukça yetersizliğini anlayan insan ne mutludur. Onun yazması bir doğurmadır.

Özü aydın olanın yazdıkları da pırıl pırıl olur. Kimin yazıları güç anlaşılıyor, değişik yorumları gerektiriyorsa onda yoğunlaşan bir karanlık vardır. O kendi evrenini bile aydınlatacak güçte değildir.

Çok yazmak önemli değil, yazdıklarıyla kendini yargılamak, yazdıklarıyla düşündükleri, eylemleri arasında uyum kurmak önemlidir.

Bir de bakın şu bizim yazarlarımıza, kaç kişi var içlerinde yazdığından çok okuyan. Okumayan bir kişinin yazdığı da okunmaz doğrusu.

Bizim yazarlar, yazarken düşünmeyi, düşünürken yazmayı bilmeyen kimselerdir. Onların yazdıkları, birer boya izi olmaktan öteye geçmiyor.

Şu günlük fıkra yazarları yok mu kandırmaca oynarlar okuyucularla. Önce kendilerini sonra okuyucuları yanıltır dururlar.

İçinden seni iten bir güç, yaz diye başına vuran bir düşüncen yoksa yazma, ne sen yorul, ne okuyucuyu yor.

Yazılanların en acısı, en öldürücüsü ekmeği kazanmak için ortaya konanlardır. İnsan yokolur gider onların içinde.

TARİH

Bir düşüncenin gelişim çizgisi üzerinde ilerlemektir tarih, ardarda dizilen olayları bir öykü niteliğinde anlatmak değil.

Yaratı düşünce akışının geçmişten geleceğe doğru uzayan çizgisi tarihi oluşturan tek varlıktır.

Tarihin, geçmişteki olayları anlatan bir bilim diye anlaşıldığı ülkede, yararı bilinemez gereğince. Orada tarih insanı avutmaktan başka bir işe yaramaz. Öyle bir tarih ancak öykü olabilir.

Yalnız düşünen, yaratan insanın tarihi vardır. Bu da tarihi yaratan gücün insan olduğunu gösterir. İnsan olmayan yerde tarih de yoktur.

Uygarlığa katkısı olan yaratıcı başlardan yoksun bir ulusun tarihten anladığı geçmişte olup bitmiş olayların öyküsüdür.

Toplumlara ışık tutan, gelecek kuşakları aydınlatan yüce yaratıcılar başlı başına birer tarihtir.

Yeryüzünde büyük, yaratıcı başların sayısınca tarih vardır. Uygarlık bu tarihlerin bir birikimi, bir bütünlüğe ulaşmasıdır.

Bilgenin, bilginin, aydının tarihi ortaya koyduğu yeni düşüncelerin uyumlu bir toplamıdır. Bundan dolayı toplumların değil de büyük bireylerin tarihi vardır demek gerekir.

Güneş evrenin tarihidir, ay, yıldızlar da yazıları.

YARGIÇ

Başkalarını yargılamak kolay, yiğitsen, önce kendini yargıla.

Yargıladığı kimsenin yerine kendini koymadan düşünen, yargıyı açıklayan bir yargıç gerçeği söyleyemez.

Bir toplumda yargıçlara ne denli çok gereksinme duyulursa, iş düşerse, o toplum o oranda geri kalmış, gelişmemiş demektir.

En büyük, en gerçek yargıç yargıçları olmayan toplumdur. Orada bütün bireyler kendi kendilerini yargılıyor demektir.

Yargıcın yargısına göre davranan bir kimsenin bağımsızlığı gizlice elinden alınmış, eli kolu bağlanmıştır. O, bunu sezdiği gün, insandır.

Yargıçlara yargılama yetkisi veren yasaları çıkaran, yürürlüğe koyanların çoğu, o yasalar kendilerine yargıçlarca uygulandığında, utanmadan yakınmaya, sonucun doğru olmadığını söylemeye başlarlar.

En iyi yargıç, verdiği yargıyı, günün birinde kendisine de uygulamaktan kaçınmayandır.

Yalnız yasaları bilen, onların dışında kalan yapıtları okumayan, öğrenmeyen bir yargıç ne denli doğru yargıda bulunursa bulunsun çağının dışında kalmıştır. Yargıç düşünmeden yasalara uyan değildir.

Yalnız tanıklara, yazılı belgelere dayanılarak verilen bir yargı elde bulunan bir ipi gözünü yumarak uygun görülen bir boyuna geçirmektir.

Değişmeyen, kuşaklar boyunca olduğu gibi kalan yasalar toplumun dilinden başka bir dille söyleşir, onların özü toplumun özüyle bağdaşmaz. Gerçek yasa toplum değiştikçe değişendir, yargıç da bunu bilendir.

Gerçek yargıç ölüme çarptırdığı kimseyle ölendir.

Verdiği ağır yargılar karşısında sarsılmayan bir yargıç düşünce bakımından boştur, o yasaların elinde bir araç olarak kalmıştır.

Yeni bir atılımın daha hızlı yürümesi, eskiden kopuşun birden kesilip atılmasıdır devrim.

Eski kurumlardan, çağı geçmiş görüşlerden kalıntılar bırakan bir devrim başarılı sayılmaz. Devrimin başarılı olması ortamını kendine göre düzenlemesine dayanır.

Büyük devrimler büyük düşünce sarsıntılarını gerektirir. Düşünce sarsıntısı olmayan bir yerde devrim görünüşte kılık değiştirmektir.

Eskiye bağlı kalan, gelenekleri, alışkanlıkları sürdüren, onlara yaşama olanağı tanıyan bir devrimin başını bu koruduklan yer.

Devrim onarmaz yeniden kurar. Onarmanın önem kazandığı bir devrim eylemi bir yapıdaki eski taşların yer değiştirmesine benzer.

Devrim yargılamaz, yargılanması gerekenleri, atar.

Devrimin getirdiklerini yıkmaya çalışanlar devrim gerçekleşirken sesini çıkartamayan, devrimi benimser görünen korkaklardır.

Kanlı devrim, devrim değildir, ancak toplumun damarlarını tıkamış, bozulmuş kanları akıtmanın başka bir yolu da yoktur.

Devrim toplumun yeniden yaratılması, yeniden biçimlenmesidir, bunu başaramamış bir eyleme devrim denmez.

Eskiden kalan ne varsa at, yeniye yer yapmanın başka bir olanağı yoktur. Eskiden kalana yer gösteren günün birinde yerinden olur.

En güçlü devrim en doğurgan düşünceleri besleyecek ortamı yaratandır. Bundandır yeni görüşlerin gelişmediği yerde devrimin sığlığı.

Devrimler tanrılarını da, inançlarını da birlikte getirir, birlikte götürür.

DEVRİMCİ

Devrimcinin geçmişi yok, geleceği vardır.

Gerçek bir devrimci gelecek için düşünmeyi bilen, başarandır.

Eskiye saygı duy, onu tarihin içinde gerekli yerine koy, ancak yanında taşıma, arada sırada gömmeye git, yanında çok kalma. İşte devrimci bunu yapabilendir.

Eskiden kalanı, gerçek yerine oturtmak için, yıkmayı bilen ona saygı duyduğundan bunu yapan kişi devrimcidir.

Bütün çağlar boyunca insanlara ışık tutan, yeni düşüncelerin doğmasına kaynak olan, boyuna pırıl pırıl kalan bir uygarlık ürünü eski çağlardan kalmış diye eski sayılmaz. Eski doğurucu, besleyici gücünü yitiren, taşlaşıp kalandır. İşte bunu bilen devrimcidir.

Devrimci eskinin nerde bitip yeninin nerde başladığını en iyi bilendir. Onun eskiye saygısı, yeniye sevgisi bundandır.

Sayılması gerekene saygı, sevilmesi gerekene sevgi duymak bir devrimcinin değişmez yaşama kuralıdır.

Devrimci aktarmaz yaratır, yaratan durmaz doğurur. İşte devrimciyi belirleyen iki özlü kural: Yaratmak, doğurmak.

ESKİ-YENİ

Bir düşünce ürünü belli bir süre sonra eskimişse o doğduğunda da yeni değildir. Eskimek yıpranmaktır, eski çağda olmak değil.

Eski yeniye ışık tutan, yol gösterendir. Yeniye yararlı olmayan bir varlık eski değil bozulmuştur, özden yoksundur.

Yıpranana eski denmez, kalana, özünü, güzelliğini koruyana denir. Demokritos eskidir, Herakleitos eskidir oysa yıpranmış, aşınmış değiller. Yeni doğmuş gibi pırıl pırıldır düşünceleri.

Eskinin zamanla ilgisi yoktur, zamanla bağlantılı olan, zamanla aşınan, yıpranan özsüzdür. Bizim eski kavramını iyi belirlememiz gerek.

Geçmişten gelen bütün ürünler eski sayılmaz, yıpranmış, aşınmış olanları ayırmak, seçmek, atmak gerekir.

İki anlamda söyleriz eskiyi biz. Biri kullanılmaz, özü bozulmuş, işe yaramaz, yıpranmış olan. Öteki çağ bakımından eski dönemlerin ürünü olan. Bu nedenle geleceğe açık olan "eski" yenidir, kapalı olan ise "eski" değil bozulmuş, aşınmış, işe yaramaz duruma gelmiştir.

Yeni ortaya konan bir nesne de "yeni" değildir. Yeni olmak geçmişte benzeri, eşi olmamaktır. Yeni yinelemeyle bağdaşmaz.

Eski durur, katılaşır, yeni doğurur, ürer. Boyuna kendi kendini yeşertir. Oysa çoğumuz yeni diye ilk gördüğümüze deriz.

Atılması gereken eski dendiğinde yıpranmış, bozulmuş, aşınmış, katılaşmış olan anlaşılmalı, alınması gereken yeni dendiğinde de doğurucu, üretici, ışığı sönmeyen öz düşünülmeli.

Değişmeyen, çoğalmaya elverişli olmayan bir varlığa eski denmesi yıpraklığından, öksüzlüğündendir. Bunun karşıtı eski de olsa yenidir.

GEÇMİŞ-GELECEK

Geçmiş geleceği yaratan güçlerle donandıkça yararlıdır, anılmaya değer. Kapalı bir düşünce düzeni olarak kalmışsa unutulması gerekir.

Geçmişi değişmez bir bütünlük içinde yaşatmaya çalışmak, ona bir dokunulmaz nesne gibi bakmak geleceği karartmaya yeter de artır bile.

Geçmişin önemini bilmeyenler, onu bir bütün olarak geleceğe aktarmaya çalışanlardır. Oysa geleceğe aktarılan geçmişin kazılardan çıkan bir eskiçağ kalıntısından ayrılır yanı yoktur.

Geçmişi başarılı, verimli, yararlı yaratmalarla dolu bir ulusun geleceği de o oranda aydınlık olur.

Yalnız geçmişe bakan kimseler gelecekten yüzçeviren, yapacak işleri, başarı sağlayacak olanakları bulunmayanlardır.

Geçmişle ancak geleceğe kalacak uygarlık ürünleri olanlar övünebilirler. Bugününü geçmişle ayakta tutmaya çalışan bir toplumun geleceği karanlıktır, onda yaşama gücü azalmaktadır.

Geçmiş gelecekten korkanların sığınağıdır kimi toplumlarda. Böyle toplumlar boyuna başkalarına el açarlar, yardım dilenirler. Bir bakın Doğu islam ülkelerine yalvaçlarından, dinlerinden başka övünecek neleri var? Oysa Avrupa'ya, Amerika'ya el açmadan yaşayamıyorlar bir türlü.

Gelecek güçlü, yaratıcı başlarındır. Onlar çağlarını aşar, geleceği yaşarlar. Çağlarında kolay anlaşılmamaları, bilinmemeleri de bundandır.

Geçmiş çağlardan kalan dinlere sıkı sıkıya bağlanan, onların dışında gerçek tanımayan kişileri, o dinlerin yalvaçları dirilip çağımızda görseler yerin dibine girerler utançlarından.

DEĞNEK

Yaşlılar kolay yürümek için değneye dayanırlar, bu onların kişiliğine dokunmaz. Oysa düşünürken değneye dayanmak kişinin boşluğunu gösterir.

Düşüncenin en cılızı, en verimsizi değneye dayanma gereğinde kalanı, kendi kendine dik duramayanıdır.

Öyle büyük görevler almış kişiler, yöneticiler vardır ki düşünce bakımından bir topala değnek bile olamazlar.

Bilgenin değneyi düşünürken bağlandığı ilkeler, uyduğu kurallardır, yürürken dayandığı ağaçtan yapılmış nesne değil.

SICAKLIK

Güneşte ısınmanın, ocakbaşında yanmanın önemi yok, geçicidir bütün sıcaklığı onların. Oysa canın sıcaklığı çağları bile ısıtır, karlar, buzlar, dondurucu kışlar etkilemez onu. Bilgiden, sevgiden gelir onun sıcaklığı, bitmez.

Kişi ne denli bilgili, ne denli erdemli olursa sıcaklığı da artar o oranda. Bilgi, erdem azaldıkça soğumaya başlar kişi.

Üşüyen sıcaklığı olmayandır, dolayısıyla bilmeyendir. Kişi bilgisizliğini bilmediği yerde soğur, dondurur boyuna. Yaşayan bir ölüdür böylesi, fırına da girse üşür, üşütür çevresini.

Gülenin yüzünden sıcaklık yayılır yöresine, somurtanın yüzünden salkım saçak buzlar dökülür boyuna.

Seven, sevilen sıcaktır, onun bulunduğu yerde bütün günler yaz, bulunmadığı yerde bütün temmuzlar karakış kesilir.

Bir düşüncenin sıcağında ısınanı karakışların en azgını bile üşütemez. Bunu bilene sormalı, duyduğunu aktarana değil.

Neden bilgeler güneşe, bilgisizler buza benzer? Birinin sıcaklığı evreni ısıtır, birinin soğukluğu buzları dondurur da ondan.

Bir dostun gülüşü gibi sıcak, bir dostun üzülüşü gibi soğuk yoktur evrende. Ondandır ısınanın ısıtışı, donduruşu soğuyanın.

YILBAŞI

Bugün eski yılın sonu, yeni yılın başıdır artık. 1976 gidiyor, 1977 geliyor. Isınmak değil üşüme gerekir sevinenlere. Onlar gittikçe soğuduklarını bilmezler, acıyın onlara, ne bıraktılar geride geleceği ısıtacak?

Nerde sevdiklerim, beni sevdiğini söyleyenler? Tek başımayım odamda, bunları yazıyorum. Odam sıcak, kahvem de oldu nerdeyse, oysa yüreğim üşüyor. Borcumu ödeyemedim geçen yıl sevdiklerime, çağıma, donuyorum.

Bir bitki gibi yaşanan değil, verimli olan, geleceğe besleyici düşünceler bırakan bir yıl kutlanır ancak.

Yıl seni yaşamışsa boşuna geçmiş demektir, sevinme ağla. Sen yılı yaşamış, yarına bir ışık bırakabilmişsen sevin, budur yaşadığının kanıtı.

Verimsiz, geleceğe eli boş bakıp geçen bir yıl insanın yıkama daha hızla gittiğini gösteren en kesin belgedir.

Gelen yılı kutlamak geçen yılda başarılı, verimli olanlara yaraşır ancak, ondan ötesi boş bir avunma, bir kendini kandırmadır.

ÖNSÖZ

Söylenmesi gereken yerde söyleyecek sözü olmayan kimseler, başlarının boşluklarını gizlemek için, önsöz yazarlar. Oysa onların önsözleri sonsözleridir. Yapıt bittikten sonra yazılan önsöz boştur. Önsöz yapıtın başına konan sonsöz olmaktan öteye geçemez.

Yapıtının önsöz'ünü başkalarına yazdıranların ne kendilerine güveni vardır, ne de yazdıklarına. Onlar, başkalarının adını sığınak edinmiş, yazdığına öylece değer kazandırmak isteyen acınmalık kimselerdir.

Bütün önsözler, yeraldıkları yapıtın boşluğunu gizlemek için, birer yalancı örtüdür. Kocaman bir yapıtta söyleyemediğini önsözde söylemeye kalkan kişiye tatlı tatlı gülmeli.

Önsözlerin en gülüncü, en eğlencelisi kişinin çalışmadığı bir konuda yazılmış yapıtın başına konandır. Bunu bir de ozanlardan biri yazmışsa iki kat daha gülünç, üç kat daha eğlenceli, yedi kat daha acıklı olur.

Önsöz yazmayı seven birine sonsöz yazmasını söyleyin ağzının bir mağara gibi açıldığını görürsünüz.

Güçlü, kendi kendine yeten yapıtlar önsöz istemez. Bir bakın şu güzel Raffaello'nun, Leonardo'nun, Michel Angelo'nun, Rubens'in yapıtlarına önsöz görür müsünüz? Onlar çağlarını aşan yüce doruklardır, önlerinde kimse bulunmuyor, nereye gitseler ön'dürler. Oysa nice kitaplar vardır, önsözleri kendilerinden çoktur.

DOĞU

Verimsiz yorumlar, uzun mu uzun, gereksiz mi gereksiz sözler, bitmez tükenmez açıklamalar, boş kavramlar, yardakçılıklar, dalkavuklar, ikiyüzlüler, dilenciler, övünücüler, kavuklular, sarıklılar, anlamsızlar, vurguncular, soyguncular, çılgınlar, yılışıklar, saraylar, konaklar, eğlenceler, kızlar, kadınlar, oğlanlar, saygısızlar, aygırlar, kısraklar, katırlar, kurtlar,

bozkurtlar, dinler, yalvaçlar (peygamberler) tanrılar, tapınmalar, eğilip bükülmeler, yüzsüz ozanlar, sultanlar, avlar, avcılar daha sayalım mı?

Güneşin bir mutsuzluk sonucu doğduğu yere Doğu demek ne acıklı, ne utandırıcıdır güneş adına.

Pırıl pırıl güneş altında yoğun, katı bir karanlık, Doğu'nun gerçeği budur işte, yaşasın gözü görenler.

Yoğun karanlıkların fışkırdığı başlar ülkesidir Doğu, orda doğan yok boyuna batan, uçurumlara yuvarlanan var, uğurlar olsun.

ÖZGÜRLÜK

Düşündüğünü söylemek değil, başkalarını aydınlatmak, mutluluğa kavuşturmak için elinden geleni engelsiz yapma gücüdür özgürlük. Yalnız kendini düşünen, kendi mutluluğu, çıkarı dışında düşüncesi olmayan kimsenin özgür olması olanak dışıdır. O yasalar önünde özgür sayılsa bile tutkularının, bitmez tükenmez özlemlerinin tutsağıdır.

Dilediğini yapan bir kimse özgür değildir, özünün tutsağıdır. Onun anladığı özgürlük kendi başıboşluğudur.

Başkalarını engelleyen tutkuları ortadan kaldırın, özgürlük için eyleme geçecek çok mu çok az kimse bulursunuz.

Kendi özgürlüğü için savaşan kimse tutsaktır, gerçekten özgürlük isteyen kişi başkaları adına savaşandır.

En karşıt düşünceleri savunanların bile engellendikleri, yasaklarla karşılaştıkları yerde özgürlük yoktur, gizli baskı vardır.

Özgürlük başkalarının düşüncelerine, aykırı da olsa, saygı duymakla bağlantılıdır. Yalnız, benim dediğim doğrudur, başkaları sussun diyenler yeryüzünün en katı, en geri kalmış yaratıklarıdır.

İnsanları sevmeyen bir kimsenin istediği özgürlük gizli çıkarlarını sağlama bağlama tutkusudur.

İnsan sevgisine dayanmayan bir özgürlük özlemi boş başların karanlık sığınağıdır.

Önce sevmeyi, sonra kendini sevdirmeyi öğren, sonra özgürlüğün ne olduğunu anlar, tadına varırsın.

Özgürlük düşünmeyi bilen, yeniyi, ileri olanı seven, geleceğe açık başların yaratıcı eyleme geçme özlemidir. İçi boş, ya da geçmişten kalma gereksiz kırıntılarla yoğunlaşan bir başın özgürlükle ilgisi yoktur.

•

VERİMLİ

Boyuna doğuran, kendi kendini yenileyen, çevresini aydınlatan bir toprak olduğun gün verimlisin, ölüm yok sana. Nice canlı ölüler dirilir ürünlerinle. Onlarda yeşerir, yeşertirsin.

Bir yüce ırmak var akar boyuna, yeşerir çevresi, pırıl pırıl olur. İşte ordadır yaratıcılığın, verimli olmanın gizli gücü.

İri bir gelin göğsüdür verimli baş, onu emdikçe gelişir, büyür, güçlenir toplum. Ondadır doğanın besleyen, ilerleten güzelim gücü.

Verimli boyuna alan değil verendir. Bire bin veren ekindir o, canlar doyar, özlemler giderilir sofrasında.

DİL

Düşünmeyi bilen yaratıcı, güçlü başların elinde sönmeyen bir ışıldak, donmuş, katılaşmış kimselerin ağzında da bir çakıltaşı.

İnsanla gelişen, değişen, biçimlenen, buna karşılık insanla ölmeyen bir varlıktır dil. Onun soluk alıp verişleridir sözler. Ne denli derin, ne denli güçlü olursa kişi öyle olur dili de.

Güçlünün dili de güçlüdür, güçsüzün dili de güçsüzdür. Bütün güçsüz, verimsiz başlar dile sığınırlar. Onlar dilin değişmezliğini, dokunulmazlığını savunurken bilmeden kendilerini gizlemeye çalışırlar, boşuna bir çaba.

Değişmeyen, yenilenmeyen bir dilin konuşulduğu ülkede yeni bir düşünce ürününün doğma olanağı yoktur.

Dille yaratır, dille biçimlenir insan. Evrene dille açılır, geleceğe dille kalır. Bundandır dilin boyuna yenileşme, değişip gelişme gereğinde oluşu. Başka türlü geleceğe uzanmanın, yarınlara kalmanın olanağı var mı?

Çağının ağzıyla, çağının düşünceleriyle konuşmayı öğrenemeyen bir dilin geleceği karanlıktır, onu savunanlar gibi.

Dile saygı duyma, onu bir dokunulmaz varlık olarak görme; dondurma, katılaştırma demek değildir. Saygı duyulan, sevilen bir varlığın gelişmesini, yenileşmesini, yarınlara kalmasını isteyen onun kayalaşması için çalışmaz. Bir yerde "dile dokunulmaz, o kendi kendini geliştirir" diyenler varsa, orada dilin anlamı bulanıktır, açıklığa, aydınlığa kavuşmamıştır. Dil, onunla düşünen, yazan, yeni buluşlar ardınca koşan, çalışıp didinen aydınlar olmadan nasıl gelişir? Düşünce ürünlerini yaratan insanlardır, onlar da dille başarı sağlarlar. Hangi dilde kendi başına, yaratıcı insanlara gereksinme duymadan, bir ürün doğmuştur?

Bir dili bilmek, onunla, konuşmak demek değildir. Onunla gelişmek, yenileşmek, yaratmak demektir. Bundandır gelişmenin, yaratmanın durduğu toplumlarda dilin de geçmişten geleceğe olduğu gibi aktarılmak istenmesi.

ODUN

Ormandan kesilen, kurutulup yakılan odun değildir. Eskiyi olduğu gibi geleceğe aktarmaya çalışan, yeninin sıcaklığında ısınıp yeşeremeyen, yaprak, çiçek açamayan, eşkin veremeyen odundur. Bir toplumda eskiye bağlı, yeniden ürken kimseler ne denli çoksa, orada, ormanlara o oranda az değer verilir. Ormanın önemi kavranamaz. Konuşan odunların çokluğundandır bu.

En kötü odun, bir toplumda görev alan, konuşan, yürüyen odundur. Ona aldananlarda orman sevgisi, ağaç sevgisi, doğa saygısı gelişemez pek.

KAN

Kimi hayvanlarda soyluluğun, kişi de ise soysuzluğun belirtisidir kan. Özellikle atların, köpeklerin, başka evcillerin soyluluğu, kendinden beklenen doğal başarılarda aranır. Bu da onların kanına bağlıdır. Soylu at iyi koşar, iyi yürür, soylu köpek kendinden bekleneni iyi yapar. Bu soyluluk onların kanından gelir. Oysa insanda durum değişir. Yaratıcılık bakımından başarısız, düşünce bakımından verimsiz kimseler soysuzluklarını gizlemek için atlara, köpeklere benzemekten çekinmezler. Kanda, toplumu oluşturan tek tek kişilerde soyluluk ararlar. Bir bakın yeryüzünde soyluluğunu kanında arayanlar arasında gerçekten soylu bir kimse var mıdır?

Önemli değil kişinin kanı, o kanıyla başarı sağlayan, yaratıcı gücünü kanının arınmışlığında bulan bir varlık değildir. Kanının karışmamışlığı, arılığı, soyluluğuyla övünen kimselere bakın birer başarı sağladıklarını göremezsiniz. Özellikle soykütükleri düzenleyenler, soyunun eskiliği, yüceliği ile övünenler arasından başarılı bir başın çıktığı pek görülmemiştir. Buna karşılık soyu, atası belli olmayan nice kişiler vardır çağlarına ışık tutmuş, uygarlığı aydınlatmıştır. Leonardo da Vinci'nin soyunu sopunu bilen var mı? Kaç kişi çıkmıştır onun gibi şu övünüp duran soylular arasından?

Eskilerle övünmek, kan arınmışlığına dayanan soyluluk ardından koşmak soysuzların işidir. Geri kalmış toplumlarda çok görülür böyleleri. Bir düşünün yurdumuzda kana dayalı soyluluk savını güdenleri, onlardan daha soysuz göremezsiniz. Kan dökmek, adam öldürmek, alanlarda, yollarda ulumak, anırmak, polisin kucağına oturup kalçalarını oynata oynata yiğitlik taslamak, saldırmak, yabancı ülkelerden dilenmek, başkalarına elaçmak, yiğitlik günü gelince kaçacak delik aramak onların işidir.

Kişinin alçaklığını gizlemek için kana dayanan soyluluk savından daha yüzsüzce bir örtü yoktur.

Soyluluk övüncü soysuzların bayrak direğidir, ona taktıkları en iğrenç boyalı yamaya bile kutsallık yüklemekten utanmazlar.

Bir kimse yüzsüz, utanmaz, aşağılık, başarısız, dalkavuk, yardakçı, sütü bozuk, güçsüz olduğunu anlayınca kan soyluluğunun en saldırgan bir savunucusu olarak çıkar ortaya.

Soyluluk övüncü soysuzun en korkunç sığınağıdır, günün birinde orada ölüp gidecektir. Onun soyluluk savı bu ölüm korkusudur.

Soysuz, günün birinde soyluluk örtüsüne bürünüp ortaya atıldı mı, soysuzlukta onunla yarışa çıkanlar hızla çoğalır, toplum soylu geçinen soysuzların çokluğu yüzünden tedirgin olur.

BÜYÜK

Çağlarının üzerinden aşarak geleceği aydınlatır büyükler. Yaşadıkları toplum anlamaz onları çokluk. Geçmişi sırtında taşımayı başarı sayanlardan oluşan yönetim kurulları kalın birer bulut gibidir bu yüce başların çevresinde, onların yoğun karanlığı bir süre önler yücelerin ışığını. O karalık, o karanlık dağılınca pırıl pırıl olur ortalık.

Yüksek yerde oturan büyük değildir, onu oturduğu yerdir büyük gösteren. Bir de ordan indikten sonra görün onu, güler misin, ağlar mısın, neylersin bilinmez.

Yöneticinin başının büyük olması kimilerini yanıltır. İri baş hayvanları gütmeye alışan kimseler büyük sanır onları. Oysa o kocaman, o iri başlardan çıkan düşünceler ortaya serilince küçüklüğünü anlatacak deyim bulunmaz dillerde.

En mutsuz yönetici başının büyüklüğünden, göbeğinin şişkinliğinden dolayı kendini büyük sandırandır. Çevresinde toplananlar onun büyüklüğünü alkışladıkça o da küçüklüğünden uzaklaşır, unutur kendini, şaşırır, yalpalar. Bir de gerçeği gördüğü gün çalar başını taşlara, oysa iş işten geçmiş.

Büyük konuşmakla büyük olmaz kişi. Büyüklük konuşmakla, sözlerle bağlantılı değil de ondan. Gidin boyuna büyük konuşana, söylediklerini yazıya geçirmesini bildirin. Görürsünüz ne denli küçüldüğünü, yazı denen o unutmaz belleğin önünde süklüm püklüm olduğunu.

Büyük kişi yaptığının yanlışlığını, kötülüğünü gördüğünde suçlu olduğunu yiğitçe söyleyendir. Yaptığını, unuttuğunu söyleyerek, kendisine yakıştırmayan alçağın da alçağıdır. O kişi, yetki elindeyken, başkalarının yaptıklarını en ufak ayrıntılarına değin belleğinde tutardı, şimdi kendi yaptıklarının ortaya konma günü gelince bütün suçu belleğine yükler, unutmayı bir kurtuluş yolu sanır. İşte büyük görünen kişinin küçük belleği.

Büyük başlar büyük dağ doruklarına benzer, oralara ancak anlayış gücünün yücelerde uçabilen kartalları konar.

Gerçek büyük olan çevresindeki küçükleri de kendi aşamasına yükseltmeyi başarandır.

Büyüklük sözde değil eylemde gösterir kendini. Başkalarının omuzlarına basarak büyüyen, günü gelince, omuzlarında başkalarına büyüklük kazandıramazsa küçüğün küçüğüdür demek.

Ancak büyüten büyür.

BAŞ

Şunun bunun önünde eğilmek için koymamış doğa gövdenin doruğuna başı. Kişinin dik durmasını, doğru olmasını, önünü görmesini sağlamak içindir baş. Onun gövdedeki yeri bile doğruluğu, dikliği gerektirir. Oysa yükselmek için başını alçaltmayı, eğmeyi başarı sayanlar vardır toplumda. İşte baş, onlarda, yalnız evin yolunu bulmak içindir.

Eşeğe semeri yük değil, demiş eskiler, bilgisiz kişiye başının yük olmayışı doğruluyor bu atasözünü. Evet eşeğe semeri yük değil, ancak, eşek onu saklayana yüktür. Bundandır geri kalmış sayılan toplumların beli büküklüğü. Boş bir baş ayaklara bile yüktür böylesi toplumlarda.

Başın görevini yapamadığı toplumlar başkalarının ayaklarına bağlanır boyuna. Bir bakın Doğu'ya, bitmez tükenmez toprakaltı, toprak üstü varlıklarına karşılık yabancıların ayaklarından çözemiyor başını bir türlü. Dinciler, islamcılar.

Başın, baş olduğunu. bilmediği bir ortamda iş ayağa düşer, başı ayak sürür ardınca, gören de yürüyor sanır onu. Bir göz yanılmasıdır bu.

Çevresini aydınlatamayan bir başın içi karanlıktır, çevresini ışıklandıran bir baş ise pırıl pırıl aydınlıktır.

Bütün uygarlıklar büyük başların çok yaşayan çocuklarıdır, onlar ışık emmiş. aydınlık yemişler boyuna, bundandır çağlar boyu parlayışları.

ANLAŞMA

Yalnız kendi çıkarını düşünenle anlaşmak onun egemenliği altına girmektir bilmeden.

Anlaşmada istediği oranında vermeyen aşağılık duygusu altındaki ezikliğini giderme yolu anyor demektir. Vermeden aldıkça kendi kendini avutur, başarmış sayar tuttuğu işi. Başka türlü nasıl belirir aşağılık duygusu?

Yayımcılarla anlaşma yapanlar çok kolay aldananlardır. Boş kafalar ne güzel yuvarlıyorlar doluları.

Anlaşmanın en gülüncü evlilikle sonuçlananıdır. Bir süre sonra ikisi de yaptığından üzüntü duymuyor mu?

Mutlu, yüce anlaşmalar düşüncelerin bağdaşmasından, sarmaş dolaş oluşundan doğanlardır. Çağlar bile bozamaz onları, yürürlükten kaldıramaz.

En güçlü anlaşma düşüncelerin sevişmesiyle, birleşmesiyle oluşur, o, geliştikçe kökleri toprağın derinlerine inen ulu bir ağaç gibidir.

Anlaşma iki gövdenin bir ağızdan konuşmasıdır.

ŞİİR

Yoğun bir düşüncenin en kolay söylenişidir şiir. Bundandır onun uzunluğu sevmeyişi, çok sözden kaçışı.

Şiir, bütün görünüşlerden uzak kalmayı seven, bir özdür. İn-

sanın yüreğinden alır sıcaklığını, insanın sözlere dönüşen anlamı olur, bu öz.

Bir toplumda ne denli çok şiir yazılırsa o denli azdır ozan. Ne ozan çok şiiri, ne şiir çok ozanı sever.

Gelişmemiş, yeterince aydınlanmamış toplumlarda şiir denince belli ölçülere, uyaklara göre söylenen söz dizileri anlaşılır. Oysa onların egemen olduğu yerde şiirin işi ne?

Ozanın en kötüsü bütün yazdıklarının şiir olduğunu sanandır, şiirden başka söz bilmeyendir.

Bir kimse boyuna kendi şiirinden sözederse, onun ozanlığına kendinden başka inanan yok demektir.

Övülünce sevinen, beğenilmeyince kızan ozanın daha kırk fırın ekmek yemesi gerekir. Bırakın semirsin biraz.

Şiir özdür, ona ses diyenler, özün de sesin de ne olduğunu bilmeyenlerdir. En kötü şiir bütün varlığını sesle sürdüren şiirdir. Sesini kesin kendini de yokedersiniz birden. Peki şiir nerde kaldı? Ne kötüdür yazdığını şiir sanan ozan.

Çarpık ozanın şiirlerini oluşturan kavramlar da çarpık olur. Onun çarpıklığını yüzüne vurunca sizin doğruluğunuzu bir kaşık suda boğmaya kalkar. Neylersin iki topal birbirine değnekdir ancak.

Şiir söylemek için okur yazar olmanın gereği yoktur, nice doğuştan görmez ozanlar vardır. Ondandır bizim yurdumuzda sıçandan çok bulunması.

OZAN

Çok okuması, çok düşünmesi gereken kişidir ozan. Oysa bizde ozan denince okumaktan korkan, düşünmekten ürkek yaratık anlaşılır. Yalan söyler boyuna

Bir düşünceyi en güzel, en kestirmeden söyleyendir ozan. Onun derinliği düşüncelerinin bulanıklığından değil pırıl pırıl oluşundandır. Bundan dolayı açık söyler güçlü ozan, buruk söyleyen, çarpık söyleyen ozan dilin de canına okur kendinin de.

Ozanın güçlüsü diline biçim veren, derinlik kazandırandır, konuştuğu dili kargacık burgacık sözlerle anlaşılmaz duruma getiren değil.

Ozanın başı boş olursa dizelerinde anlam kargaşalığı, kavram bozukluğu, dağınıklık, olabildiğine soyutlaşma, anlaşmazlık egemen olur.

KENDİ ÜSTÜNE KONUŞMA

Bir yazarın, aydının, düşünürün sık sık yaptıkları, yazdıkları üstüne konuşması, açıklamalar, yorumlar yapma gereği duyması, yetersizliğinin, kendine olan güvensizliğinin belirtisidir. Yazısına, yapıtına yeterince güveni yoktur onun. Düşüncelerini iyice aydınlatamamış, açıklayamamış demektir o. Söylemesi gerekeni söyleyen, yapıtında dile getiren kişi konuşmaz kendi üstüne.

Eksikliğini gidermek için konuşur kişi kendi üstüne, yeterince aydınlanmadığından dolayı aşağılık duygusunun baskısı altında ezilir. Konuşması bu yıpratıcı duygunun dile gelişidir açıkça.

Ne denli gülünçtür bir öykücünün, bir romancının yapıtı konusunda uzun uzun konuşması, şunu yaptım, bunu yaptım demesi. Yaptığını, yapmak istediğini yapıtı koyar ortaya.

Kendi üstüne konuşmak için başkalarına yeterince bilgi veremeyen yazarlar, aydınlar kendilerini açıklamak, anlatmak için gerekser konuşmayı.

Bırak yapıtın söylesin, yazdığın açıklasın düşüncelerini senin, bunu yapamamışsan, kendi görüşlerini yapıtında pırıl pırıl kılamamışsan ne konuşur da yorarsın okuyucuyu, yazık değil mi onun emeğine?

Olgun bir kişi konuşmaz kendi üstüne, yazdıkları söyler onun düşüncelerini açık açık. Onun gücü yazdığında görülür konuşmalarında değil.

Yapıtın üstüne konuşma gereği duyuyor musun, ona güvenin yok senin, neden başkalarından güven, saygı, sevgi beklersin daha, kimi kandırıyorsun?

ÖYKÜ

Bir olayı, dışa vurnnuş yanıyla, anlatmak değildir öykü. Gerçek öykü işlenen konuda özlü bir düşünceyi dile getirendir. Yalnız yüzden anlatıma dayanan bir öykü başarılı sayılmaz, kişinin bir yanını vermeli derinliğine.

Bir sorunun, başka bir söyleyişle, işlenmesidir öykü. Yazarı ne denli güçlü olursa öykü de o denli aydınlatıcı, yararlı olur. Olaya sığ yanından bakan bir öykü verimsizdir, söz yığını olmaktan öteye geçemez.

Güçlü öykü güçlü yazar ister.

Okur yazar olmak yetmez öykü yazmak için, derinlere bakmayı bilen, olayların özüne inen, bütün insanlarla ortaklaşa özü bulan bir anlayış gücünü gerektirir.

Öyle öyküler vardır ki ışık tutar bilginlere, insanın içevrenini aydınlatmaya çalışanlara. Böyledir Gorki, onun öncüsü Çehov, bir de Gogol.

GECE

Güneş çekilince karanlık bastırır, yoğunlaşır, gece olur, ay, yıldız yoksa göz gözü görmez artık. Korkar bu durumdan kimileri. Oysa doğada korkulur bir nesne yok bu durumda. En korkulu gece insanların bilgi ışığından yoksun başlarında, yüreklerindedir.

Uygarlık aydınlık yüreklerden doğan, kendini de, çevresini de ışıklandıran bir yaratıcı güçtür. Onun gecesi yoktur, bütün süresi aydınlıktır.

Gecelerin egemen olduğu başlarda gelişme, ilerleme yollarını aydınlatacak ışık yoktur. Bundandır o yollara dökülenlerin sapkınlıkları.

Güneşin doğduğu yer olmasına karşılık Doğu bitmeyen bir gecedir, gündüzü yoktur onun.

"Geceler gebedir" demiş eskiler, doğru, bütün kötülükler onların çocuklarıdır tarih boyunca.

Kötü yazarlar da birer diri gecedir, boyuna karanlık dökülür, fışkırır yazılarından. Sonunda kendileri de boğulur bu karanlıkta.

Eskiye bağlı, yaşama gücünün eskiyi sürdürmede olduğuna inanan kimseler güneşin tadına varamamış yarasalardır, onların mutluluğu gecededir.

ROMAN

Söz yığını değil roman, yazarının evren anlayışını, yaşama değgin görüşünü, olaylara bakışını dile getiren, gerçeğe dayalı bir yorumdur. Olayların özüne inemeyen, olaylara karışan kişilerin içini, kişiliğini dile getiremeyen bir roman boşuna dedikodudur.

Belli bir düşünceye bağlanmayı, olaylar dizisinde belli bir görüşü savunmayı gerektirir roman. İyi romancı konu edindiği olaylardan güçlü bir insan sorunu çıkarmayı bilendir. Buna bir de dilin gücünü katmalı.

Kuru, ya da kişinin yüreğini taşıran bir roman ilk okuyuşta sürükler insanı, etkiler. Bu dilin özünden gelir. Onları unutun, romandan ne öğrendiğinizi düşünün, sizi aydınlatan bir ışık kalmışsa roman odur.

Öyle güçlü romancılar vardır ki bir bilgenin elinden çıkmış sanılır yazdıkları. Öylesine sorunlarla dolu, öylesine düşüncelerle yüklü.

Büyük bilgi kaynaşmalarının olmadığı ülkelerde başarılı, güçlü roman yazma olanağı da yoktur.

Çok konuşan, uzun yazmayı seven iyi roman yazamaz, kalın kalın kitaplar yazar ancak. Ondan sakının. Sesinin kesildiği yerde romanı da susar.

SÖZ

Boş bir ses değildir söz, öyle olunca, insandan başka di-

rilerden de çıkar boyuna. Esen yeller, kımıldayan yapraklar, dallar, akan sular, yağan yağmurlar, yuvarlanan taşlar, gürleyen gök, çakan şimşek, dalgalarla çalkanan deniz, kırılan cam, yanılan odun daha niceleri ses çıkarır. İnsan duysun duymasın yerinden oynayan bütün doğa varlıkları ses verir. Söz demeyiz bunlara. Özel bir anlamı vardır sözün. Yalnız kişiye verdiğidir o. Öyleyse konuşurken bir insan olduğumuzu unutmamalıyız. Sözü gerçek yerine oturtmalıyız.

Nice sözler vardır söylenmiş de bir iz bırakmamış dinleyenler üzerinde, bir boş ses olmaktan öteye geçememiş. Ne çıkar onları söylemekten?

Söyleyen değil, söylenen söz önemlidir. Onunla anlarız söyleyenin ne olduğunu. Geri kalmış, yeterince aydınlanmamış bir baş, söze değil de söyleyene değer verir. Oysa söyleyene değer kazandıran sözdür, söylediğidir.

Söyleyene değil söylenene bak, odur kişiyi ortaya koyan, odur onun ölçüsü. Kişi dururken değil söylerken kişidir.

Güzel söz kişiye güzellik verir, kötü söz kişinin bütün güzelliklerini alır götürür.

Söz kişinin giysisidir.

Sözün güzeli süslü değil doğru olanıdır.

Kızınca sus, sevinince gülümse, düşününce söyle söyleyeceğini.

Söz vardır kişiyi aydınlatır, söz vardır ortalığı karartır boyuna.

Aydınlık susarken karanlık konuşurken anlaşılır.

Sözün ustası kötü, ustanın sözü iyidir, deme, düşün biraz. Nice ustalardan nice beklenmedik sözler dinlemiş evren.

Söz söylendiği yerde kalırsa, yerine getirilmesi gereken içeriği bir yana atılır, ya da uysallık yüzünden geciktirilirse, o söz değil bir uğultudur ancak. Verdiği sözü yerine getiremeyen kişi küçülür boyuna, küçüldüğünü bilmeden küçülür, acıyın ona, gülmeyin.

Söz, yalnız, söyleyeni tartar.

Sözünü geçiremeyen yerinde konuşmasını bilmeyendir.

Ozanın söylediği doğrudur kendisi de inanıyorsa.

Yerine getirilmeyen söz söyleyenin boşluğudur.

Söylediğini yap, yapabileceğini söyle bir insan olduğunu ancak böyle gösterebilirsin, ötesi senden daha boştur.

SÜRÜ

Yalnız koyunlardan, sığırlardan, orman yabanlarından, kuşlardan, daha bilmem hangi tür yaratıklardan oluşmaz sürü. Bir de yazarlardan oluşan sürü vardır toplumda. En tiksindirici, en yalın kat, en iğrenç sürü de bu sürüdür işte. Onlar yazmayı bir başarı sayarlar, bu başarı, onlara inananların boşluğundan, salaklığından, dazlaklığından doğar. Günü gününe yazı yazan, yazdığını günlüklerde yayımlayan bir yazar okumuyor, çalışmıyor demektir. Onun öğrendiği ne ki yazdığı da olsun?

Sürü varlığı olmak mı istersin günden güne yaz, yayımla, bir okuyucu sürüsü oluştur kendin gibi. O sürünün içinde geberip gidersin sen de.

Sürü aydını olmak yarına kalacak olanı bilmemektir. Nice böyle aydınlar vardı, yaşarken elüstü tutulmuş, ölmeden önce unutulmuş.

Sürü yazarı yazdığına bakar söylediğini, düşündüğünü bilmez. Onun düşünme yeteneği olsa öyle sık yazma olanağı bulamazdı.

Günlük yazarları koyun bekleyen çobanlara benzer. Çoban ıslık çaldıkça koyun sürüsü yön değiştirir, ıslığın doğrultusunda gider, ancak ne yaptığını bilmez. İşte günlük (gazete) yazarları böyle yaptığını bilmeyen, sürünün içgüdülerini sezen çobanlardır. Ne onlar okumadıkça çobanlıktan kurtulur, ne de sürü onların ıslığına uydukça sürülükten. Bizde de böyledir bu.

Bir yazara bağlanan, onun yazılarını günü gününe okumayı alışkanlık edinen kimselerin oluşturdukları topluluk da bir sürüdür. Sürü belli bir görüş bilinci olmayan, başkalarının istemine bağlı topluluktur, okuyucular da böyledir işte. Okuyucuların sürüleşmesine en çok yardım eden günlük fıkra

yazarlarıdır. Onların yazdıkları yalnız görünüş bakımından yazıdır, özden yoksun, boş, eğlendirici, oyalayıcı gevezeliktir onların yaptıkları. Otlattıkları sürüden ayrılamazlar bir türlü.

FIKRA

Başın dışkılığını çıkarma yoludur fıkra. Fıkra yazarları da bu işin günlükçüleridir.

Düşünmeye, yaratmaya gücün yetmiyorsa, gevezeliği seviyorsan durma fıkra yaz, oturduğun yerde boşaltırsın başının gübresini.

Okumayan, anlamayan kimsenin okuyan, anlayan görünmesine fıkra yazmak denir. Boş kovadan çıkan ses gibidir öylelerin sesi.

Özlü, aydınlatıcı, düşündürücü bir fıkra en az on günde yazılır. Bir de günü gününe yazanları getir gözünün önüne. Ayı oynatır gibi olursun.

SAPLANTI

Düşüncenin hangi türünde, beğeninin hangi soyunda, bilimin hangi dalında olursa olsun, saplantı kişinin kendini kendine tutsak etmesi, düşünme özgürlüğünü ortadan kaldırmasıdır bilmeden. Sevdiğinden başkasını istemeyen, beğendiğinin dışında beğenilecek nesne bulunduğuna inanmayan, yalnız kendi beğencinin yeterli, geçerli olduğunu sanan, savunan bir kimsenin yaratıcı gücü yoktur, o kendi kendinin tutsağıdır.

Saplantı, kimi kişilerde, doyurulmamış isteklerin, giderilmemiş özlemlerin boya değiştirmesi, beğenç varlıklarında kendini açığa vurması da olabilir. Bu hızla değişen, boyuna yenilikler yaratan evrende beğencin bir konu üzerinde yoğunlaşması, düşünmenin, davranışın odağı durumuna gelmesi kavrayış gücünün soysuzlaşmasıdır besbelli.

Beğencin katılaşmasıdır saplantı. Kişi bir konuda tut-

saklaşınca, bütün beğenme itimlerini o konu üzerinde yoğunlaştırmaya başlayınca özünden uzaklaşır. Bütün yaşamı süresince kızılcıktan başka yemiş sevmeyen bir kişiyle bütün betiklerini çıplak kadın resimleriyle süsleyen bir kişide gelişmeye elverişli, yaratıcılığa yatkın, başarıya yönelik bir atılım bulma olanağı yoktur. Öylesi bir kişi bilmeden, anlamadan bir aşağılık duygusunun, bir beğenç yoksunluğunun, ya da beğenç katılaşmasının tutsağıdır.

Boyuna gelişen, yaratıcı olan bir baş için saplantı sözkonusu değildir. Saplantının olduğu başta da bağımsız beğenç eylemi sözkonusu değildir.

Bir konuya saplanma bütün konulardan yüzçevirmedir bir bakıma, böyle bir durumda beğenç kıvraklığını yitirmiştir, ondan değişik varlık türlerine karşı anlamlı, derinlere inici, çözümleyici bir atılım beklenemez.

Saplanma, belli bir ortamda, katılaşmadır, taşlaşmadır. Öylesi bir kişiden geleceğe kalsa bile ancak katılıklar, taşlaşmalar kalabilir. Onun beğencinin süzgecinden geçen nesneler insanı, günün birinde, tiksindirir.

Derin saplantılara kapılmış kimselere bakın, ya yaratılıştan bir eksiklikleri, ya sonradan uğradıkları bir yıkım, ya da atılımlarında, çabalarında sarsıcı başarısızlıklar görürsünüz. Yaratıcı, yeninin, güzelin tadına varıcı bir başta saplantıya yatkın eğilim yoktur. Saplantıyı sıtma yayan sivrisineklerin uçuştuğu kokuşmuş bataklıklar gibi bozulmuş başlarda bulursunuz kolayca.

Saplantı beğenmeyi, sevmeyi, güzeli, iyiyi seçmeyi bilmeyenlerin sığınağıdır. Onu oradan çıkardığınız da bütün yaşama olanaklarından yoksun bırakırsınız, öyleyse bırakın kendi kendini yesin bitirsin.

SÖZÜNÜN ERİ

Sözünün eri olmak kendi özüne, kişiliğine saygı göstermeyi bilmekle bağlantılıdır. Verdiğin sözü yerine getiremiyorsan

kendine eğil, içini bilincinin aydınlığında gör iyice, kimi yerlerinin karanlıkta kalmış, kararmış olduğunu anlarsın. Verdiğin sözü yerine getiremeyişinde, suçtan sıyrılmak için, engeller arama. Bütün engeller senin tuttuğun yolda, benimsediğin davranışlarındadır. Kendini bilmediğin, kendine saygılı olmadığın sürece bu engellerden kurtulamazsın, verdiğin sözü yerine getirmedikçe de alçalırsın hızla. Bu alçalış gene kendinde dibe varır.

Yazılı anlaşma önemli değildir, önemli olan o anlaşmaya yazılanı, yazıldığı yere bakmadan yerine getirmektir. Bir yazılı anlaşmaya konan yükümlülükler ne denli ağır, ne denli çok olursa, o denli hızla ezilir, hızla alçalırsın.

Yazıldığı gibi yerine getirilmeyen bir anlaşma onu düzenleyenin alçaklığını, sorumsuzluğunu, güvensizliğini gösteren en somut belgedir. Sözünün eri olan o anlaşmanın içerdiği sorumluluğu duyan, yerine getirendir.

Yerine getirilmesi yargıcın onayına sunulan bir anlaşma gibi küçültücü, aşağılatıcı bir belge yoktur. Bunda, sözünün eri yerini, sözünün alçağı almıştır artık.

Yerine getirilmeyen bir söz, onu söyleyenin yüzüne vurulmuş, bir karadır. Öyle karalanmış bir yüzde utanma duygusunu gösteren kızarmayı bulma olanağı bulunur mu?

BAĞLILIK

Bir kimseye bağlılık göstermek, onun bıraktıklarından yararlanmakla bağlaşımlı değildir. Bağlılık bir yararlanmaya, bir gizli çıkara dayanıyorsa alçaklıktır, yüzsüzlüğü örtmede kullanılan kapkara bir yaşmaktır.

Nice kadınlar biliriz, oynaştıkları, birlikte yaşadıkları erkekleri sağlıklarında bile aldatmaktan utanmazlar, ölüm gelip çatınca, erkekten artan işe yarar bir varlık, bir gelir kaynağı kalınca birdenbire bağlının bağlısı, canın canı kesilirler.

Nice kadınlar biliriz, birlikte yaşadıkları erkeklerin adlarını bile söyleyemezler, dilleri dönmez, yanlışlarında direnirler de

iş gelirlerinden yararlanmaya düşünce bu konuda en ince ayrıntıları bile öğrenmede, uygulamada çakallara, akbabalara, ayakyolu sıçanlarına taş çıkartırlar.

Bağlılık bir çıkara, bir yarara dayanıyorsa çözülmüşlüğün, kopmuşluğun en kötüsü, en iğrencidir açıkça.

Gerçek bağlılık, bağlandığın kimseye en güzel varlıklar bırakmaya çalışmakla olur, onun bıraktıklarını bir kuduz tutkusuyla yutmakla değil.

Yolu boğazdan geçen bir bağlılığın nereden çıkacağını bilmek için bilgin, ya da bilge olmak gerekmez.

Çıkara dayanan bağlılık eşeklere bile ağır gelir, günün birinde, onlar da semerleri devirip yaylımlara kaçarlar.

Nice bağlılar biliriz, bağlıkları bacaklarına düğümlü, bağlar çözülünce bir bir sökün eder anılar. Demek, onlar, yaşarken bağlandıkları kişiler, bağlılığı öyle anlamış, öyle yorumlamışlar.

Kimi anılar hangi konuda yoğunlaşırsa bağlılığı sağlayan düğümler orda saklanır boyuna.

Bağlılık canla, yürekle, düşünceyledir. Bütün çıkarlardan ötede, bütün bulanıklıklardan, karanlıklardan uzak, can kokuşlu, yürek sıcağı.

Bağlılığın en verimlisi, en doğurganı düşünceyle, bilgiyle sağlananıdır. Onun düğümleri kişinin özünü aydınlatan birer ışık yumağıdır.

Sık sık çözülen, gevşeyen bir bağlılık boyanmış yalandır, gerçek yüzü boyası solduktan sonra çıkar ortaya.

Bağlanınca kopma, koparsan bir daha bağlanma, yoksa kişiliğinin özünü oluşturan ilmiklerde çözülme, dokularda bozulma başlar.

Bağlılığını söyleme, çözüldüğünü de açıklamaktan kaçınma, günün birinde, olaylar yalancı çıkarır seni yoksa.

Bağlılık sözle değil eylemle beslenir, biçimlenir. Bu konuda söz uçup giden bir soluktur, oysa eylem öyle değil, izi kalır geride.

SÖZÜN DİŞLERİ

Yırtıcılar ısırır, koparır, doğa onları yaşama yolunda böyle donatmıştır. Onlar ısırıp koparmakla sürdürür varlığını. O tür ısırmaların bellekte yeri yoktur. Bir de bakın Neron'un, Caracalla'nın, Ulu Hakan Abdulhamid Han'ın, Hitler'in, Franco'nun, Mussolini'nin ısırdıkları kişiler, toplumlar kuduzdan kurtulabildiler mi? Oysa yırtıcıların ısırması dişle, ötekilerinki sözle, buyrukla olmuştu. Demek sözün dişleri daha korkunç.

Yırtıcının dişinden yalnız ısırdığı, sözünden dişinden de, gereğinde, bir toplum, bir ulus kudurur.

Kutsal kitapların ısırdığı kimseler arasında kurtulan, kudurmayan varsa beri gelsin.

Bütün tektanrıcı inançlarla kurulan tapınaklar şu üç büyük kutsal kitabın ısırdığı toplumların gövdesinde çıkmış sağılmaz, onulmaz urlardır. Kurtuluş onların gövdeden alınmasındadır ancak.

Uygarlıkların gövdelerinde onulmaz yaralar da görülür sık sık, bunlar sözleriyle ısıran azgınların diş izleridir. Ortaçağ böyle dişlerle didik didik edilmiş bir dönemdir.

Türk yazarları ısırmayı bile bilmezler, beceremezler. Bundandır onların ısırdıkları yerlerde balta izlerinin kalışı.

Fransız yazarları, sözleriyle, öyle sezdirmeden ısırırlarki gövde biter de acısı pek duyulmaz. Rabelais, Moliére, La Fontaine, Diderot, Valtaire, Rousseau böyle başarılı, iz bırakmayan ısırganlardır.

Doğu yazarları dişleri dökülmüş, kocalmış köpeğe benzer. Isırmalarından çok havlamaları, sesleri ürkütür kişiyi.[1]

Yalvaçların ısırdıkları uluslar, tarihleri boyunca, korkulu günler yaşamış, ölümle, kudurmakla karşı karşıya gelmiştir. Onları gerçek bir ölümden kurtaranlar, ısırdıkları yere dişlerinden bağışıklık sağlayan özsular akıtanlar olmuştur.

Sözlerinle ısır, dişle. Ancak ısırırken de, ısırdığının da insan olduğunu unutma. Isırmak için ısırmak yırtıcıların işidir, insanın değil.

1. "Doğu" kavramı İran, Arabistan, Mısır, Anadolu, Kuzey Afrika gibi islam ülkelerini içeren ortam için kullanılmıştır.

SU

Bütün varlıkların, oluşun ilkesi su'dur demiş Thales, Anadolu'nun bu güçlü, ışık taşıyan bilgesi. Ancak insanın suluğunu düşünmemiş, sulanmış insanın niteliklerini gözönünde bulundurmamış.

İnsan gövdesinin yüzde yetmiş beşinin su olduğu söylenir yetkili bilginlerce. Peki yüzde yüz su olan kişilere ne demeli?

Su, su olarak kaldıkça güzeldir, sevilesidir. İnsan kılığına bürünüp ortalıkta dolaşmaya, konuşmaya, yazmaya başlayınca ne çekilmez, ne iğrenç bir nesne olup kalıyor.

Sudan oluştun, ancak seni oluşturan öze öykünme, onu da kendin gibi küçültme, aşağılaştırma. Kendine saygın yoksa suya olsun biraz.

Ne üzücüdür, bütün evreni yıkayip arıtan suda, insanın içini, özünü arıtır bir gücün bulunmayışı. Bir de öyle su olsa insanların özünü arındırırken çıkan kirlerden yeryüzünün dönüşü yavaşlar, güneş düzeninde bile sarsıntı olur.

YÜKÜMLÜLÜK

Kişi içinde yaşadığı topluma, üyesi olduğu ulusuna karşı bir takım yükümlülükler taşır. Bunların sorumluluğunu duyduğu oranda uygar sayılır. Yükümlü olmayan, sorumluluk duymayan bir kişi bir diridir ancak. Onun bütün davranışları öteki dirilerle eş ortamdadır. Biçim olarak insanlığı ona bir değer kazandırmaz. Onun biçimi yalniz insan gövdesi üzerinde çalışan bilginleri ilgilendirir.

İnsanmısın yükümlüsün, yükümlümüsün sorumlusun. Sorumluluğun en büyüğü kişinin özündedir, kendi varlığına karşıdır.

Yükümlülük kişiyi çevresiyle bağlantılı kılar, bütünlüğünü güçlendirir, özünü besler. Yükümlülük duymayan kimse başıboş kimsedir, onda çevre bilinci yoktur, büyük kalabalıklar içinde yalnızdır öylesi. Yıkımların en acısı da budur işte.

Aydın kişi düşünce yükümlülüğü, bilgi sorumluluğu olan, bunu özünde bir ilke olarak duyan kimsedir. Aydın olmayandaysa ne yükümlülük, ne de sorumluluk bilinci vardır, onu başıboşluk yönetir. Toplumların başına yıkım getiren, mutsuzluk yaratan, günün birinde, yöntimi ele geçiren böyle başıboş sorumsuzlardır. Gene günün birinde öyleleri yaptıklarının karşılığını başını vererek öder, kendisine bağlanan başka başıboşları da birlikte sürükler uçuruma.

Yükümlülük bilincinden yoksun bir kimseye bağlanmak gibi mutsuzluk yoktur. Ne yazık bu tür mutsuzlukların yarattığı yıkımlar gene toplumun başını yer.

EL

Kişide el iş görmek, başarmak, yükselmek için kullanılırsa yararlı, başkalarını ezmek, sömürmek, buyruk altına almak, soymak için kullanılırsa gereksizdir, yıkım getiricidir.

El, biraz da, başka ellerden tutmak, onlarla birlik, bütünlük sağlamak içindir. Tek başına iş görmeye kalkan bir el ancak onu yöneten başı kırmaya, yarmaya yarar.

Elle yapılanı dille yıkmak büyük bir alçaklıktır. Bu da ancak başıboşların, sorumsuzların işidir.

YOKUŞ

Yolun yokuşu, dağın dikliği güç değil, bütün güçlük düşünmeye başlayınca doğan bulanıklıktadır. Onun inişi de yok neylersin. Nice yokuşlar tırmanmış kişi, nice inişlerde yuvarlanmış. Uygarlık bu çıkışlarla inişler arasında sağlanan başarıların birikimidir.

Dizlerin bunaldığı yokuşu uygarlık araçlarıyla aşmak kolaydır çağımızda, başların dayandıkları yokuşu aşmanın kolaylığı bulunamamış daha.

Nice güçlü dizlerin taşıdığı genç, sağlıklı gövdeler vardır, düşünme günü gelince yokuşta değil, düzde bile yorulurlar.

Bütün sevgiler birer yokuştur, onları önceden görenler yorulmadan çıkarlar, görmeyenler yuvarlanırlar daha ilk adımda.

Uygarlık bütün yokuşları önceden aşmayı bilmektir, gerilik de en yorucu yokuşlarda bile tırmandığı yeri görmemektir. Bilge Eflâtun bu korkunç yokuştan sevginin, düşünmenin kanatlarıyla uçarcasına inmiş, çıkışı da yolundan gidenlere bırakmış.

Büyük yokuşlar büyük düşüncelerdir, doruklarına kartallar konar, çıkış yerlerinde atmacalar uçuşur.

İnişleri yokuşlamak sözkonusu olunca *Boethius* bulunmaz bir kişidir. Onun *De Consolatione Philosophiae*'sini okuyunca nasıl yuvarlandığını, düz yollarda bile tekerlendiğini anlar kişi. Boyuna "Tanrı" deyip durmuş da Tanrının çıktığı yokuşu bir gün bile görmemiş. Uydurmanın böylesine gülmek bile gereksiz.

En çetin yokuş, işini bilmeyenin tuttuğu yoldur, orda yürüyenler yuvarlanacak iniş bile bulamazlar.

PAS

Yüreğinde öfke, hınç, dargınlık, gücenme var mı paslısın kardeşim. Git, sevgisi demiri parlatan güzel bir can, bir gönüldeş bul, yoksa ölüver bee.

Van Gogh sarıyı sevmiş, onu işlemiş, onunla koymuş ortaya gücünü yapıtlarında. Şaşmamalı, demek onun da paslandığı bir sarı varmış, ancak, onun büyüklüğü neyle paslanacağını bilmesinde. Bir de şu bizim pas tutmaz ressamlarımıza bakınca paslanası geliyor kişinin.

Başkalarının bıraktıklarıyla yaşamak paslanmaktır, baban bile olsa bırak onu, kendince parlamaya bak. Günün birinde küçük bir zımpara sürtüşü seni de, babanı da siler götürür. Biraz kendine gel kardeşim.

SEVİNME

Toprak yağmur yağınca gününde, güneş vurunca döneminde sevinir, döker ortaya bütün gücünü doğurur, kiminde yeşil, kiminde al, kiminde sarı olur bitkilerin. Kişi başka türlüdür oysa. Onun ilkyazı, yazı bilgiyle aydınlanır yeşerir, güzü kışı bilgiden emer özsuyu, beslenir özünce. Birinin sevinci doğaya, ötekinin sevince kendi gücüne dayanır. Doğa birincisiyle, uygarlık ikincisiyle donanır.

Geçici olanla sevinmek mutlu kılmaz kişiyi. Geçici sevincin kısa bir süre içinde geçici bir üzüntüye dönüşmesi olağandır. Bilge kişi, sevinmede kalıcıyı bulan, geçiciye gülendir.

Sevgilinle buluşunca, kaynaşınca sevinirsin, ayrılınca üzülürsün, iki durumda da günün etkisindesin demek. Oysa ikisinde de tutumunu değiştirmen yararsız. Ne sevinme, ne üzülme gerekir bunda. Yaşamın birer karşıt görünüşü bunlar. Olgun kişi değişmemeli böyle yüzden olaylar karşısında.

Dostun verdiği sevinç kişinin yarısıdır, onunla güçlenir, onunla tükenir yürek. Bir başka yorumu yoktur bunun.

Büyük sevinme büyük yaratmalar karşısında duyulandır, kişiyi yeni yeni yaratım atılımlarına doğru iter. Bu yüzden sevinmeyen yaratamaz, yaratamayan da sevinemez.

Tanrının varlığına inanmaktan, onun karşısında kendinden geçişten doğan sevinme evrenin güzelliğini, düzenini görmemektir. Gördüğünden değil de, birtakım kuruntulara kapılarak, görmediğinden dolayı sevinme ancak çılgınların işidir.

İSLAM DÜŞÜNCESİ

Müslümanlara sorarsanız ortaçağda bilgiyi, ışığı Avrupa'ya götüren onlardır, eski Ege uygarlığının bilinmesini, ortaya çıkarılmasını sağlayan onlardır. Hıristiyanlara sorarsanız gerçek aydınlığın, bilimin kaynağı İncil'le gelen inançtır. Bir de gerçeğe bakalım: Ortaçağda ışık olsa önce kendini aydınlatır, bilgi olsa önce kendini bilirdi.

Dine dayanan, bütün kurumları onun egemenliği altına koyan bir düşüncede gelişme, derinleşme olamaz. Nasıl olsun yönü, niteliği, sınırları belirlenmiş, ereği önceden çizilmişken?

Düşünmek, önceden verilenleri sakız çiğner gibi, çiğneyip durmak olmadığından sanıldığı gibi yaratıcı, ilerletici, aydın bir islam düşüncesi yoktur.

DİLİN KEMİĞİ

Güzel bir deyim vardır Türkçemizde, kimileri atasözü derler buna, orası önemli değil, taşıdığı anlam önemlidir, burada. Dilin kemiği olmayışı birçok kimseyi yalana, utanmazlığa iter. Nasıl olsa dilin kemiği yoktur, öyle de söylenir böyle de. Oysa belin kemiği vardır. Dilin kemiği yoktur sözünün geçer olduğu yörelerde belin de kemiği yoktur, o da istendiğince eğilir bükülür. İşte aktöre bakımından, insanlık yönünden çöküntü buradan başlar. Aktöre kuralı dilin kemiğine bağlanınca belin kemiği de yumuşar, ete, sinire dönüşür.

Dilin kemiği vardır, o da kişinin taşıdığı, taşıması gerektiği sorumluluk duygusudur. Bu duygunun olmadığı kimselerde dilin kemiği de olmaz, doğaldır bu. Onların dilinde kemik olsa bile özlerinde ölçü bulunmayacaktı.

Doğal yapısı bakımından dilde kemik yoktur, doğru. Ancak öyle diller vardır ki kemik şöyle dursun taştan, demirden bile daha katıdırlar, onların dilinde kemik olması, kendileri için, bir mutluluk olurdu.

Ne kemiksi diller biliriz, yılandan ağılı, kargıdan sivri, buzdan soğuk, odundan kuru. Gidin bir de onlara sorun, dillerinden aydınlık saçılır sanırlar. Oysa en sevdiklerini bile yalamaya kalkınca ya öldürür, ya da kan içinde bırakırlar.

Nice kemiksiz diller vardır kılçıklı, nice kişiler vardır dilsiz, nice yakınlar vardır karanlık, nice yabancılar vardır ışıyan. Birinin olmayışı ötekinin olmasını gerektirmez.

DİLCİLER

Şu Türk dili konusunda çalışan, çalıştıkları alanın ne olduğunu bile bilmeyen, kızılağaç kabuklarına gülesi gelir karanlığın. Asya'dan büyük bir kısrak gelmiş, iri kalçalı, şişkin karınlı. Doğuracak sanmışlar, güzel, sevimli bir tay beklemişler ondan. Ağıl yapılmış, yerler silinmiş süpürülmüş, yumuşak kayın yaprakları, eğreltiotları yayılmış incinmesin doğacak tay diye. Bir de ne görsünler, tay yerine kocaman bir yumak gelmiş, içinde dikenler, kabuklar, çakıllar. Bunlar birer sözmüş, ancak içlerinde okunabilen yalnız *Ergenekon*'muş. İşte dilciler bu yumağı anlamaya çalışıyorlar, yaşasınlar.

Türk dili bilginleri neden Türkçeyi iyi bilmezler? Dil bilgini olmak için dil bilmek gerekli değil de ondan.

Dil bilgini olmayı bırak, önce kendini bil, yetkinin sınırlarını tanı, özünü tart, yazdığını bir de başkalarına göster, sonra konuş.

KURUCU

Aristoteles'i bilimlerin kurucusu sayarlar, bir bakıma doğru, ancak kurduğu söylenen bilimlerin bir tekine bile temel kazmamış.

Descartes'ı usçu düşünce akımının kurucusu, Batının ilk usçu bilgesi saymak bir gelenek niteliği kazanmış nerdeyse. Peki usun karşısında usla bağdaşma olanağı bulunmayan tini bir töz olarak koyarken ustan ne anladığını düşünen oldu mu?

Batı aydını birçok uygarlık kurumunun kurucusudur, bunu bilmeyen, görmeyen yoktur. Ancak bütün kurduklarını yıkanlar, uygarlık götürdükleri söylenen ülkelerde yabanlara bile yakışmayan kıyımları gerçekleştirenler, sömürenler, en korkunç savaş araçlarını yapıp uygulayanlar gene Batıda yetişmiyor mu? Batı sağıldığı bir kova sütü bir tekme vurup döken Kırım ineği gibidir.

Bir uygarlık ortamında birinin kurduğunu öteki yıkarsa ge-

rekli aydınlık sağlanamamış demektir. Orada uygarlık dar bir alanda kalmış, bütün topluma yayılmamıştır. Yaptığını yıkan bir uygarlık başarılı değildir.

SARILIK

Yöresini, nesneleri sarı görenlerde sarılık olduğu söylenir. Peki bütün ortalığı kara görenlerde ne vardır? Neden bunu araştırmaz kimse?

Sarılığa yakalananların iyileştikleri görülür de karalığa tutulanların görülmez. Demek sarılık dıştan, yöreyi kara görmek denen, karalık özden geliyor.

Sarılık yüzünden yıkılmış toplum yoktur, ancak karalığın batırmadığı toplum, söndürmediği ocak, süründürmediği ulus bulunamaz.

Sarılığın okumuşu, aydın geçineni, öğretim-eğitim kurumu, yönetim düzeni, inancı yoktur, karalığın çoktur.

Karalık öyle bir durumdurki kendini bile pırıl pırıl görür.

ÇÖKÜŞ

Kişide çökme başlayınca eskiye döner, dargın olduklarıyla barışmalar, adını anmak istediklerine yaklaşmalar, eskiden iyi bilerek yaptıklarının benzerlerini kötü saymalar alır yürür.

Doğa öyle becerikli bir baltacıdırki günün birinde kendi kendine yonttutur kişiyi, işte budur çöküşün en açık belirtisi.

Günün birinde çökebileceğini düşünen, yaşamını ona göre düzenleyen çökmez, yıllar esen yeller gibi yalayıp geçer onu.

YÜKSELMEK

Dağın doruğuna çıkmak yükselmek, eteğine inmek alçalmak değildir. Nice doruklara çıkmış alçaklar, eteklere inmiş yüceler

vardır toplumda. Yalnız görüşüne göre davranan, yargılayan asalakları aldatır bu durum. Ulusun oyuyla çıkar dağın doruğuna yükseldim sanır, över ulusunu, gene ulusun oyuyla düşer eteğine dağın döner yerer ulusunu, değerbilmez, anlayışsız, aldanmış sayar sıkılmadan. İşte böyle belli olur kişinin alçağı da yükseği de. Kendi yaratıcı gücüne değil de başkalarının omuzlarına basarak yükselenler dayanakları çekilince eski yerlerine düşerler. Eski yerine düşmeyi, eteğe inmeyi alçalma sayan, gerçek alçaklığını bile bilmeyecek nitelikte anlayışsızdır.

Yükseldiğini sandığın yerle, seni oraya çıkaranları karşılaştır. Yükselişin de, alçalışın da başkalarının yardımını gerektiriyorsa içi çürüyüp boşalmış bir kütük demeksin, önce içinin boşluğunu gör, sonra başkalarını yargılamaya kalkış.

Geri kalmış, yeterince aydınlanamamış bir toplumda yükselmek dümdüz bir ovada birdenbire beliren tepecikler gibidir. Kişi yöresine bakınca kendini yüksek sanır. Bu yükseklik onun özünden değil, çevresinin alçaklığındandır. Oysa birbiriyle yarışırcasına yükselen dağlar gibidir kişinin yükselişi, yüksekler arasında belli olur yükseğin gerçeği. Bizim toplumumuzda başkalarının aydınlanmasını, çağımızın gidişini, ışığını kavramasını istemeyen, yükselmeyi yalnız kendi buyruğunda yaşamakla olası sayan yöneticilerimiz böyledir işte. Yükseldikleri yeri kendi güçlerinde, alçalışlarını da toplumun değerbilmezliğinde ararlar. İşte gerçek alçaklar onlardır.

Seçimle yükselmek iş değil, önemli olan kendini seçimden önce yükseltip seçimle o yere geçmektir, yoksa seçimin yükselttiğini başka bir seçim alçaltır, suç sendedir başkalarında değil.

Toplumu, çevresini aldatarak, yalanla dolanla yükselenler oyunları anlaşıldığı gün yükselişlerinden daha hızlı alçalırlar.

Nice alçaklar vardır, boylarını değiştirerek yükseklerin yanına sokulur, böylece yüksek görünürler. Bir de o yüksekler çekilmeyegörsün ortadan alçaklıklarına kendileri de şaşar kalırlar. İşte *II. Abdulhamid* oturduğu koltukta, *Adnan Menderes* ise *Atatürk*'ün yarattığı kurumda böyleydi. Sonradan anlaşıldı yüksekliğin nerede olduğu.

Yükselirken ilk yerini unutma, günün birinde gene oraya dönebilirsin, korkma. Bu iniş çıkış senin gerçek yerini bilmeyişindendir. Doğrusu aranırsa, sen, yükselirken alçalıyordun, bilmedin, bilemedin bunu, şimdi üzülme boşuna, gerçek yerini buldun diye.

Yukarı çıkmak yükselmek değildir, kişiyi ipe çekerken de yükseltirler, ip çözülünce eski yerine indirirler.

İple yükselen iple alçalır, Yassıada'nın gerçeği budur işte. Oraya giden yalancı yüksekler iplerini de yanlarında götürmüşlerdi. Yargıçlara suç yüklemenin gereği yok. Yargıçlar o görünmeyen ipleri görünür duruma getirdiler.

BÖLÜCÜLÜK

Bölen bölünür günün birinde, ne denli güçlü, dayanıklı olsa da. Onun bütünlüğünü sağlayan iplikler düğümlüdür, kullanıldıkça gevşer düğümleri.

Toplumu bölmek, karşılıklı birliklere ayırmak, değişik düşünceli topluluklar oluşturmak sonunda bu işi yapanların bölünmelerini, toza toprağa karışmalarını sağlar. Bundandır bölenin bölündüğü, yutanın yutulduğu.

Bölücülük geri kalmışlığın, bütünleyicilik uygarlığın, gelişmişliğin ürünüdür. Bilgi bütünlüğe, bilgisizlik bölünmeye götürür toplumu.

Bir gün gelecek bütünleşecek yeryüzünde kişiler, toplumlar, tek bayrak altında toplanacaklar, yalnız mutlu yaşamak, güzel geçinmek, kardeşçe sevmek sevilmek olacak düşünceleri. Bitecek bu savaşlar, kan döküşler, sömürüler, vurgunlar. Susacak bu seçimlerde ortalığı karıştıran, en çok yönetilmeleri gerekirken başkalarını yönetmeye kalkan çığırtkanlar.

Mutluluk bütünleşmede, mutsuzluk bölünmededir. Yeryüzü kardeşleri bunu anlayıp uyguladıkları gün tadına doyulmaz artık yaşamın.

Nerede çıkar, vurgun, yalan dolan, sömürü varsa bölücülük oradadır, yöneticilerin çokluğu oradadır. Bir toplumda yö-

netmek isteyenlerin sayısı çoğaldıkça, kendinde bu gücü görenler arttıkça mutsuzluk doğuran bölücülük de dörtnala gider.

Bütünleşmenin özünde sevgi, saygı, bölünmenin yüreğinde tutku, sömürme, soyma vardır.

Yöneticilerin bölünme konusunda gösterdikleri çaba, tükettikleri emek toplumun mutluluğu için ortaya atılma, kendini adama boyasına bürünür. Toplum günün birinde bunu anlar, anlar da iş işten geçer.

Bütünleşmede açıklık, aydınlık, bölücülükte gizlilik, karanlık vardır. Ancak bu durum bile başka türlü gösterilir: bölücü bütünleşmeyi istiyor gibi davranır. Bütün yıkımların kaynağı da budur işte. Türk toplumu somut örneklerini yaşıyor bunun.

ÖFKE

Öfke baldan tatlıdır, demiş, eskiler. Öyle bir sarar sarmalar kişiyi çıkarır varlığının çizgileri dışına, ne ölçü bırakır ne sağduyu. Bir de geçmeyegörsün birkaç gün, yatışmayagörsün öfke, bütün acılığını döker ortaya o bal, başı döner kişinin, ağzından emdiği süt burnundan gelir.

Kişinin ne olduğunu, gerçek yüzünü koyar ortaya öfke, gizli saklı nesi varsa vurur açığa, serer gözlerin önüne olduğu gibi. O baldan tatlı öfke yüzkarası olur çıkar. Bilgisizin, çıkarcının öfkesi de kendi gibidir. Ne geleceği gün bilinir, ne geliş gidiş biçimi.

Yerinde, gerekli bir öfke kişiliğin yansımasıdır, kişilik bilincinin varlığını, aşamasını gösterir. Ancak olur olmaz yerde öfke, bir de başkalarını suçlama, kendini başarılı, becerikli, doğru yolda gösterip başkalarını yerme, kötüleme biçiminde beliren öfke saygısızlığın, aşağılığın en açık belirtisidir. İşte burda çıkar ortaya kişinin içyüzü. Böyle bir öfkeyi gördük şu son seçimin bitiminde, şu 5 haziran 1977 ardında. İstediği olmayınca, kendi başa geçmeyince alçaklığın en utanç verici örneklerini, yüzsüzlüğün en iğrenç belirtilerini somut olarak gör-

dük bir soysuz yaratığın kişiliğinde, onun yönetimi altındaki başıbozuk sürüde. Bütün ağulannı kustular, önünde yerlere kapanıp görev aldıkları kimseleri en yüzsüz bir dille alçakça, gereksizce suçladılar, utanmadan kınadılar. Yıllarca bilemediğimiz, göremediğimiz gizli yönlerini, iğrenç yanlarını, gerçek düşünceleri seçimden yenilgiyle çıkmanın yarattığı kudurganca öfkeleri sergiledi.

Kuyruğuna basılan bir yırtıcının, bir yılanın, bir akrebin, bir köpeğin kişiyi ısırması, sokması öfke yüzünden değildir, doğal bir savunma, korunma gereğidir, bir içgüdü eylemidir. O yaratık başka türlü yapamaz, yaparsa yaşayamaz. Ayağını ısıran yavrusunu bir vuruşta öldüren arslanın davranışı öfkeye bağlanamaz, onun doğal yapısına dayandırılır ancak. Oysa kişide öyle değildir durum. Kişide öfkenin korunmakla, yaşama içgüdüsüyle ilgisi yoktur. Düşünceler, görüşler arasındaki ayrılıklardan doğan öfkeler, saldırmalar, yermeler yeterince olgunlaşmayışın, yontulmamışlığın aydınlığa çıkışıdır yalnız. Bilgenin öfkesi bile öğretici, örnek alınıcı niteliktedir. Bilgisizin öfkesiyse yırtıcı yaratıkları bile ürkütücü, tiksindiricidir.

Kendi eksikliğini bilmeyen boyuna başkalarına öfkelenir. Bu nedenle dışa dönük, başkalarına yönelik öfke kişinin kimlik belgesidir, onu okuyan kişiyi de iyi anlar.

GÜLÜŞ

Bütün gülüşleri sevebilir miyiz? İlk bakışta sevimlidir gülüş, bir mutluluğun belirtisi, dışa vuruşu gelir kişiye. Oysa güzelim bir geyiğin karşısında arslanın, tatlı mı tatlı bir kuzucuğun karşısında kurdun gülüşü sevimli olabilir mi? Güçtür bu soruların karşılığını bulmak. Gülmenin yalnız insan işi olduğu düşünülürse güçlük ortadan kalkar. Arslanın, kurdun gülmesi sözkonusu değildir. Hayvanın, kimi davranışlarını açıklamak için, onu insana yaklaştırmak, insanı basamak yapıp hayvanı anlamaya çalışmak bir uygarlık işidir. Doğayı olduğu gibi anlamaya kalkan insanoğlu, hayvanlara da insan ey-

lemlerini yüklemekten geri kalmamıştır. Bu nedenle arslan güler, kurt güler deriz. Onlarda gülüş dediğimiz eylem bir yaşama olayıdır, bir doğa gerekimidir. Güldüğü müldüğü yok hayvanların. Ziya Paşa:

Yakmış nice canlar o nezâketle tebessüm
Şîrîn bile kasdetmesi câna gülerektir

demiş. "O ince gülüş nice canları yakmış, Arslanın bile cana göz koyması gülerektir" anlamında söylenen bu sözlerde doğayı insanlaştırarak anlamaya çalışma görüşünün izleri vardır.

Çok beceriklidir insan, kendi gülmeye, güldürmeye doyamadığı için çevresinde gülüş aramaya koyulmuş, gene de bulamamış aradığını. Neden bulamamış? Neyi aradığını bilmediğinden. Bir okuyun *Mevlâna*'nın şiirlerini, *Şems-i Tebrizî*'nin "Makalat (*Konuşmalar*) adlı yapıtını, bakın neler görürsünüz. Bütün hayvanlar konuşur da ne söyledikleri ancak insanlara uygulanınca anlaşılır. *Aisopos, Bidpa* (Beydeba) bg. yazarlar da boyuna hayvanları konuşturmuşlar, güldürmüşler. Demek bıkmışlar insanlardan. İnsanlarla anlaşamamışlar birtürlü.

Hayvanı güldürmek, konuşturmak insanı alaya almak, küçümsemek, kötü duruma düşürmektir doğrusu. İnsanlarla konuşup söyleşecek konu bulamayanların işidir hayvanları konuşturmak, güldürmek. Bir yandan da hayvanlara karşı saygısızlıktır, onları küçümsemektir böyle yapmak. Hayvanı konuşturmak, onu kendi varlık sınırlarının dışında görmektir, varlık ortamından koparıp atmaktır. Gülmeyi, güldürmeyi seven yaratıcı bir kişinin yapacağı iş hayvanları konuşturmak değil, çağımız politikacılarının sözlerini derlemektir. Ancak böyle kurtulur hayvanlar aşağılanmaktan.

KAYA

Şu karşında duran insan boyutlu kayayı görüyor musun? Biraz yaklaş ona, iyice bak alıcı gözle. Tanıyacaksın onu, bir-

kaç yıl önce aramızda dolaşırdı, boyuna konuşurdu. Ulus yönetiminden, aktöreden (ahlaktan), ulusçuluktan, dinden, imandan, doğruluktan, soyluluktan, geçmişe bağlılıktan, gelenekleri sevmekten, görenekleri saymaktan sözederdi bıkmadan, yorulmadan. Gene anlamadın, tanımadın değil mi? Biraz daha yaklaş ona, bak gözlerine, burnuna. Burnu eskiden Kafdağındaydı, ondan dolayı kolay tanınmazdı, şimdi yerine oturdu iyice. Bir de ellerine bak. Büyük görevlerde bulunduğu sürece başkalarının cebinden çıkmayan ellerine bak, korkma, artık senin cebine uzanamazlar bir daha. İriliğinden, kaba görünüşünden kaygılanma, sokul yanına biraz daha.

- Şimdi tanıdın sanırım.
- Tanıdım, çok iyi tanıdım. Onu tanımayan var mı dersin?
- Peki söyle bakalım kimdir?
- Onu söyleyemem işte. Ancak yedi yıl, yedi cüceyle, yedi ülkeyi soyup soğana çevirerek, yedi başlı yılan gibi, yedi deveye hendek atlattığını, Yedi Uyurlar'dan daha çok, çağın gerçekleri karşısında, uykuya daldığını, yedi yıl başımıza "belâ" kesildiğini bilmeyen, duymayan yoktur.
- Çok üstü kapalı konuşuyorsun kardeşim, gene de, ünlü bir yöneticiden sözettiğin anlaşılıyor. Başka türlüsünden de kaya olmaz ya.

İNEK

Ne güzel gözleri vardır ineğin. Işıl ışıl, durgun. Derinliği olmayan, ancak üzerine güneş vurmuş tatlısu gibi gözler. Önüne ot, su koy yeter, ağzı var dili yok, senden istediği de olmaz pek. Günaçımında yaylıma çıkar, akşamdan koy ahıra sağ. Üstelik derisi, gübresi, işkembesi de yararlı. Yaşarken dirisinden, ölünce ölüsünden yararlan yararlanabildiğince. Düşünür söylemez, yalnız acıkınca, susayınca bağırır. Bu iki doğal durum dışında bir eylemi yok.

- Anladım, sen Doğu insanından sözediyorsun.
- Anladığına çok sevindim, demek sen Doğulu değilsin.

MALEBRANCHE

Güzel dili, tatlı söyleyişi, tuttuğunu kolay kolay bırakmayışı ile sevilir bilgedir *Malebranche*. Ancak, onun, düşünceleri, özellikle şu "ruh" denen kavram yöresinde dolanıp duran oyuncakları şaşırtıyor insanı. Öylesine kaygan, öylesine yuvarlak, öylesine oynak ki bu "ruh" denen nesne bir türlü ele gelmiyor, tutulmuyor. Onu bir yakalayabilsek dört yanından birer çivi çakıp çelik telle bağlarız. Otursun oturduğu yerde de bakalım ne menem nesnedir.

Doğrusu, *Malebranche*'ın "ruh" dediği olabildiğine uçurulmuş bir çocuk uçurtmasına benziyor. Öylesine yükseklere, uzaklara uçtuki çocuk bir daha ipini çekip toparlayamıyor onu. Sonunda ip kopacak, çocuk da, uçurtma da kurtulacak.

PARACELSUS

Çok derin, ölçülü, dengeli, tutarlı bir bilgedir *Paracelsus* kendi düşünce düzeni içinde. Ona göre gerçeğin kaynağı, özü tanrıdır, bütün evren, bütün yaratıcı güç, sözün kısa "varoluş" kavramı altında toplanan ne varsa tanrıdadır. Bütün bunlar güzel. Ancak bütün varlıkların, gerçeklerin özünde toplandığı bu tanrı nerdedir?

TANRI

İnsan kendini güçsüz, boşlukta, dayanaksız sezince yaratıcı eyleme koyulmuş, ilkin tanrıyı yaratmış. Bu yaratmayla yetinmemiş. Olayı altüst etmiş, dönmüş, kendini yarattığı tanrıya yarattırmış.

Bir kişi ne denli boş olursa o denli soyutlaşır, doğadan, çevresinden, gerçeklerden uzaklaşır. Günün birinde, yuvarlandığı boşluğun dışında, bağlandığı boş kavramların ötesinde bir gerçek olmadığı sanısına saplanır. İşte böylesine yabancılaşır kendi özüne kişi.

Tanrı'nın yaptıkları, gerçekte, kişinin yaptıklarıdır, yapmayı düşündükleridir. Yeni bir tanrı gerek kişinin kendine dönmesi için.

KARŞILIKLI

Doğaya bakan kendine bakar, doğayı seven kendini sever. Öyleyse kendinden kopar doğadan kopan. İşte "Doğu insanı" doğadan koptuğu için kendine yabancılaşmış, bir "kavram varlığı" olmuştur. Doğuda deney bilimlerinin doğup gelişememesi, kişinin kendinden uzaklaşması, doğadan kopması yüzündendir. Tanrıyı kişileştirmekle kişiyi tanrılaştırmak birbirini çeliştirmektir. Tanrı, bir doğa varlığı olarak, kişileştirilirse doğaya dönülür, kişi doğanın ötesine çıkıp tanrılaştırılırsa doğadan kopulur.

Doğadan kopma soyutlamalarla, kavramların gölgesine sığınmakla başlar. Kavram bir "kavram" olarak kaldığı sürece doğadan uzaktır. Doğada karşılığı olmayan, elle tutulmayan bir nesneyi bildirmeyen bir kavram kişinin özüne, evrene, gerçeğe yabancıdır, boşluktadır. Böyle kavramlarla düşünmek kişiyi verimli, yaratıcı sonuca götürmez. Yaratıcılık doğa ile düşünmeye bağlıdır. Doğu insanı doğa ile düşünmeyi bilmez, bundandır onun yaratıcı, kalıcı olmayışı. Doğuda "bilgin", "bilge" yoktur pek. Ancak sayısız "şeyh", "pir" vardır. Onlar da düşünmez, yalnız kavramlardan yeni kavramlar türetmeye, anlamdan anlam çıkarmaya bakarlar. Böyle bir tutum, doğada, tek yanlıdır, karşılıklı değildir.

Düşünmek, karşısında sağlam bir konu bulmayı gerektirir. Düşünme eyleminin ayakları yerden kesilirse, uçmaya özenirse verimli olmaz. Derinleşen, yükselen düşünce, doğadan uzaklaştığı sürece aldatıcıdır, yanıltıcıdır. *Plotinos* şöyle der:

"Gövdemden sıyrılıp kendime döndüğümde, bütün öteki varlıkları bir yana attığımda, kendi özüme yöneldiğimde olağanüstü, yüce bir güzellik görürüm..." (Ausgewaehlte Schriften, herausgegeben von Walter Marg, Reclam, 1.)

Burada geçen "gövdemden sıyrılıp kendime döndüğümde" sözcükleri doğadan uzaklaşmak anlamındadır. Doğa gövdedir, tin değildir. Gövdeden sıyrılmak, kendi kendini soyutlamak, kendi özüne yabancılaşmaktır. İşte, Doğu düşüncesinin oluşmasında büyük etkisi görülen *Plotinos*'un doğadan kopması, kendine bağlananları da koparması böyle başlamıştır. Bu düşünce Doğu'da sayısız "şeyh"in, "tarikat" denen kuruluşun, "tasavvuf"un doğmasına yolaçmış, doğa ile karşı karşıya gelip düşünmeyi önlemiştir. Böyle başlamış Doğu'nun batışı, karanlığı.

HANGİ BATI

Çok tartışma götürür, bizim için, şu Batı sözcüğü. Aşırı sağcı da ona sığınır, aşırı solcu da çokluk. Oysa bu karşıt uçların dışındadır Batı. Bir çizgi çekin *Homeros*'tan *Aragon*'a, bir çizgi de *Demokritos*'tan *Heidegger*'e. Öte yandan yontu, resim, mimarlık, tiyatro, müzik bg. yaratıcı alanları toplayın bir çatı altında. Bunları bir yana koyun. Bunların karşısına ne koyalım diye düşünmeyin derin derin. Alın ilkçağ tiranlarını, *Neron*'dan *Franco*'ya değin yürüyün. İşte birbirine karşıt, birbirine diş bileyen iki Batı. Bize birinciler gerek. Batı sözcüğünden onları anlarız, anlamalıyız.

"Batı" yaratıcı, geliştirici, ilerici, yenilikçi, devrimci, deneyci, geleceğe açık bir anlayış simgesidir, bir toprak değildir. *Augustinus, Plotinos,* bütün ortaçağ Batı ülkesinde benimsenmiş bir Doğu görüşünün öncüleridir. Oysa *Hayyam, Zekeriya Razi* Doğu'da yaşamış Batı görüşlü aydınlardır. Sömürgen Amerika, çıkarcı Avrupa batılı değildir, Batı'da Batı görüşüne karşıt, onunla çelişen bir davranışın örnekleridir.

Mehmed Akif, Birinci Dünya Savaşı'ndan etkilenerek, öfkeli, yerici bir şiirinde:

"Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar"

demekten kendini alamamış. Oysa onu öfkelendiren bu uy-

garlık (medeniyet) Batı ile ilgili değildi. Batı'nın buluşlarını Batı düşüncesine karşıt olarak kullananlar uygarlığın yüzünü karartmışlar. Yeni Zelenda'dan. Hindistan'dan savaşçılar getirip Çanakkale'de yurdunu savunanlara saldırtan sömürücü, çıkarcı Batı ulusları uygar sayılmaz. Uygarlıkta insan eti yemek, insan kanı dökmek, başkalarını sömürmek, varlıklıdan yana olmak, başkaları sürünürken mutluluk içinde yaşamak yoktur. Batı Kopernikus'tur, Kepler'dir, Galileo'dur, Pasteur'dür, Schweitzer'dir.

Batı'yı anlamak için Batı'da yaşamak, Batı'da öğrenim görmek, gezip dolaşmak yeterli değildir. Batı'yı bugünkü uygarlık düzeyine çıkaran anlayış aşamasına ulaşmak gereklidir. Yaratmakla yaratılanı kullanmak bir olmaz. Hangi alanda, hangi amaçla olursa olsun, yaratılanı insana karşı kullanmak uygarlıkla çelişkiye düşmektir. Batı bile bile kendi kendisiyle savaşma, kendini kurtarma gereğindedir.

TASAVVUF

Evreni tanrıda, tanrıyı evrende görmeye alışmış, bütün görünüşlerin tanrı yansıması, bütün tanrı yansımalarının görünüş olduğuna inanmış bir akım. Hangi sorunu çözümler, hangi düzenli düşünceyi benimser bilen yok ona bağlananlarda.

Bu evren bir "görünüş"tür, insanın özü "tin"dir. Kişi evrende özlem çeken, geldiği kaynak olan tanrıya kavuşmak için seven, sevilen, çırpınan bir varlıktır. Ölüm bir mutluluk, sevgili olan, sevilen tanrıya kavuşma, ölümsüzlüğe ulaşma, "gerçek"e varmadır. Bütün varlıkların özünde, tanrıdan gelmeleri dolayısıyla, bir "birlik" vardır. Ayrılık, türlülük, başkalık görünüştedir. Söyleyen de, dinleyen de, bilen de, bildiren de tanrıdır. Kişi, tiniyle, düşünme yeteneğiyle tanrısaldır. Kişiyi sevmek tanrıyı sevmektir. Sözün kısası "tasavvuf" ölümlü olmaktan kurtulup ölümsüz olmanın yollarını gösteren inanç akımıdır.

Aşağı yukarı böyle anlatılır "tasavvuf" denen inanç düzeni.

Ona göre önemli olan "tin"dir, gövde değil. Gövde geçici, tin kalıcıdır. Oysa yeni değil bu düşünce. Kişioğlu düşünmeye başladığı gündenberi gövdesinin dışında yaşama gücü olduğunu sandığı bir "tin"e inanmıştır. İlkçağdan kalan mezarlardaki buluntular, ölünün yanına konan süstakıları, kutsal sayılan nesneler, yemekler, sular bunu gösteriyor açıkça.

Peki neresi yeni, neresi geliştirici, neresi yaratıcı, yapıcıdır bu tasavvufun? Tasavvufu benimseyenler, kendini tanrıya adayanlar arasında uygarlığa, insanlığa katkısı olan, aydınlatıcı, geliştirici bir ürün ortaya koyan var mıdır? Doğa gerçeklerini, etimizle, kanımızla yanyana yürüyen doğa olaylarını bir yana itip yalnız kavramlarla düşünmenin, içekapanmanın, doğadan el etek çekmenin yararı nedir? *Senâî, Attar, Sadi, Şems, Mevlânâ* bg. çok güzel, duygulu, içli, ince sözler söylemişler, kişinin içini açan, düşlere daldıran, tatlı öğütler vermişler. Bu kesin bir gerçek. Ancak hangi insan sorununa çözüm getirir onların söyledikleri?

Şems-i Tebrizî ünlü "Makalât" (Konuşmalar) adlı yapıtında Yahudi'ye verir veriştirir Kur'an'ın etkisinde kalarak. Peki Yahudi insan değil mi? Onu da tanrı yaratmadı mı? Eşek, köpek, domuz bg. yaratıklar yerici, küçümseyici, alaya alıcı bir nitelikte söylenir *Mevlânâ*'nın yapıtlarında, *Şems-i Tebrizî*'nin "Konuşmalar"ında. Bu yaratıkları yaratan tanrı insanı yaratandan başka mıdır?

Domuz, eşek, yılan, köpek, akrep bg. kötü birer yaratıksa suç kimindir? Onların yaratılmasında, kötü olmasında başlıca etken kimdir? Evrende bütün görünüşler tanrıdansa, tanrı dışında "varlık" niteliği taşıyan yoksa bu yaratıkların durumu ne olacak?

İstediğimizce çoğaltabiliriz bu soruları, bir tekinin bile inandırıcı, güven verici, sağlam bir karşılığı yoktur. Gerçek olan şudur: Düşünce ürünü olan, yoruma, açıklamaya elverişli ne varsa yaratıcısı insandır. Eşeğin, domuzun, yılanın, akrebin kötülüğü sözkonusu değildir. Onların doğa düzeni içindeki yeri, yaşama koşulları, soylarını sürdürme, kendilerini koruma olanakları öyle gerektirmektedir. Koyunu kesen, kuşu, geyiği, ba-

lığı. eti yenen bütün yaratıkları avlayan insanın yaptığı iyi de yaratılışı gereği yılanın, akrebin, domuzun yaptığı neden kötüdür? Burada "kötülük" bir insan buluşudur, doğa varlıklarını insan açısından, insana benzetme yoluyla yorumlama sonucudur. Doğada belli bir düzen vardır, iyilik, kötülük gibi insan davranışlarını niteleyen durumlar yoktur.

Neden güzel bir insanda, kendisine gönül verilen yürek oynatıcı bir güzelde görünüş alanına çıkan tanrıdır da yılanda değildir? Bunun araştırılması tasavvufu özlü, yaratıcı bir inanç alanı olarak benimseyenlere düşer.

Bu örneklerin ışığında elealınınca şu sonuca varılır: Tasavvuf evrende evren-dışı kalmaktır, evrene basarak evrenin ötesine, boşluğa, anlamsızlığa yuvarlanmaya çalışmaktır, varlık ortamında yokolmanın yollarını aramaktır. Daha doğrusu tasavvuf insanı yerinden yurdundan etmektir. Bunun da öncüsü *Plotinos* denen arpacıkuşudur.

KARL MARKS

İnsanı, emekle, alnının terinden kaynaklanan bir varlıkla açıklamış Karl Marks. İnsanın insana kulluğunun emekle, emeğin sömürülmesiyle başladığını koymuş ortaya. Bütün toplum sorunlarının, tarih olaylarının özünde sömürenle sömürülenin çatışmasını bulmuş, sermiş gözler önüne. Yaşananla yaşanılmak istenenin düşüncede değil emekle biçimlenen olaylarda düğümlendiğini, insanı anlamanın gene "yaşayan insan"dan yola çıkmakla olabileceğini göstermiş açıkça. Felsefenin boşlukta değil insanda, emekte filizlendiğini de öğretmiş bize. Sözün kısası insanı bir "emek varlığı" olarak anlayıp anlatmış. Uygarlık tarihinde yeni bir görüştür bu.

Bilge kişiydi Karl Marks. Bilgeliği yaşanan, birbiriyle çelişen gerçeklerde bulmuş, insanlık tarihini bu çelişen gerçeklerden doğan bitmez tükenmez boğuşmalarda, vuruşmalarda, sömürmelerde görüp göstermiş. Bütün bunlar inandırıcı, güzel, yerli yerinde. Peki şu "marksist" denen düdüklere de ne oluyor

şimdi? Marks'ın söylemediğini ona söyletiyorlar, düşünmediğini ona düşündürüyorlar boyuna? *Das Kapital*'in adını öğrenmekle "marksist" böyle olur işte. Okuyun onun ünlü yapıtı *Das Kapital*'i bakın Marks'ın dedikleriyle *marksist*'lerin söyledikleri birbirine benzer mi? Neylersin düdüğü yapmak kolay da öttürmek çok güç, o da bir beceri, yetenek ister.

ENGELS

Bilgisine, çalışkanlığına diyecek yok doğrusu. Ancak bütün olayları tek nedene indirmenin gereği var mı? Doğa küçülmez mi insanın gözünde, saygınlığını yitirmez mi? *Anti Dühring* de, *Doğanın Diyalektiği* de pek doyurmuyor okuyucuyu. *Paulus*'un, bütün varlıkların özünde tanrıyı görmesiyle, Engels'in tek nedene dayanması için dışına çevrilmiş bir gömleğe benzemiyor mu?

MÜSLÜMAN

"İnsanları seviniz, onlarla kardeş olunuz" demiş tektanrıcı dinler, tanrı elçileri. Müslümanlar da bu öğüdü benimsemişler, "bütün müslümanlar kardeştir" diyerek. Peki "Birinci Dünya Savaşı"nda, İngiliz altınının etkisiyle Araplar'ın Türkler'e yaptıkları neydi? İngiliz altınını severek yeryüzünde mutlu olmak mı daha iyi, insanları severek yücelmek mi? Ne dersiniz Arap kardeşler? Ben şunu derim size: İnsanları sevin, ancak ısırmayın.

GYÖRGY LUKACS

Uzun boylu, derin toplu düşündüğü kuşkusuzdur György Lukacs'ın. Yazılarından, ele aldığı sorunlardan anlaşılıyor bu. Ancak neden güç anlaşılmak, kolay okunamamak için kendi

kendine baskı yapıyor bilinmez, anlaşılmaz doğrusu. Özellikle gerçekçi sanat üstüne olan görüşleri, sanatın özüne değgin düşünceleri, yaşanan gerçeğe olan bağlılığı sevilesi, sayılasıdır da çetinliği pek benimsenesi değil. Biliyoruz Marks'ı, daha doğrusu yoğun olanı, insan yaşamına gireni, gözle görülüp elle tutulanı seviyor, onlara yeni bir yorum getiriyor, çağdaş sorunlara Marks'ın gözlüğü, özdekçilerin tutumu ile bakıyor. Anladık be kardeşim, bütün bu sorunlara çözüm getirmek, çağdaş bir ölçüt bulmak için karanlık olmanın gereği ne? Şöyle evinde, arkadaşlarınla, ayakkabıcınla, terzinle, berberinle, ekmekçinle, sütçünle konuştuğun gibi yazsan da okuyucunun canına okumasan olmaz mı?

"Toplumu anlayıp anlatmak için ona dıştan değil de içten bakmalı" anlamına gelen sözlerin güzel de açık değil, söyleyişin bunaltıcı. Oysa, bir devrimci yazarın, özellikle toplumcu yazarın, olayları belli bir bilgi aşamasına ulaşanların değil de biraz mürekkep yalamış kimselerin anlayabilecekleri bir nitelikte yazması gerekir. Yoksa devrim bilinci geniş topluluklara başka türlü aşılanabilir mi? Devrimci olmak için bilge olmanın, bilgin olmanın gereği var mı?

György Lukacs'a saygım yoktur sanılmasın, kolay anlaşılmasını, daha geniş bir çevrede okunmasını istediğimden söylüyorum bunları. Kimileri kızacak bana, o da kim oluyor, diyecekler seziyorum. Peki onlarla G. Lukacs üzerine biraz konuşsak ne olur dersiniz? Ne olacak onların benim söylediklerimi, benim de G. Lukacs'ın yazdıklarını anlamadığımız ortaya çıkar. En güzeli de bu değil mi? Günaydın G. Lukacs, gene sen kazandın karanlığı sevenlerin katında.

UYKU

Sen güzelsin ey uyku, en iyi bir dönemde geldin gözlerime, öyle mutluyum ki geldiğinden. Yoksa Demirel'i dinlemek kanına dokunuyor insanın, utanıyorum onu konuştuğu dili bildiğim için kendimden. Gelecek kuşaklar bizi yargılarken onun-

la çağdaş olduğumuzdan dolayı suçlayacaklar, yerecekler bizi, bütün acısını, sızısını çekiyorum bunun. Gene sen kurtardın beni uyku. Seninle sarmaş dolaş olduğum sürece ne Demirel var, ne Erbakan, ne Türkeş ne de ayak kaşıntısı. Eh bundan iyisi de can sağlığı.

YÖNETİM

Koyun gütmek, sığır otlatmak pek kolay değildir, oysa kolay sanılır. En kolay iş, ülkemizde olduğu gibi, insanları yönetmektir. Bütün yaşamı boyunca yalana alışmış, doğruyu unutmuş, aldanmadan usanmayan, bıkmayan bir ulus varsa yeryüzünde biziz kuşkusuz. Koyunu bile bir, iki aldatır üçüncü gün otsuz kıra süremezsiniz. Buna karşılık yalan söyleyin, verdiğiniz bütün sözleri geçersiz sayın, unutun, halkımız yeni aldatmacalarınızı özlemle bekler. En sağlam duvarda bile bir yere bir kazık çakılabilir. Oysa bizim halkımız öylesine kazığa alıştırılmış ki birini çıkarmadan ötekini kolaylıkla çakabilirsiniz.

Bir bakın, bir düşünün bu sözleri söylediğim 17.1.1980 Türkiyesi'ni anlarsınız söylediklerimin ne denli gerçek olduğunu. Ortaokul öğrencisinden üniversite öğretim üyesine, kapıcıdan saylava, işçiden işverene değin sayısız kimseler öldürülüyor, ocaklar sönüyor, ölenlerin sayısı son yedi ay içinde iki bine vardı, toplumda ağlamadan, yakınmadan başka ses yok. Yöneticiler bütün yüzsüzlüklerini takınmış, utanma, insanlık diye bir nesne tanımıyor, boyuna "sol", "komünizm" deyip duruyorlar. Ülke gidiyor, bölünüyor, gençler yollara serilmiş can çekişiyor, sorumlular birbirleriyle alçalma yarışına girmişler. Bütün yaşamı süresince denetim, gözetim altında bulundurulması gereken, yönetilmeye en çok gerekim gösteren kimselerin ulus yönetimini ele geçirdikleri bir ortamdayız. Anadolu tarihine baktığımızda, geçmişin en karanlık günlerinin bile günümüzden daha aydınlık olduğunu, daha güvenli bir yaşama ortamının bulunduğunu görürüz.

Nereden geliyor, nereye gidiyor, ne istiyor bu kargaşa? Bu

soruların karşılığını kargaşayı yaratanların, kan dökenlerin bile bulacaklarını sanmayın. Kargaşanın, bizim toplumumuzda, belli bir ereği yoktur, kargaşa kargaşa içindir bizde, korkunç bir özbunalımından, toplum yalpalanmasından, düşünce dengesizliğinden, geleceğe güvensizlikten, yaşama korkusundan, geçim kaygısından kaynaklanıyor besbelli. Kargaşa, bunalım yüze vuran, görünen yanıyla anlaşılmaz, açıklanmaz. Yöneticilerin kendileri bunalım içindedir, sapkınlık, dengesizlik içindedir. Bütün toplum sarsıntılarının inanç bunalımından, islam dinini bütün ilkeleriyle uygulamamaktan kaynaklandığını söyleyenlere, şu Erbakan denen yurttaşa ŞİT denen şeriatçı örgütün işlediği, işlettiği suçları, döktüğü kanları sorun. Neden müslüman geçinenler, "iman"ı savunanlar "intikam tugayı" oluşturarak kan döküyorlar boyuna? Bu gençler kendiliklerinden mi gelmiş bu duruma? Bu soruların da karşılığı yoktur toplumumuzda ülkücülüğünde.

Yöneticilerimiz bunalımdan yararlanan, bunalım yaratarak koltuğa oturan kimselerdir, çağın gidişine, insan değerlerinin özüne karşı yaratıklardır. Ulusun kurtuluşu onlardan kurtulmamıza bağlıdır. Oysa bu gerçeği göremiyoruz, başka yönlere bakıyor, başka olanaklar arıyoruz. Toplum olaylarının özünde yatan itici nedenleri görmek kolay değildir, birtakım denemeleri, araştırmaları gerektirir. Yalnız geçmişe bakmakla, geçmişteki olayları örnek almakla ülkücü olmakla çağdaş toplumu anlama, açıklama olanağı yoktur.

ARMUDU TAŞLAYALIM

Armuttan başka bir nesnenin bulunmadığı yerde armudu neyle taşlayacaksın? Senin de sorduğun soruya bak şimdi, armudu yiyenlerin elinde, başının içinde taştan çok ne var?

- Nerden biliyorsun başlarının içinde çok taş olduğunu?

- Söyledikleri sözden anlıyorum, onlar konuştukça taşların bile daha yumuşak olduğu kanısına vardım.

- Peki bunları söylerken kimleri düşünüyorsun?

- Söyleyim de beni içeri atsınlar öyle mi?
- İçerde ne var?
- Ben adamım diyenler...
- Peki dışarda?
- Ben adamım demenin suç olduğunu söyleyen ülkücüler...

KEREVİZ

Bana kereviz demek doğama uygundur, ancak kimi kişileri bana benzetenlere çok kızıyorum, benimle alay ediyorlar, beni küçümsüyorlar. Ben onlara yapacağımı çok iyi bilirim de dilekçemi verecek yer bulamıyorum.

VİŞNENİN AĞITI

Kaç gündür tepemde kuşlar uçuşuyor, beni gagalıyorlar. Neden öyle yaptıklarını sordum, kıpkızıl olduğun için kökünün dışarda olduğunu sanıyoruz, söylersen bırakırız, dediler. Düşündüm taşındım, boyamın ne olduğunu araştırdım, bir türlü kesin sonuca varamadım. Başımı kurtarayım diye, "ben güzellerin dudağına, yanağına benzerim" dedim. Bunları söyler söylemez beni dışardan gelen varlıklı konuklara satmasınlar mı? Kim bu varlıklı konuklar?

- Kim olacak, ramazanda Boğaziçi'nde rakı içip kadın oynatmak için yurdumuza gelen Suudiler...

RAKI

Beni içenin içini dışına çeviririm. Bu gücüm yüzünden, içi dışından kötü olanlar benden kaçarlar, beni yasaklılar arasında sayarlar. Bir gün çok varlıklı birisi beni eşeğine içirdi de, eşek dile gelip ona: utanmaz adam, dedi.

BAŞÖRTÜSÜ

Denizdonu (mayo) kumsalda gezerken başörtüsüyle karşılaştı, durumunu, burada gezmesinin amacını sordu, şu yanıtı aldı:

- Denizdonu kardeş, sen çok mutlusun. Senin örttüğün yerler, benim örttüklerimin yanında, çok yücedir. Sen, örttüğün yeri bırakıp gidince, doğanın ortaya koyduğundan başka görülen olmaz. Oysa benim örttüğümü doğa bile görmek istemiyor; yapısına, genel kurallarına aykırı geliyor.

ŞEYTANLA MELEK

Şeytan: Melek kardeş ne yapıyorsun, bir türlü yerinde durmuyorsun, boyuna *Eukleides*'in çizgilerine göre belli biçimler çizip duruyorsun.

Melek: Ben senin gibi sapkın değilim, doğruluk yoluna girdim, orada ilerliyorum, tanrıya tapıyorum.

Şeytan: Peki, melek kardeş, doğruluk yolunda böyle eğilip kalkarak mı yürünür?

Melek: Sen onu anlayacak aşamaya ulaşamadın daha.

Şeytan: O senin dediğin aşamaya ulaşmak için hep senin gibi eğrilip doğrulmak mı gerek? Ben, yolumda eğilip bükülmeden, dosdoğru, dimdik yürüyorum, senin yaptığını anlamıyorum nedense.

Melek: Ben yücelerin yolundayım, mutluluğa ulaşıyorum, sen ise sapıttın, uçuruma gidiyorsun.

Şeytan: Güzel söylüyorsun, sanma, senin yolun çok inişli yokuşlu. Gel beni dinle, şöyle dimdik yürüyelim.

Melek: Olmaz, ben gerekeni yapacağım, görevim budur.

Şeytan: Senin görevin başını yere koyup kıçını yukarı kaldırmak mı?

Melek: Utanmaz, saygısız.

Şeytan: Ben dimdik duralım dedim saygısız oldum, sen başımı yere koyup kıçını yukarı kaldırayım dedin saygılı oldun, bu ne biçim mantık?

Melek: Biz senin gibi *Aristoteles* mantığı okumadık, bizim bilgimiz *Fırfıryus* mantığına dayanır.

Şeytan: Melek kardeş sana diyeceğim yok artık. Sen, o engin bilginle, *Porphyrios*'u Fırfıryus'a çevirdiğine göre seninle başedilmez, senin bütün işlerin fırfırlı, sana uğurlar olsun...

TEKKEDE DÖNME

Dervişin biri, canı sıkılmış, şöyle bir içim açılsın diye Konya'ya gitmiş. Konya'da çevreyi tanımak amacıyla gezerken, Mevlânâ'nın türbesine de uğramış. Bakmış dervişler birer fistan giymiş, çalgıların eşliğinde dönüyorlar. Epeyce onlara bakmış, dönme durup çalgılar susunca yanındakine sormuş:

- Erenler bu yapılan nedir, bu dönenler kimlerdir?

- Bu yapılana "sema" dönenlere de "sema-zen/dönücü" derler.

- Peki çalgılar nedir?

- Onlar da dönenleri coşturmak içindir.

- Peki neden coşuyorlar, dönüyorlar?

- Onlar tanrıya gönül vermiş kimselerdir, onlara "tanrı aşıkları" derler.

- Peki, tanrıyı sevmek, ona gönül vermek böyle dönmekle, çalgıyla mı olur?

- Evet, öyle olur. Bunda çok derin bir anlam (hikmet) vardır, onu kavramanın yolu da bu ortama girmektir.

- Çok sağ olasın, için dışın aydınlığa kavuşa, mutluluğa eresin, beni ışıklandırdın. Bizim bostan kuyusunun çevresinde, yedi yıldır dönen gözleri bağlı atımızı da buraya getireceğim.

- Sen, dinsiz, sapkının birisin, benimle konuşma daha, çek git yanımdan.

- Gidiyorum, ancak ben Arapça bilirim, Kur'anı okurum, onda böyle bir işlem yoktur.

- Kur'anda olması gerekmez, Mevlânâ'da var ya, yeter.

- Gücenmeyin erenler, ben Kur'anı bilirim, *Şems*'in oyunlarını değil, yolun açık olsun...

OSMANLICACI İLE TÜRKÇECİ

Türkçeci: - Sen niye hep Osmanlıca konuşup anlaşılmayı, anlaşmayı içinden çıkılmaz duruma getiriyorsun?

Osmanlıcacı: - Anlaşılanın değeri azdır, anlaşılmayanda önemli bir nesne var sanılarak, ilgi toplama olanağı çoktur. Söylediğin anlaşılmazsa seni büyük adam sanırlar.

Türkçeci: - Yaşa kardeşim yaşa, demek dilsiz diriler yücedir...

GENİŞLİK

Genişlik yüzeyseldir, derinlik ise yorucu çabayı gerektirir. Toprağın üzerinde yayılan suya bak; ne güzel akıp gidiyor. Bir de derinlere ineni düşün, bütün bitkileri besleyen, yeşerten, çiçeklendiren, yemişe dönüştüren odur. Demek verimlilik derinlikte, kandırmaca yüzeyselliktedir. Bu yüzden bilginler az, yöneticiler çok ilgi çeker.

SAP

Sap, bir kıyıda durduğu sürece önemli, etkili değildir, onu bir de baltaya takıldığında görün. Bir yöneticinin sapı olursa balta gibi iş görür, sapsız yönetici de kıyıda durur, kendisine bir sap takılıp kullanılacağı yeri, geçeceği eli bekler. Yeryüzünde bütün seçimler, sap takılacak kimseleri bir yere toplamak içindir.

DORUK

Doruğa çıkmak büyük emek ister, dorukta durmak da öyle. Oysa doruktan yuvarlanmak hep başkalarının çabasıyla olur. Doruğa çıkarken başkasının çabasını düşünmeyenin doruktan

inerken çevresinde kimse bulunmaz, yalnız çocuklar toplanır yuvarlanışına gülerler.

Başkalarının omuzlarına basarak doruğa çıkanlar, doruktan yuvarlanırken o omuzları bulamazlar bir daha. İşte, başkasının omuzu böyle bir oyun oynar kişiye. En iyisi ne doruğa çıkmayı özlemek, ne de basacak omuz aramak.

TAY

Ne güzel yürüyüşü, otlakta sıçrayışı vardır tayın. Bir de ayakları nallanınca görün tayı, değişir, birdenbire bir durgunluk, bir ağırlık gelir ona. İşte büyük görevlere çıkanlar da böyledir. Görevin nalı ayaklarına çakılınca eski özelliklerini yitirir, değişiverir. Bir de nallanırken ayağına (mayasına) çivi geçerse, çiftesinden yanına kimse sokulamaz.

PARA

Para kişinin cebinde durdukça güven verir, güç kazandırır, dışarı çıkınca kişiyi alçaltır, yozlaştırır...

HIRSIZ ÇOCUK

Dokuz yaşını geçeli birbuçuk ay olmuştu, yakınan, sızlanan topal annesi öyle söylüyor, güvenlik görevlisinin yüreğini yumuşatmaya çalışıyordu. Onda ise pek yumuşayacak yürek yoktu, öyle görünüyordu. İri kıyım, göbekli adam çocuğun yüzüne tükürüyor, sesi çıktığında "utanmaz hırsız, istersen ben verirdim" diye bağırıyordu. Çocuk ağlıyor, annesi ağlıyor, biraz öteden bakanlar üzülüyorlardı. Ben de olayı öğrenmek amacıyla toplananların yanına yaklaştım. Olay şu:

- Çocuk, komşu bahçesinin duvarına tırmanmış, dalları biraz dışarı taşan ağaçtan birkaç incir koparmış. Evin hanımı

bağırınca kaçmamış, hanım çocuğu korkutamayınca ona "ulan piç" demiş. Çocuk da incirleri aldıktan sonra hanıma, "sen de hırsızsın, annemin gündeliğini çaldın" demiş. Hanımın kocası Perşembepazarı'nda, Doğu Anadolu kökenli, ünlü bir demir tüccarıymış. Bu olayı, kızı yerindeki hanımından duyunca, yememiş içmemiş, çok iyi ilişkileri olan, kendisine saygı duyan yakın karakola telefon etmiş, güvenlik görevlisi gelip çocuğu evinden almış, gün ortası karakola götürmek istiyormuş. Adam Adalet Partili, çocuğun ailesi de eski bir Halk Partili'ymiş. Üstelik çocuğun annesi, incir çaldığı evin hanımına eskiden gündelüğe gider, ortalık siler, eşinin kazancına katkıda bulunurmuş. Evin hanımı; seçimde oyunu başka partiye verdiğinden, bu yoksulun gündeliklerini vermemiş. Çocuk bu olayı duyunca annesinin öcünü almak için, gününü kollamış, o varlıklı beyin incirlerini yemeye başlamış. Günün birinde de, o incir ağacının bulunduğu bahçenin duvarına işemiş. Olayın nedeni buymuş.

Ben olayın, belli bir kesimine tanık olmuştum, başlangıcını orada söyleşen bayanlara kulak vererek öğrendim. Yoluma gitmek için geri döndüm, birkaç adım yürüdüm. Yaşı yetmiş dolaylarında, uzun boylu, gösterişli bir erkek güvenlik görevlisinin sımsıkı kolundan tuttuğu çocuğu çekerek:

- Beyefendi, sende utanma yok mu? Bu adam kaçakçıdır, demir kaçakçısıdır. Eski Devlet Bakanlarından ...... yakınıdır. Sen devleti çalanları bıraktın da, bir incir çalan çocuğu yakalıyorsun. Geçen günü benim evimi soymaya çalışan adamı suçüstü sana yakalatmak istediğimde bana "işim var, savcıya git" demiştin. Peki şimdi işin incir yiyen çocukları kovalamaya mı kaldı? Yazık yazık... (27.9.1979)

GÖREV

Kişi gerçek görevini yerine getiremeyince, görevi olmayan olaylara burnunu sokmayı sever; alçakların yükselişi için başkasının kapısında havlamayı bile geçerli sayar. Çocuğun incir çalması, bakanın devleti soymasından önemli görülen top-

lumlarda, yoksul kazığa vurulur, vurguncuya bütün olanakların kapısı açılır.

ANBAR SIÇANIYLA SOKAK SIÇANI

Anbar sıçanı: Bak sokak sıçanı kardeş, benim gibi varlıklı anbarlarında kaşar peynirlerini yuva yaparsan tekir kedi bile yanına yaklaşmaz. Yok, böyle sokaklara atılmış kırıntıları yemekle geçinmeye kalkarsan, yalnız sıçanları utandırmakla kalmaz, yediğinde gözü olanları da başına üşüştürürsün.

Sokak sıçanı: Söylediklerin doğru, ancak ben sokaktan topladığım artıkların çoğunu beni yakalamakla kendini görevli sayanların evlerine, işyerlerine taşıyorum...

KERTENKELE

Varlıklının duvarında gezerken kimse sesini çıkarmadı, bir yıkıntının arasında dolaşırken duyan üstüme yürüdü.

KURTLA KÖPEK

Kurt köpeğe dediki: Varlıklının kapısında karın doyurduğun sürece benden korkma, ben yoksulun kanını içene bekçilik edenle yanyana gelmekten utanırım, senin etin işe yarasa onu seni besleyen yerdi.

Köpek: Bak, kurt kardeş, senden korktuğum için buraya sığındım, sana güven olmaz ki.

Kurt: Kapısına sığındığın kişinin bir günde yaptığı vurgunu, biz bir dağın kurtları bin yıl yaşasak yapamayız...

BAYILAN YILAN

Sıcak bir yaz günüydü, ortalık kavruluyordu güneşte, yellerin sesi kesilmiş, soluğu durmuştu. Sarmaşıklarla kuşatılmış taşların arasından bir yılan çıkıverdi. Önce yalnızca başı göründü, gözleri çevreyi taradı, sonra gövdesinin önemli bir bölümü, daha sonra hepsi çıktı güneşe, dilini gösterdi, korkuyordu besbelli. Az ötede sakallı, sarıklı birisi toprağı eşiyordu, anlaşılmayan sözler mırıldanıyordu. Bir gömü arıyordu anlaşılan. Yılanı görünce doğruldu, geldiği yana yöneldi, yaklaştı, gözleri ışıdı, aradığı gömünün yerini öğrenmenin yarattığı bir kıvancın izleri belirmişti yüzünde. Sonra yılana yaklaştı, yılan başka yana yöneldi. Sakallı kendi kendine: "İşte gömü buradadır, tanrı yardımıma yetişti."

Yılan kaçarken kocaman kazmayı sırtına indirdi, kazma taşa geldi yılanı öldüremedi. Sakallı, ikinci kazmayı vurmadı, geri çekildi, yılanın çıktığı yere vardı, taşları kaldırmaya, otları, sarmaşıkları koparmaya koyuldu. Bu sırada daha büyük, gözleri pırıl pırıl ikinci bir yılan çıktı taşların arasından, sakallı ürktü, geri çekildi, üçüncü yılan görününce kaçmaya başladı. İlk vurduğu yılanda bir kımıldama belirdi, yılan ölmemiş, bayılmıştı. Sakallı, biraz sonra iki oğluyla geldi, yılanlar kaçmışlardı. Taşları kaldırıyor, otları, sarmaşıkları kesiyor, gömüyü çıkarmaya uğraşıyorlardı. Çalışma iki gün sürdü, üçüncü günü gömünün içinde bulunduğu küpün ağzı göründü. Dördüncü gün küp çıkarıldı, içinde insan kemikleri vardı. Belli çok eski çağlardan, ölülerin küplere konup toprağa gömüldüğü dönemlerden kalmıştı. Umudları eksilmedi, yine kazdılar, yine kazdılar, kazı alanını genişlettiler, insan kemiklerinden öte bir nesne çıkmıyordu. Öyle bıraktılar, birkaç gün sonra işe yasal görevliler elkoydular. Sakallı ile iki oğlu gözaltına alındı. Kazılan yerde yeniden geniş kapsamlı araştırmalar yapıldı, çok eski bir sinlik olduğu anlaşıldı.

Sakallı ile iki oğlu salıverilince yine, gizlice, orayı kazmaya başladılar. Yine sıcak bir gündü, sakallı ilk kazmayı indirince ayağında ağır bir sızı, bir ısırma etkisi duydu, yerinden sıçradı,

bir de ne görsün kocaman bir yılanın üstüne basmış, yılan da onu sokmuştu. Sakallı çığlığı bastı, oğulları yetişti, ısırılan yeri bıçakla yardılar, kanını acımasızca akıttılar, dizkapağının üstünden bağladılar. Sakallı günlerce yattı, inledi, sonunda ölmedi, sayrıevinde sağlığa kavuştu. Kazılan yerde bir gömü olduğu sanısına kapıldı yeniden, ancak kazmaya korktu. Üç gün sonra oğullarından biri birdenbire öldü. Sakallı çarpıldığını ileri sürdü. Birkaç gün sonra, geceyarısı sırıl sıklam yatağından fırladı, korkulu bir düş görmüştü: "Yılana sokulma, onda senin atalarının tini vardır." Bu sözler onu büsbütün korkuttu. Bir daha kazdığı yere gitmeye korktu. Başka bir gece yeni bir düş gördü: "O yere yaklaşma, seni de oraya gömecekler, öldürdüğünü sandığın yılan seni koruyacak, onun tini sende, senin tinin ondadır." Sakallı büsbütün şaşırdı, okuyup üflemeye başladı. Çok güvendiği bir cinciye vardı, olayı anlattı. Cinci okuyup üfleyerek kazılan yere gitti, öldürülen yılan daha çürümemiş, toprağa karışmamıştı, onu sokan yılandı. Sakallı o gece de bir düş gördü: "Kurtuldun, gözün aydın, seni sokan yılan senin kanından ağulanıp öldü, senin de sonun kendi kanından olacak."

GECENİN GÖZLERİ

Gece kişilerin gözleri görmez, oysa gecekuşunun günü doğar. Kişinin günü gecenin bitmesiyle, gecekuşunun günü günün bitmesiyle başlar. Usun güneşi eski, yıpranmış geleneklerin anlıktan silinmesiyle, istenç özgürlüğünün günü din baskısının giderilmesiyle doğar. Bir din ortadan çekilince başka bir dinin günü doğar. Toplumsal olaylar böyledir işte, biri ötekinin gecesi, öteki berikinin gündüzüdür.

Peki gecenin gözleri nerde? Gecenin gözleri eskiye bağlının, yıpranmış gelenekleri sürdürenin belleğindedir. Eskiyi görmeye alışan yeniyi göremez, yeni de eskinin göründüğü yerde duramaz. İşte gecenin gördüğünü gündüzün görememesi bundandır. Bütün gericiler geceyi severler, nitekim inançlarla ilgili işlerin önemli bir bölümü de geceleyin yerine getirilir.

KISRAK

Kısrak aygırı görünce kişnedi, aygır kısrağı görünce kaşandı, sonra kişnedi, başını yükselterek kısrağa doğru yürüdü. Kısrak da başını kaldırarak kaçmaya başladı, aygır kısrağa yetişti, tepinmeler, çifteleşmeler, sonra doğanın kuralına uyuldu.

Sakallı komşunun genç karısını gördü, kadın güçlü sakallıyı gördü, sakallı kadına baktı, kadın sakallıya baktı, başını çevirdi, ormana doğru yürüdü, sakallı aykırı yönden ormana vardı, kadını yakaladı, ağaçların altına çekti, kadın çırpındı, sakallı kuşattı. Sonra dinin buyruğu yerine geldi.

BENZETME

Bütün benzetmeler kişinin özüyle bağlantılı bir eğilimin ürünüdür. Kimi yaratılarda benzetme biçimsel, kimilerinde de imgeseldir. Resim, yontu, mimarlık, kabartma, mozaik, tiyatro (bütün oyun türleriyle), görüntü oyunları (sinema bg.) göze yönelik benzetmelere ağırlık verir, verebilir. Bunlarda benzetme biçimseldir. Oysa müzik, şiir türlerinde benzetme imgesel bir yapıdadır. Bu iki tür benzetmede, kişinin yaratıcı gücü kendini gösterir, bir beceri sergilenir.

Bir de yüzeysel benzetme vardır, anlamlı olsa bile anlamsızdır. Sözgelişi kişinin eşeğe benzetilmesi, arslana benzetilmesi anlamlı görünse de anlamsızdır. Kişi, doğal varlığının çizgileri içinde neyse odur, kendinden başkasına benzeyemez, kendinden başkasının özdeşi olamaz. Yiğit, korkusuz bir kimsenin arslana benzemesi-benzetilmesi öğücü sanılırsa da yericidir. Arslan ne de olsa bir hayvandır, doğa onun yerini, yaşama biçimini belirlemiştir. Kişinin ona benzemesi, atılganlığı yüzünden olsa bile, iyi değildir. Arslan gibi saldırmakla eşek gibi tekmelemek arasında doğal güdü bakımından ayrım yoktur, yalnızca nitelik değişikliği vardır. Bülbül gibi ötmekle kurt gibi ulumak kişiye yaraşmaz, kişi kişidir, ancak kişice konuşabilir.

İmdi: arslan gibi kükremek, kurt gibi ulumak, bülbül gibi ötmek, kartal gibi süzülmek, eşek gibi anırmak, öküz gibi böğürmek, kedi gibi miyavlamak, köpek gibi havlamak, at gibi tepmek, tazı gibi kaçmak, ceylan gibi bakmak, kuzu gibi durmak, koyun gibi melemek, keçi gibi direnmek, deve gibi öç beslemek bg. eylemler hep hayvanlara verilmiştir. Bu eylemler hep hayvanların özelliğini yansıtır. Bunlardan biriyle kişiyi benzerlik içine sokmak, ona "sen hayvansın" demekten öte bir anlam taşımaz. Kişi, ne denli güçlü olsa da, kendi doğal varlık alanında görünmeyi seviyor...

KAÇMAK

Yılan kişiyi gördü kaçmaya başladı, kişi yılanı görünce üzerine yürüdü, yılan korunma güdüsüyle geri dönüp dilini çıkardı, kişi kaçmaya koyuldu. Yılan güldü: ben, senden korktuğum için kaçıyorum, sen benden korktuğun için üstüme geliyorsun. Ben, korunma güdüsüyle sana dönünce kaçıyorsun. Ben bir hayvanım, sen bir insansın, söyler misin hangimiz yüceyiz?

NASREDDİN HOCA'NIN EŞEĞİ

Hoca, bir gün, çok öfkelenmiş, kızmış, eşeği dövmeye başlamış. Eşek dayağı yedikçe başını sağa sola sallarmış. Hoca daha çok kızmış, eşeğin başına vurmaya başlamış. Eşek, dile gelmiş, gülmüş: "Bana ne vuruyorsun Hoca, sen kendi başına vursaydın, daha önceden vurmayı bilseydin, ben senin başına sıkıntı getirir miydim? Beni başına sen çıkardın, şimdi kendi başını dövecek yerde benim başıma vuruyorsun, yazıklar olsun sana. Sen, bu başını taşıdığın sürece, başına vuracak çok eşek bulursun."

YÜK

Sırtında ağır bir yükle iniyordu yokuş aşağı. Uygun bir yer buldu, yaslandı, biraz dinleneyim diye düşündü. Yükü, yüksekçe bir taşın üstüne koyup, kendi de az ötede büyük taşın üzerine uzandı. Taşın, yükçünün başını koyduğu yerinden ince fısıltılar gelmeye başladı. kulak kabarttı, dinledi, çevrede kimse yoktu, fısıltılar taştan geliyordu. Kendi kendine "Kim bu konuşanlar, ne diyorlar?" diye söylendi, yanıt şöyle oldu:

"- Ey kişi, başını koyduğun yer ağırlığın altında eziliyor, kalk üstünden. Senin başının içinde öylesine büyük, öylesine engin bir boşluk vardır, onun ağırlığı çekilmiyor."

Kişinin yanıtı şu oldu:

"- Boş olanın ağırlığı olur mu? Sen yalan söylüyorsun."

Taş büsbütün sesini yükseltti, sözcüklerini açık açık, üstüne basa basa söyleyiverdi:

"... bütün boşluklar ağırlıksızdır, ancak kişinin başında taşıdığı boşluk yeryüzünden bile ağırdır, onu kişiden başka kimse taşıyamaz. İşte toplumların belini çökerten de onları yönetenlerin başlarında yoğunlaşan boşluğun ağırlığıdır."

Yükçü bunları duyduktan sonra, kalktı, başının boşluğunu giderme yollarını öğretecek bir yetkili aramaya koyuldu...

ÖZVERİ

Emile Durkheim'in, Türçeye "*İntihar*" olarak çevrilen (Prof. Dr. Özer Ozankaya, 1986) yapıtını çağımızda ordulara bağlı kalanlar okumasınlar, okurlarsa beğenmezler, kimileri de kızar, alınır, yapıtı yererler. Bu olumsuz davranıştan kendilerini alamayanlar aldanırlar, yanlış bir yol tuttuklarının değil, yapıtları değerlendirmede yetersiz olduklarının bilincine varamazlar. Emile Durkheim, adı geçen yapıtında şunları söylüyor:

"- ... Askerin başta gelen özelliği, sivil yaşamda hiçbir yerde aynı ölçüde görülmeyen bir tür kişisel-olmama'dır. Emredildiği anda yaşamını feda etmeye hazır olması gerektiğine

göre, kendi kişiliğine az önem verecek biçimde yetiştirilmelidir. Bu, olağanüstü durumlar dışında, yani barış zamanında ve mesleğinin her günkü uygulamaları arasında bile dissiplin, emirleri tartışmasız ve hatta kimi kez anlamadan yerine getirilmesini gerektirir. Ama bunun için, bireycilikle hemen hiç bağdaşmayan bir düşünsel özveri zorunludur... Ordu, çağdaş toplumları oluşturan bütün parçalar içinde, aşağı toplumların yapısına en çok benzeyen kesimdir." (s.214-215)

Bu alıntıda dilegetirilen düşünceden alınmanın, bunu bir özsaygısı sorunu yaparak yermenin, kırılmanın gereği yoktur. Üzerinde durulan konu bir toplum olayıdır, kişiyi anlamanın yollarından biridir. Kişi nerde, ne biçim yetişmiş, ne içerikli bir eğitimden geçmişse öyle kalır. Yalnızca kendine verilenle yetinen, başka alanlarda bilgi edinmenin gereğine inanmayan, evreni yalnızca kendi bildikleriyle açıklamaya kalkışan bir kimseden ilerici, güçlü, bilimsel bir atılım beklemek yersizdir, dahası saçmalıktır. Ordu denen topluluk bir özveri kurumudur, ancak evrene kapalı olmayı, öğretilenle yetinmeyi gerektirmez. Çağımızda, toplumları ordu düzenine göre yönetmek, yönlendirmek isteyenlerin düşkırıklığına uğramalarının nedeni budur. Yasaların verdiği yetkiye dayanarak savaş birliklerini yönetmek kolaydır, bu olayda karşıt görüş bildirme, verilen buyruğu tartışma sözkonusu değildir. Oysa ordu-dışı topluluklarda geçerli olan tartışmadır, eleştiridir. Tartışmanın, eleştirinin yasaklandığı toplumlar gelişme olanağı bulamaz, kendi kendini yıpratır.

Çağımızın geri kalmış ülkelerinde, ister din inançlarına, ister orduya özgü yapıya dayanılsın, buyrukla yönetmeyi ilke edinen kuruluşların başarılı olduğu görülmemiştir. Sık sık yönetimi değiştirmeler, yöneticileri görevden uzaklaştırmalar bütün gelişme atılımlarını engeller, toplumu bir "buyurulanı yapmalısın" kıskacında kıvrandırır. Ancak çağın ilerleyici atılımı bu yalancı kıskacı kırar, kopan bölümü de onu kullananın gözünü çıkarır. Çağımızda, özellikle, Amerika yardım örtüsü altında orduya özgü bir yönetim biçimini geliştirmeye, yaymaya çalışmaktadır. Kendi çıkarlarını sürdürme amacıyla yap-

tığı yardımların geliştirdiği bir geri kalmış ülke bilinmiyor. Amerika, geri kalmış ülkelerde bir yandan din inançlarını sömürerek, bir yandan ordu besleme gerekliliğini öne sürerek *kişisel-olmama* bilincini egemen kılma eğilimindedir. Ona bağlanan, onun yörüngesinde yürüyen toplumların hepsi de orduya özgü bir yönetim anlayışı içindedir.

Buyruklarla beslenen bir özveri bilinç ışığından yoksundur. Kişi ne denli güçlü olursa olsun, hangi görev aşamasında bulunursa bulunsun, yeterince gelişememişse özveriyi bir buyruk gereği sanmanın bilinçsizliğinden kendini kurtaramaz. Kışla yönetiminin odağını oluşturan, daha önce başkalarınca belirlenmiş, yasal geçerlik kazandırılmış, buyruklardır. Kimi toplumlarda yasa tartışılır da buyruk tartışılmaz. Bu doğru değildir (savaş dışında). Ancak buyruğu tartışmanın da yetkililer arasında geçerli olması gerekir.

Emile Durkheim'in düşüncelerine katılmamak bilgisizliktir, bence. "*İntihar*" adlı yapıtında okuyucuya sunduğu somut, belgesel örnekleri çürütmek kolay değildir. Kendini öldürmenin hangi ülkelerde, hangi yönetimler altında, hangi uğraş alanlarında, hangi nicelikte olduğunu kanıtlara dayanarak gösteriyor. Orduya gönüllü olarak katılanlar arasında kendini öldürenlerin niceliği, başka uğraş alanlarında kendi kendini öldürenlerin niceliğiyle karşılaştırılınca şaşırtıcı bir gerçek ortaya çıkıyor. Avrupa'da kişi beğenerek, severek, gönüllü olarak orduya katılıyor, o topluluk içinde kalmayı yeğliyor. Emile Durkheim şu örneği veriyor: "Prusya'da rütbesiz askerlerin intihar oranı milyonda 560 iken astsubaylarınki 1140'tır. Avusturya'da dokuz asker intiharına bir subay intiharı düşmektedir, oysa subay başına düşen asker sayısının 9'dan çok daha fazla olduğu açıktır. Bunun gibi iki askere bir astsubay düşmediği halde, 2,5 asker intiharına karşı 1 astsubay intiharı vardır..." (s.214)

Benim bildiğime göre, kendi kendini öldürmenin bir aktöre kuralı gibi benimsendiği yer, Stoa felsefesinin egemen olduğu Roma'dır. Roma toplumunun Cumhuriyet, İmparatorluk dönemlerinde kendi kendini öldürenlerin sayısı şaşırtıcıdır. Bun-

lar arasında komutanlar, bilgeler, yöneticiler, aşamasız yurttaşlar çoktur. İmdi, bu tür olayları özveriye bağlamanın gereği var mı? Sanmıyorum. Emile Durkheim'in görüşlerine içten gelen bir saygımız vardır. Ancak kendi kendini öldürmede bir bilinç bulanıklığının etkisini de unutmamalı. Kendi kendini öldüren ister bilgin, ister bilge, ister düşünür, ister yöneten, ister yönetilen, ister komutan, ister er olsun bilinç bulanıklığına uğramıştır, kendinde değildir. Emile Durkheim bunları da vurguluyor, sonra kendi kendini öldürmeyi toplumsal bir nedene bağlıyor. Bu onun, geliştirdiği, toplumsal kurama uygun bir açıklamadır. Bilinç bulanıklığının toplumsal bir nedene dayanması, bütün kalıtımsal olaylar özdeş anlayışla ele alınırsa, tartışma götürmez. Ancak kalıtımsal olayların toplumsal özelliklerle koşullandığını da saptamak gerekir.

Neyse, bu konu üzerinde olabildiğince durmak, karşılaştırmalı araştırmalara girişmek, başka kuramlar ileri sürmek bilginlerin işidir, biz burada yetkimizin çiziktirdiği ortamda kalalım.

UZAK-YAKIN

Yakına bakan yakını, uzağa bakan gücü yeterse uzağı görür. Görmek, doğanın verdiği duyusal aygıtlarla yetinmek değil, varlığın anlamını kavramaktır. Balık suda çevresini görür, korktuğundan kaçar, gücü yettiğine yaklaşır. "Büyük balık küçük balığı yer" atasözünün anlamı uygarlık bakımından erdemle bağdaşmaz. Erdemle bağdaşan büyüğün küçüğü yemesi değil korumasıdır. Öyleyse doğada erdem yoktur, bilinçsiz yasalar vardır.

Yasalar, uygar geçinen toplumlarda, güçlülerin güçsüzleri ezmek amacıyla kurdukları tuzaklardır. En uygar toplumda bile güçsüzlerin düzenleyip yürürlüğe koyabildikleri bir yasa yoktur. Güçlü, utanmazlığını örtülemek için, düzenlediği yasada güçsüzden yana görünür. Güçlünün en alçağı, gücünü buyruğu altına sokulmuş bilinçsiz, dirençsiz, sürüleşmiş yığınlardan alan-

dır. En güçlü sanılan kimseler bile sırtına bindikleri sürü dağılınca güçsüzlere sığınırlar, onların çok güçlü olduklarını söylemekten utanmazlar. Güçlü, gücünün kimseye söz vermediği dönem geçince, oturduğu koltuk başına yerleştirilince, erdemli geçinmeye kalkışır, güçsüzün yanında olduğunu kanıtlamaya yeltenir. Onun bu tutumu uzağın yakına gelmesi, yakının uzağa gitmesidir.

BURUN

Üstünde oturduğu ağzın kokusunu alamayan bir burun çok kötü bir aygıttır. Başka ağızlarının kokusunu duymak iş değil, önemli olan kendi ağzının kokusunu almaktır. Bir burun, gözleri yönlendirirse, kişi dışkılığının ötesinde tadını çıkaracağı, içine sokulacağı bir oyuntu arar, böylece arayıcı olup görücü olamaz. Öyleyse burun gözle görülenden daha yukarı çıkmamalı.

DIŞKILIK

Bir gün, göksel bir seslenmeye uyarak, Konya'ya gideceğim diye tutturmuş dışkılık. Süslenmiş, donanmış düşmüş yola. Bir de ne görsün, kendinden daha güzel kokuşlu, ışık gülüşlü, yuvarlak biçimli tezek dikilmiş karşısına. Şaşırmış dışkılık, bu da nerden çıktı, diye düşünüp durmuş. Onun bu durumunu sezinleyen tezek, bir ermiş olgunluğuyla şöyle demiş:

"- Uğurlar ola arkadaş, yolun nereye? Bana kalırsa sen de benim gibi erenler ülkesinde erdem aramaya, içinden çıktığın varlıktan yakınmaya, kurtulmaya gidiyorsun. Boşunadır bu girişimin sanırım."

Dışkılık kızmış kızarmış, öfkelenmiş, kabarmış, yükseltmiş başını bir çam kozalağı gibi sivriliverniş, bağırmış:

"- Sen kim oluyorsun da benimle konuşmaya yelteniyorsun saygısız artık? Sen bir hayvanın içinden çıkmış, güneşte kav-

rulup biçimlenmişsin, benimle konuşmaya kalkışın utanmazlığındandır. Ben, görkemli konaklarda, görkemli yöneticilerin, büyüklerin yaşadıkları yine görkemli, alımlı-çalımlı yerlerde yaşayanların içinden çıktım, yüceliğime yücelik, uluğuma ululuk yoktur, çekil önümden, utanmaz-saygısız, çekil..."

Güldü, gülümsedi, yolun kıyısına çekilip, dışkılığa yol verdi tezek. Saygıyla eğilerek, şunları söyledi:

"- Övünmen, burunlanman, göğüslenmen, alımlanıp çalımlanman boşunadır yoldaş. Saygıyla, sevgiyle karşıla beni, boyun bük, eğil önümde, ellerini kavuştur, gözlerini yere dik, burnunu Kafdağı'ndan alıp yerli yerine koyuver, gel dinle beni: senin, içinden çıkmakla övündüğün, kişioğlu var, bilirsin. Ben de bilirim onu, senden daha iyi, daha yeterince. O kişinin yediği yemiş, yemek yaptığı yeşillik, ekmek yaptığı buğday, sütünü içtiği, yağını yaptığı koyun, inek, manda, keçi, deve; yük taşıttığı, bindiği at, eşek, katır daha nice otla, yemişle, çayırla beslenen yaratıklar benim özümle beslenir. Senin içinden çıkmakla büyüklendiğin yüce konaklarda, görkemli konutlarda yaşayan üstün görevliler, buyrukları tartışılmaz yetkililer, en yukarı aşamalarda bulunan düdükler, sürtükler hep benimle beslenen nesneleri yerler. Kendine gel, benimle beslenenden dışlanan sensin. Bu nedenle, sen, benden arta kalansın, öne geçen değil. Git, seni dışlayanlara sor, benimle beslenen yiyecekleri olmasa seni ağızlarından başka nerelerinden çıkarabilirlerdi? Kızma, alınma dinle yine. Padişahların kokladıkları gülün, karanfilin, sünbülün, zambağın, lalenin, gelinciğin daha nice güzel kokulu bitkinin, yedikleri yeşilliklerin, Çin'den-İran'dan-Hindistan'dan gelen yüksek ederli nesnelerin özünde ben varım. Sen, benim görkemle girdiğim yerden iğrenilerek, tiksinilerek atılan bir dışlamasın. Konya'ya ne yüzle gidiyorsun söylesene. Konya'ya ün sağlayanlar bile benimle beslenen nesneleri yediler, seni çıkardılar... Şunu da unutma, dinle. Benim alnım açık, hep dışardayım, güneşteyim. Oysa sen, girdiğin gibi çıktığın yerde de gizlisin, güneşi göremezsin, görsen de korkarsın, seni gören burnunu tutar, tıkar,

beni gören severek alır çiçeğin, ekinin, yemişin yetiştiği toprağa koyar. Yürü, yolun uzaklara açılsın, donsuz düdük, aşağılık sürtük, iğrenç dışkılık, yürü."...

Tezek bunları söyledikten sonra arkasını dönüp yürüdü, ekin tarlalarına, çiçekliklere, yemişliklere, çayırlara doğru. Dışkılık bir süre yerinde kalakaldı, sonra kendi kendine şu kanıya vardı:

"- Benim değer kazanmam, tezeğin yanında gereken saygınlığı sağlamam için yapabileceğim tek iş, geriye dönüp, beni dışlayanların yanlarına gitmektir. O görkemli konaklara, konutlara, yüksek aşamalı görevlilerin, yöneticilerin, varlıklıların, sözün kısası mutlu azınlıkların yaşadıkları yerlere varmaktır. Oralara ulaştıktan sonra da, dışlandığım yeri bırakıp içlendiğim, açıkçası dışlanmama yolaçan ilk girdiğim kapıdan içeri dalmaktır. İlk girdiğim kapıda büyük ilgi görmüşken çıktığım kapıda iğrenmenin-tiksinmenin simgesi oluverdim. Bu da yetmedi, kişiler beni birbirlerini yermede eşsiz, bulunmaz bir araç olarak kullandılar; kendi kötülüklerini, içlerinden çıktığımı unutarak, benim adımla andılar."

Yolda karşılaşan tezekle dışkılık, uzlaşma-barışma olanağı bulamayacaklarını anlayınca, ayrıldılar. Ayrılırken de, son bir gönüldeşlik anısı olmak üzere, birbirlerine Şeyh Sadi, Mevlânâ, Molla Camii gibi ünlü ozanların yapıtlarını okumayı önerdiler. Sonra, önceden anlaşmış gibi bilmeden, ikisi birden Mehmed Akif'in şu dizelerini okuyup kestiler:

Utanmak bilmedim kendimden olsun esnedim durdum
Bu hayvanlıkla artık ben de insandan mı ma'dûdum?

USLUDAN DELİYE

Ziya Paşa, eskiyle yeni arasında gidip gelen, kimi yerde eskiden, kimi yerde yeniden yana olan bir ara dönem aydınıdır. Eski dille yeniyi savunmak, yeni dille eskiyi korumak onun yaşadığı çağın, özellikle "Tanzimat" adı verilen dönmenin başlıca özelliğidir. Buna karşın Türk yazınında etkili bir kişidir, özgür düşünceden, Batı uygarlığının ürünlerinden ışığından

yararlanmadan yanadır. İkinci Abdulhamid dönemini çok kısa bir süre görmüştür, bu kısa süre bu baskıcı, dengesiz padişahın özelliklerini kavramasına yetmiştir. Bu çok kısa sürenin arkasında, İkinci Abdulhamid'in gençlik dönemini, yetiştiği çevreyi, gördüğü eğitimi, sözün kısası padişahın ırasını bildiği uzun yıllar vardır. Arkadaşı Namık Kemal'le yakınlığı, düşünce özdeşliği ayrı bir konudur. Ziya Paşa Saraya girmiş, yüksek görevler almış, özellikle Abdulaziz döneminin bütün olaylarını yakından görmüştür. Onun:

Gerdenlere pîrâye olur tavk-ı esâret
Bir beldede kim bir deli bin âkılı bağlar

dizelerini hangi nedenlerle söylediğini bilmiyorum, ancak bu dizelerde sergilenen düşünce İkinci Abdulhamid yönetimin eksiksiz bir simgesidir. Bu dizeleri, İkinci Abdulhamid padişah olmadan önce söylemiş olabilir, beni ilgilendiren söylenen yıl değil içeriktir. Ne diyor ozan: "Bir ülkede bir deli bin usluyu bağlarsa, orada tutsaklık halkası boyunlara süs olur." Türk toplumunun yazgısıdır bu. Bir delinin bin usluyu değil, bütün ulus yöneticilerini bağladığını hepimiz gördük yaşadık. Bilgisiz, çağının dışında, kendini beğenmiş, Atatürkçü olduğunu söyleyerek Atatürk'ün getirdiği bütün yenilikleri yıkan, kurduğu kurumları kapatan, geçersiz kılan, gericiliği güçlendiren, devrimlerin adını bile yasaklayan nice deli geldi geçti toplumumuzda. Yapılan hırsızlıkların, yolsuzlukların soruşturma konusu edilmesini önleme amacıyla özel yasalar çıkaran, kendi uğraşından olanları ipsiz bağlayan nice deli gördük. Özellikle 12 Eylül döneminde.

Bu kıskanç, kendini beğenmiş, başının içi boş, özentili, geri kalmış, yeterince gelişememiş, aşağılık duygusunun ağırlığı altında ezilen, bir dediği ötekini tutmayan deliler yüzünden ne korkulu, acılı, üzücü günler yaşadık. Kudurmuş bir ayı azgınlığıyla Atatürk'e, Atatürkçülüğe saldıranlarla resim çektiren, yemek yiyen, oturup söyleşen deliler yüzünden çağımızın en acınası, gülünç toplumu durumuna geldik. Osmanlı ordularını, İngiliz altınıyla, Arabistan çöllerinde arkadan vurduran, on-

binlerce Anadolu çocuğunu anlamsız bir çöl anlayışıyla ölüme sürükleyen alçaklara yeşil ışık yakan utanmaz deliler gördük. Yiyimi bir yasal gelenek durumuna getirerek ulusu soyduran, tapınak kapılarında dilenmeyi yaşama ilkesi edinen kişilere olanak sağlayan, delileri bile utandıran, ürküten görkemli deliler gördük yönetim kurumlarımızda. Kitap yasaklamayı, kitap yakmayı bir başarı sayan, kendinden olanları koruyarak toplum kurumlarını yıkıma sürükleyen, soyup soğana çeviren deliler gördük en yüksek görev yerlerinde. Ziya Paşa'nın dizeleri hep bunları anımsatır bana. Demek toplumumuzda yiyimcilik, gericilik, çağın dışında sığınak arayarak yaşama olanağı sağlamak bir alışkanlığa dönüştürülmüştür. Başkalarının denetimi altında yaşamak bir yönetim alışkanlığına çevrilmiştir.

Ziya Paşa, çağının olanaklarına göre yetişmiş, Osmanlı toplumunun gidişini, yuvarlandığı uçurumu gören bir kişidir. İslam inançlarının yozlaştırıldığı bir dönemde yaşaması önemli değildir, bu yozlaştırma çok önceden başlatılmıştı. Onun:

Diyâr-ı küfrü gezdim beldeler kâşâneler gördüm
Dolaştım mülk-i islâmı bütün vîrânaler gördüm

dizelerinde dilegelen düşünce Batı ülkelerinde gelişmenin, islam ülkelerinde yıkıma sürüklenmenin açıklanışıdır.

Milyonca çalan mesned-i izzette serefrâz
Birkaç kuruşun mürtekibin câyı kürektir

diyerek milyonca çalanların en yüksek bir yaşama düzeyine ulaştıklarını, birkaç kuruş çalanın ise yaşam boyunca tutukevlerinde sürüklendiğini açıklaması da gerçekçi bir anlayışın ürünüdür. Bu anlayış günümüzde de geçerlidir.

Sâdıkları tahkîr ile red kaide oldu
Hırsızlara ikrâm ü inayet yeni çıktı

dizelerinde söylediği gerçek yeni çıkmadı, daha önce Osmanlı toplumunda yine vardı. Doğrudur, günümüzde de doğrular yerilir, süründürülür, hırsızlar, vurguncular, kaçakçılar ise korunur, kayırılır.

Ben, çocukluğumda, babamdan, dedemden, öteki büyüklerimden çok olaylar dinledim, anılar edindim. Bunlar arasında Abdulaziz dönemine uzanan, dolaylı olarak, onun ötesine geçen anılar, izlenimler de vardı. Dedem 1944'te öldüğünde en az 87 yaşındaydı, demek 1857'de doğmuştu. Onun ağabeyi olan, babamın amcası ise 1852 doğumluydu. Onlardan da babalarından, dedelerinden duydukları anıları dinlemiştim, dolaylı anılar-izlenimler dediğim bunlardır işte. Başka büyüklerimden de ilginç anılar dinlemiştim. Çocukluğumun geçtiği dönemler, ülkemizin bunalımlardan yeni kurtulduğu yıllardı. Ancak, ben doğmadan önce yaşanmış bunalımların, sarsıntıların, acı günlerin, savaşların, göçlerin canlı tanıklarıydı büyüklerim. Babam, Sarıkamış Savaşı'ndan döndüğünde ablam vardı, ağabeyim de birkaç aylıktı. Babam Sarıkamış Savaşı'na gittiğinde annem ikinci çocuğunu karnında taşıyordu. Sarıkamış Savaşı'nın acıklı, üzücü sonucu biliniyor. Kırkbin kişilik Osmanlı ordusundan evine dönebilenler parmakla sayılıyordu. Babam onlardan biriydi. Büyüklerimin hepsi İkinci Abdulhamid döneminin tanıklarıydı, içlerinde İttihad ve Terakki yanlıları da vardı. Anlatılan olaylar arasında içaçıcı nitelikte olanı yoktu, belleklerinde hep onlar kalmıştı, ya da en ilginç diye onları biliyorlardı.

İlkokula başladığım 1933 yılından bu yana geçen bütün olayların uzak-yakın tanığı oldum, özellikle Maçka ile İstanbul'da geçenlerin çoğunu gözlerimle gördüm diyebilirim. Şimdi bu anıları anlatanların, kiminin adlarını sayayım, açıklayayım: Dedem Şükrü Eyuboğlu, ağabeyi Hamdi Eyuboğlu, onların babaları İsmail Eyuboğlu, dedeleri Osman Eyuboğlu, babam Abdullah Eyuboğlu, amcam Fehmi Eyuboğlu ile halaları Emine Eyuboğlu, annem Şakire Eyuboğlu, yakınlarımız Mehmed Eyuboğlu, Salim Eyuboğlu, Rıdvan Eyuboğlu, Şakir Eyuboğlu, Ömer Eyuboğlu, babaannem Havva Eyuboğlu, babamın babaannesi Gülizar Eyuboğlu, dayım Eyup Eyuboğlu bunlar gibi daha birçok yakınımız, komşumuz vardı. Bunların hepsi de İkinci Abdulhamid öldüğünde yaşları otuzun epey üs-

tündeydi (dedem, babaannem durumunda olayların dışında kalanlar), olayların canlı tanıklarıydılar. Yine yakınlarımızdan Rahmi Eyuboğlu (eski Trabzon saylavı, Artvin mutasarrıfıydı, Sabahattin-Bedri Rahmi kardeşlerin babaları), Ömer Fevzi Eyuboğlu (yüzelliliklerden), Osman Fevzi Eyuboğlu (emekli albay), kardeşi Veysel Eyuboğlu (babamın hala oğullarıydılar). İşte bunlardan dinlediklerim hep ürpertici anılardı nedense.

Babam çok savaş görmüş, sıkıntı çekmiş bir kişiydi. Sarıkamış Savaşı'ndan döndükten bir süre sonra, Trabzon'un Ruslar'ın eline geçmesi üzerine Tokat'a göçtü ailemiz, Niksar ilçesinde üç yıl göçmen yaşamı sürdü, 1919'da yeniden Trabzon'a döndü. Bu arada, ailemizden, Ruslar'a tutsak olanlar da geri gelmişlerdi. Ben ise Halk Partisi, Demokrat Parti, Adalet Partisi ile sonraki partilerin dönemlerini yaşadım. Benim yaşımda olanlardan birçoğunun saylav, bakan olduğunu gördüm, aralarında arkadaşlarım da vardı. 27 Mayıs, 22 Şubat, 12 Mart dönemlerini yaşadım, o dönemlerde benim de, arkadaşlarımın da başlarımıza gelenleri yakından biliyorum, olayların canlı tanığıyım.

Yukarda anlattığım acılar-üzüntüler ortamından sonra daha acılı günler de gördüm. Evimden korkarak çıkıp evime korkarak döndüğüm günler çoktu. Fatih'te evimin çevresinde dövülen, yaralanan, öldürülen gençler gördüm, tabancalı-bombalı saldırıların tanığı oldum. Özellikle kendilerine "Ülkücü" denen gençlerin, daha sonra "Akıncı" adını alan örgütlerin saldırganlıklarını, kimi dinci gençlerin yollarda kadınlara, kızlara yaptıklarını gördüm. Birkaç kez Bayazıt'ta, Şehzadebaşı'nda bıçaklı-tabancalı gençlerin yolumu kestiğini, beni "Yeni Ufuklar Dergisi"nde yazı yazmaktan alakoymak istediklerini de gördüm. Kahvede, meyhanede, bayramlarda, gösterilerde bana sataşıldı, sövüldü, kendimi savunmak için tabanca taşımak gereğinde kaldım. Yolda hangi gazeteyi okuduğumu anlamak için önüme çıkıp yere doğru eğilerek: "Hangi gazeteyi okuyorsun bakalım?" diyenlerle karşılaştım. Bütün bu üzücü, aşağılık olayların tanığı oldum. Bir de 12 Eylül gelip çattı, ben Maçka'daydım. Yeğenlerim öğrenciydi, onların öldürüleceğinden korkuyordum. Maçka devrimci bir ilçeydi, dinci kanlılar oraya da el atmışlardı. 12 Eylül'le Maçka'nın devrimci köyleri görevlilerin saldırılarına

uğradı, utanç verici olaylar yaşandı, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı gazileri olup madalya taşıyan yaşlılara Askerlik Şubesi Başkanı genç bir Yüzbaşı'nın yaptığı üzücü, utandırıcı eylemleri de gördüm. 12 Eylül, Maçka'yı yavı saymıştı, Ruslar'ın eline geçtiği dönemi bile aratmıştı nedense. Trabzon'da, oğlu kitaplarımı okuduğundan dolayı bana kızan, bunu birlikte içki içtiğimiz bir yerde anlatan görevli bir Albay tanımıştım. Bana: "Hocam sizin Mustafa Kemal'iniz de sizin gibiydi, Kurtuluş Savaşı'nı yalnız başına yapmış gibi görünüp çevresini tarihten sildi, koca bir imparatorluğu ortadan kaldırdı, şimdi onun bıraktığı yerden siz yazarlar, devrimciler, Batıcılar işe koyuldunuz, ancak bunu yanınıza bırakmayacağız." dediğini bir türlü unutamıyorum, üstelik yediğinin, içtiğinin giderini de ben ödemiştim.

Bu Albay'la. Trabzon'da kaldığım süre içinde, birkaç kez karşılaştım, ikimiz de istemeyerek birbirimizi esenledik, Trabzon'dan ayrılınca bir daha yüzünü görmedim, ne oldu bilmiyorum, emekli olmuş gitmiştir sanırım. İmdi, bu acılı anılar, olaylar içinde bir karşılaştırma yapmak gerekirse, şunu üzülerek söyleyebilirim: ben 12 Eylül'den daha ağırını görmedim, duymadım. 12 Eylül dönemiyle ülkemizde gericilik, tarikatçılık, dışa bağımlılık, devrimleri yıkıcılık, Atatürk'ün getirdiği bütün yenilikleri yoketme girişimleri hızlanmış değil başlamış, yasal dayanaklar-olanaklar bulmuştur kanısındayım. İmam-Hatip Okulları gizli-açık Kur'an Kursları, dilde Osmanlıcaya dönüş, giyim-kuşamda çağdışı bir gelenek (çarşaf, peçe, sarık, takke, taylasan, sıkma başörtü bg.) güvence altına alındı. Atatürk'ün kurduğu devrimci kurumlar (Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Halkevleri, öğretim birliği bg.) ortadan kaldırıldı, özellikle yüksek öğrenim gençliğine güvenlik görevlilerince utanç verici saldırılar düzenlendi, kız öğrenciler dövüldü, yerlerde sürüklendi, tutuklandı. Buna karşın islam diniyle en ufak ilişkisi bulunmayan "türban geleneği" korundu, onların eylemlerine, direnişlerine ses çıkarılmadı. Yoksul daha yoksullaştı, karanlıklar daha koyulaştırıldı, İstanbul'da nerdeyse "her namaz kılana bir cami" yönetimi yürürlüğe kondu, ülkemizde "müslüman sayısından çok cami olmalı" anlayışı

geçerlik kazandı, Atatürk'e söven, ona değişik nitelemelerle saldıran yazarlar elüstü tutuldu, onlarla yemekler yendi, söyleşiler düzenlendi (yönetimin en üst düzeyde bulunan yetkileriyle), devrimciler tekmelendi, yerildi, ezildi.

Bunları yazdığım sırada altmışüç yaşımdayım, 10 Mayıs 1988 gününün akşamında saatin 22'yi beş geçtiği sulardayım. Düşünüyorum, makinenin başındayım ellerim tuşlara vuruyor, yazılar kâğıdın üzerinde diziliyor. 12 Eylül dönemini savunabilir miyim? Bu sorunun yanıtını, gençlerin bölüklere ayrılarak birbirlerini öldürdükleri günleri anımsayınca, vermekte güçlük çekmiyorum. 12 Eylül bir girişim olarak gerekliydi diyorum, içtenlikle söylüyorum bunu. Ancak, bu olumlu girişimi, yine 12 Eylül uygulamalarıyla karşılaştırınca uygarlık adına, Atatürk'ün kurduğu toplum düzeni adına savunma olanağı bulamıyorum. Ölümden kurtarılan bir kimseyi yaşamı boyunca ağuya alıştırmaya çalışma neyse 12 Eylül uygulamaları (Atatürkçü kurumlara karşı) bende derin bir karamsarlık uyandırıyor. Ülkemiz nereye gidiyor, hangi içerikle bir gelecek bekliyor ulusumuzu? Kurtuluş Savaşı'nda kazanılanlarla bu dönemde yitirilenler arasında bir karşılaştırma yapınca durum ne olabilir? Bu soruları, toplumbilimsel bir açıdan bakarak, yanıtlama çok güçtür, verilebilecek yanıt kesinlikle olumsuzdur.

Ben, gençliğinin önemli bir bölümünü, tekkede geçirmiş bir kimseyim. Tarikatın ne olduğunu, hangi amacı güttüğünü, hangi ereğe ulaşmak istediğini çok iyi bilirim. 1945 yılına değin, bulunduğum Nakşbendi tekkesinde, Şeyh Hacı Süleyman Efendi'nin özlediği ne varsa, 12 Eylül döneminde yasal geçerlik kazanıp uygulama alanına konulmuştur. Bugün, oturduğum Fatih yöresinde bütün tekkeler açıktır, arasokaklar bile gizli-açık Kur'an Kurslarıyla doludur, kızlar yedi-sekiz yaşlarında çarşafa sokulmaktadır, Atikali-Çarşamba, Edirnekapı yörelerinde başı açık, çarşaf giymeyen kadınlara sataşılmaktadır, güvenlik görevlileri öğrencileri dövmekte, Bayazıt alanında kamunun gözleri önünde sürüklemekte, özellikle kız öğrencilere çok iğrenç sözlerle yergiler yağdırmaktadır, yeşil sarıklı, yeşil takkeli, yeşil taylasanlı erkekler alanlarda gezmekte, oruç tutmayanlara ağır sözler söylemektedirler. Fatih'ten Edirnekapı'ya giden

büyük yol üzerinde, güvenlik görevlilerinin gözleri önünde geçen bu olaylara yetkililer aldırmamakta, nerdeyse yardımcı bile olmaktadırlar, Fatih dincilerin "Kurtarılmış Bölge"si durumundadır. Özellikle yürürlüğe konan yayın yasakları, kitap yakmalar, yargıç yargısıyla aklanan onbinlerce kitabın yakılması (Ankara Sıkıyönetim Komutanı'nın buyruğuyla). Radyo-Televizyon Kurumu'nda, okul kitaplarında sözcüklerin yasaklanması, ilköğretim-ortaöğretim kurumlarında din dersleri gibi nice olumsuz, tutarsız işleri gördükten sonra 12 Eylül dönemini savunmak çılgınlıktır (kendi çıkarlarına uygun düştüğünden, bu döneme karşı olanları çılgınlıkla suçlayanlara ancak çılgın denebilir).

Ben, karamsar bir kişi değim, devrim ışığının ne denli cılız da olsa söndürülemeyeceği kanısındayım. Devrim ışığı su gibidir, bir yerden sızmaya başladı mı durdurulması olanaksızdır, uzak da olsa gelecekte sızdığı yeri yıkar, eskiye yaşama olanağı tanımaz. Bu nedenle devrim ışığının geleceği güvenlidir, bugün onun hızı kesilebilir, aydınlatma alanı daraltılabilir, bu olumsuz girişimler olumluyu ortadan kaldıramaz. Bugün Taksim Anıtı'nın karşısında bir cami yapılmak isteniyor, bununla ilgilenen bir dernek de kurulmuştur. İşte, bu düşünce de bizim Şeyh Hacı Süleyman Efendi'den gelmiştir. Onun en büyük özlemi Taksim Anıtı önünde bir cami yapılmasıydı. Tekkede şunları söylemişti bize: "Taksim'de bir cami yapılıp günün beş vaktinde Mustafa Kemal'in yüzüne ezanın tokatı vurulmalıdır", onun bu sözleri de, sesiyle birlikte, kulağımdadır. O, bu sözleri Osmanlıca söylerdi, Atatürk'e karşı öfkesi tekkelerin kapatılması, halifeliğin kaldırılması, şapkanın benimsenmesi yüzündendi. Şimdi, anlattığım olayların gerçekleştiğini gördükçe, bizim şeyhin yerine getirilmeyen bir özlemi kaldı mı? diye düşünüyorum...

DEVLET BABA

İmam Efendi ile Bektaşi Babası bir gün öğle yemeğine oturdular, söyleşmeye, ağız tadıyla yiyecekleri tüketmeye ko-

yuldular. Söyleşi dönüp dolaşıp toplumda geçerli yasaklara gelince, Bektaşi Babası içki yasağından yakındı, bunun tanrısal tüzeye aykırı düştüğünü vurguladı. İmam Efendi, onun yakınmalarına karşı, bireyin ancak tanrı katında suçlu olabileceğini, bu nedenle içki içmesinin doğuracağı suça tanrının karışabileceğini ileri sürdü.

Bu sırada, Bektaşi Babası, üstlüğünün altında sakladığı rakı şişesini gizlice çıkarıp gösterdi, "içebilir miyim?" diye sorunca İmam Efendi, sözünden dönmemek için olur yanıtını verdi. Baba yiyor, rakısını yudumluyor, söyleşi gittikçe ballanıyordu. Bu arada İmam Efendi, görevli olduğu camiin bitişiğinde, kendisine bir konut verildiğini söyleyip, onu veren "devlet baba"yı övmeye başladı. Bektaşi Babası dinliyor, gülümsüyordu. İmam Efendi, bu gülümseyişin arkasında saklı alayı sezmekte güçlük çekmedi. Buna karşın "devlet baba"yı övmeyi sürdürdü. Bektaşi Babası, sözünü keserek:

"... İmam Efendi, senin işine, düşüncene karışmam, ancak benim böyle bir babam yoktur, benim babamın adı Ahmed, anamın adı Aliye'dir." yanıtını verince İmam Efendi de:

"... Erenler ben, bizi yeryüzüne getirenleri değil, toplumumuzu yöneten kuruma devlet baba diyorum, benim de babamın adı Mehmed, anamın adı Asiye'dir." sözlerini söyleyiverdi.

Bektaşi Babası, daha çok gülümseyerek şunları söyledi:

"... İmam Efendi, senin söylediğine bakılırsa anan Asiye, Peygamber Mehmed'in (Muhammed sözcüğüyle özdeştir) karısıdır. Demek sen yücelerdensin. Peygamber de bir devlet kurucusuydu, bu nedenle ona devlet baba denebilir. Ancak, benim anamla yatmadı. Bu yüzden senin devlet baba dediğin benim babam olamaz."

İmam Efendi, sözü uzattı, devlet babanın, belli bir kimsenin değil, bütün yurttaşların babası olduğunu söyleyince, Bektaşi Babası:

"... İşte şimdi doğruyu söyledin, bütün yurttaşların anasını belleyeni bırakıp bana baba diyecek değiller ya."...

EĞLENCE SÖZLÜĞÜ

Aba : Söylendiği yere göre önem taşıyan bir sözcüktür. Kimi yerde değneyi gizlemeye, kimi yerde birine tutulmaya yönelik yorumları vardır.

Yetersiz kişinin yeterli görünmesi için altına sığındığı örtü.

Bağnazın etkili görünmek için içine girdiği kalın üstlük.

Abacı : Başkalarına aba giydirerek sömürmeyi uğraş edinmiş kişilerin ortak adıdır, daha çok yüksek görevlilerin bulundukları topluluklarda saygı görür.

Seçimlerde diliyle, kazandıktan sonra başka yeriyle övünmeyi seven üstün nitelikli, kaş yapayım derken göz çıkarmada başarılı oynaş.

İşi oluncaya değin yalvaran, olduktan sonra çifteleyen yılkıya salınmış büyük görevli.

Yılkıya sürülmüş politikacı.

Abdulhamid II : Yaşadığı dönemde, kendisine doğru, iyi diyebilecek kimsenin bulunmadığı, en yakınlarının bile yerdiği Osmanlı padişahı...

Açıklama: Cumhuriyet döneminde, bütün tanıdıklarını, arkadaşlarını dolandırmakla, kumar oynamakla ün kazanmış kaşıgözü oynayan bir ozanın çıkar sağlama düşüncesiyle övdüğü kişi. Bütün başarısızlıklarını, ku-

runtularını Yahudi uyruklarına, masonlara yükleyen yarı uslu yarı ussuz sultan.

Abdulhamidçi : İkinci Abdulhamid'i sever, savunur görünerek müslümanları soymayı beceren, çıkarı sözkonusu olduğu yerde islam dinine bile sövmekten çekinmeyen ünlü bir ozan.

Adak : Kimi kendini bilmezlerin, çıkar sağlamak düşüncesiyle, tanrıya sundukları yiyin.

Yazgıyı değiştirmeye yönelik isteğin nesnel karşılığı.

Din kurumlarında, özellikle tapım yerlerinde geçimini kolaylıkla sağlayan açıkgözlerin, halktan tanrı adına topladıkları yasal olmayan vergi.

"Sosyete hanımları"nın kimi cuma günleri, bayram günleri Eyubsultan'a ödedikleri canlı yiyin (rüşvet).

İstanbul'da birçok yatırın çevresinde toplanan açıkgözlerin "baba", "dede" diye anılan sözde ermişler adına topladıkları çapkınlık gideri.

Adam : Âdem'in soyundan gelme utancının etkisiyle kendine başka bir ad bulamayan iki ayaklı yaratık.

Gerçek insanın bulunmadığı yerde kendi büyüklüğüne inanan deli.

Günümüzde, özellikle çıkarcı yöneticilerin elinde, buyurulanı yapmaktan başka bir işe yaramayan iki ayağının üstünde dik yürüyen, başını omuzlarının üstünde taşıyan tanımı güç nesne.

Adamcıl : Adamı en ucuza alıp satmayı beceren yüksek görevli.

Adamı canlı bir araç olarak istediği gibi kullanma kolaylığı kazanmış kamu yetkilisi.

Adaş : Bir boyunduruğa vurulmuş iki kişinin ortak adı.

Yorum: Adaş sözcüğü günümüzde iki soyguncunun yakalandıklarında suçu üstlenene

suçtan kaçanın verdiği ada denir. Bütün adaşlar birbirinin kuyusunu kazar, karıncalar ise birbirlerine yardımcı olur (bu yorumun ne anlama geldiğini, başından geçen bilir).

Aday : Seçimlerde başkalarını kandırmaktan utanç duymayan yaratık.
Verdiği sözün değerine, önemine kendisi de inanmayan kişi.
Kendini, ulus yararına gösterip özel çıkarlarına adayan açıkgöz.
Delilerin bile yanına yaklaşmaktan kaçındıkları eşekarısı.
Girdiği ahırdan bir daha çıkmak istemeyen enenmiş öküz.
Hırsızların binektaşında koruduklan içi boş tabut.
Omuzlarda, kucaklarda dolaştırılmayı seven yüksek çıkar özlemcisi.
Özgürlüğünü çıkarına bağlamış utanmaz dağkeçisi.
Semere alıştırılma çağına yaklaşmış sıpa.

Akşam : Ülkemizde değerini yalnız içkicilerin bir de hırsızların çok iyi bildikleri evre.

Akşamcı : Yorumu kişiden kişiye, yöreden yöreye değişen çok yaygın bir sözcüktür. Bize kalırsa bunun anlamını en iyi bilen yatağa akşamcı girip sabahçı kalkandır.
Akşamı içmek için bekleyen görev kaçağı.
Gündüz yatakta, gece sokakta dolaşan yasal görevlilerden eli uzun olana verilen özel ad.

Am : Kadınların bacakları arasında bulunması gerekirken kimi erkeklerin ağızlarından düşmeyen yumuşak sakız.
Adem peygamberin Havva'dan istediği yasaklanmış yemiş.
Cennette hurilerin erkeklere sunacakları tanrısal armağan.

Aptal : (Doğrusu "abdal"dır, anlam değişmesi nedeniyle Türkçede söylenen biçimini yeğledik.)

Kandırana göre kanan, kanana göre kandıran kimsenin genel niteliği.

Seçimlerde adayların seçmenlere, seçmenlerin de adaylara verdikleri ulusan san.

Seçimlerde çıkarını sağlamak için bütün aktöre kurallarını, utanma biçimlerini dışlamayı beceremeyen kişi.

Ulus yararına görünüp kişisel yararını sürdürmeyi beceremeyen yurttaşların ortak adı.

Yalnız, özel çıkarları için, iki ayağının ütünde dururken dilini yere sürmeyi bilemeyen beceriksiz aday.

İşi karşıya geçince yakardıklarına sövmeyi unutan, tükürdüğünü yalamayı bilmeyen kimse.

Arab : Din adamlarının söylediklerine göre bu topluluğun içinden yüzyirmibin peygamber çıkmış. Bu sav doğru ise tanrının yüzyirmibin peygamber göndermesine karşın doğru yola getiremediği, birleştiremediği, Avrupa uluslarına yem olmaktan kurtaramadığı bir topluluğa Arab demek en uygunudur.

Halk dilinde yüzü kara insana da bu ad verilir.

Osmanlı saraylarında zencilere de Arap denirdi.

Demek kara yüzlü, utanmaz, yozlaşmış kimsenin genel niteliği de bu sözcüktür. Çocuklar andiçerken, birbirlerine "yalan söylüyorsam Arap olayım" diyerek sözcüğün en gerçek, en açık anlamını vurgularlar.

Arkadaş : Yalnızlığı kovalayan dilli değnek. "Arkadan gelen eş" anlamını içermesine karşın, vurguncular arasında, öne sürülen canlı araç.

İyi günde en önde bulunan, sıkıntılı günde en arkada bile durmaktan kaçınan çağdaş kişi.

Yemeğe en önce, yardıma en sonra gelmeyi yaşam ilkesi edinen yurttaş.

Asalak : Elinden bir iş gelmemesine karşın, dolaylı yollarla, dolaylı aracılarla yüksek görevlerden birine yerleştirilen önemsiz kişi.
Dirimbilimde başka varlıkların sırtından geçinen yaratık; toplumbilimde ise halkın emeğini sömürme kolaylığını bulmuş sürüngen.

Avukat : Hukukun belli bir gelir karşılığı satılmasını sağlamaya çalışan.
Özel çıkarlarını başkalarının hakkını savunma örtüsü altında gizlemeyi iş edinen.

Ayak : Günümüzde, insanın yürümesini sağlaması gerekirken, gövdenin alt bölümünden alınıp iki omuzun arasına yerleştirilen, böylece başla yer değiştirmesi istenen örgen.

Ayak Takımı : Birçok ayağın bir araya gelmesiyle oluşan büyük yetkilerle donatılmış yüksek görevli topluluğu.

Ayı : Yerle gök arasında en yüksek insan aşamalarının genel simgesi.

Baba : Annenin kocasına çocukların verdiği ad.
İskelelerde gemilerin yanaşmasını sağlamaya yarayan kalın halatların bağlandığı güçlü kazık.
Devlet kurumlarında, yasadışı işlerin yürütülmesini sağlayan, etkili kişi.
Hırsızın, soyguncunun, esrarcının, eroincinin, vurguncunun dilinde koruyucu kişinin ortak sanı.
Yukarki tanımlamalardan "baba"nın önemli bir işe yaramadığı anlaşılıyor.

Babacan : Kimsenin anasını yakından tanımamasına karşın baba yerine konulması istenen kişi.
Anaya sormadan babalığa uygun görülen erkek.

Babalık : Ne işe yaradığını kendisi de bilemeyen erkek.
Gerdekten önce güveyiye o gece yapılması gereken işleri öğretmekle görevli erkek.

Bakan : Neye baktığı oturduğu koltukla bilinen görevli.

Mısır, buğday, arpa, çavdar gibi ekinlerin yetiştirildiği tarım alanlarında ekinleri yiyen domuz, çakal, porsuk, tavşan, ayı bg. yaratıkları kovmaya yarayan aygıtları kullanan tarla bekçisi.

Balık : Köpekten başka bütün yaratıkların severek yediği iki yanı sivri hayvan

Suçun-suçlunun kaynağını bildiren deyimin ilk sözcüğü.

Çıkarcının dört gözle beklediği kaygan nesne.

Ağa takılmadıkça değeri bilinmeyen kıvrak yaratık.

Balta : Kolaylıkla odun yarmasına, kesmesine karşın kimi yöneticilerin başlarına vurula vurula ağzı körelen kesici araç.

Kendine sap yapıp kendi sapını kesemeyen araç.

Nice yüksek görevlinin sap olamadığı odun kesme aracı.

Baş : Ağırlığı içindekilerin dışa çıkmasıyla anlaşılan aygıt.

Yorum: Kimilerine göre, omuzların üzerinde dik duran deri kaplı kemik çekmeceye de "baş" denir; içindekilerin hepsi başkasınındır da ondan.

Baş, düşünen kişi için işlek, kıvrak, düşünemeyenler için yatalaktır.

Öyle kimseler vardır ki, başı olduğunu ancak ağrı, bulantı, dönme gibi durumlarda anlayabilirler.

Baş, kişilik bilinci olanlarda dik durur, kişilik bilininden yoksun kalanlarda hep başkalarının önünde eğilir.

Başkan : Başıboşları egemenliği altında bulunduran içi kalınbağırsakla doldurulmuş boynuz.

Kırk delinin önünde yürüyen kırkbirinci deli.

Beş : Dörtten sonra, altıdan önce gelen bir sayı olmasına karşılık büyük anlam değişikliklerine uğratılmıştır. Özellikle 12 Eylül yönetimiyle büyük bir değer kazanmış, kadınların pek sevdikleri "beşibiryerde" denen süstakısını bile geride bırakmıştır.

Beşli : Eskiden beş mermi alan tüfeğe denirdi, sonra anlam genişlemesine uğratıldı, 12 Eylül dönemiyle kimi vurguncuların tepkili avtüfeği durumuna getirildi.

Beşlik : Bir yerde bulunan beş nesnenin ortak adı. Ülkemizde, aydınlıktan gözleri kamaşıp karanlığı yasallaştırmak isteyen anlamsız bir topluluğun imi.

12 Eylül döneminde değerden düşen eski süstakısı.

Beyin : Genel seçimlerde, yüksek görevlere atamada, kayırmada işe yaramadığından aranmayan sakıncalı nesne.

İnsanda, anasından doğduğu gün yapısına çok büyük ilgi gösterilen, kimi yüksek görevlilerce ödüle yaraşır görünen bir aygıt, başın içinde bulunur.

Beyinsiz : Yüksek görevlere atanmanın en üstün aşaması sayılan görkemli nitelik. Kimi yüksek görevlilerin, eğitim çağındaki çocuklarda aradıkları en değerli özellik.

Yüksek görevlilerin çıkarlarını, vurgunlarını, soygunlarını, yolsuzluklarını göremediğinden büyük bir önem taşıdığına inanılan yetkili.

Bugünkü öğretim kurumlarında yetiştirilmesine büyük özen gösterilen öğrencilerin genel tanımı.

Bilge : Yalnız usuyla görmeye alışmış kişi. İnsanı dışından değil başının içinden anlamayı başaran uzman.

İnsanı kesersiz yontarak biçimlendirmenin kolaylığını bilen.
Odundan bile insan sorunu çıkaran ormancı.

Bilim : Yobazın, bağnazın başına giremeyen görkemli ışık.
Bağnazın eline verdiği bıçakla doğranırken bile ona acıyarak-gülerek bakan ermiş.

Borç : Üstlenenin ödemekten kaçındığı, alacaklının almaya gücü yetmediğinden tanrıya bıraktığı verecek.

Borçlu : Alacaklının karşısında kendini savunmayı, ödemeye yanaşmamayı ilke edinen aşağılık yaratığın yasal dildeki adı.

Boş : Kendini bilgili, yetkili, uzman sanan kimselerin başlarının içinde saklamaktan büyük bir kıvanç duydukları karanlık oyuk.
Yüzeysel bir gösterişle giderilmeye çalışılan acıklı durum.
Ulusu kandırarak sömürmeyi başaran yetkililerin başı.

Boşanma : Mutluluk sağlama düşüncesiyle altına girilen boyunduruğun kırılması.
Kabı dolduran nesnenin çıkarılmasıyla beliren durum.
Erkeğin, dişinin içine dökülmesi.

Boy : Ayakta duran bir insanın yerden yüksekliği.
Türkçede insan topluluğu, birlik, oba gibi değişik anlamlara da gelir.
Kendini bilmeyen, tutkulu, koltuk düşkünü, aşağılık duygusunun ağırlığı altında ezilen kimselerin uzun konuşmalarına yarayan alçaltıcı ölçek.
Seçimlerde, genellikle kısa boylu kadınların, başağrısı.
Yüksek görünmek için sık sık kürsüye çıkmayı seven, hep "ben" diye söze başlayan ezilmiş, yıpranmış kadın.

Oturduğu koltuğun yükselttiği kadının, aşağılık duygusunun etkisiyle koltuğu yükselttiğini sanması.

Olur olmaz yerlerde görünmeyi seven, böylelikle bir değer taşıdığını sanan, kendi kendini kandıran kıskanç kadın.

Büyük : Kendinden küçüklerin yanında büyüyen, kendinden büyüklerin yanında küçülen ayakkabı.

Çarşaf : Bütün yüzüne bakılmaz kadınların satış ederlerini yükseltmek amacıyla güzel görünmeye çalıştıkları örtünme aracı.

Açıklama: Bu örtünün islam diniyle ilgisi yoktur, nedeni açık: İslam dini çarşaf giyen bilgisiz, adını ssöylemeyi bile beceremeyen kadınların yaşadıkları yörelerde doğmamıştır, Muhammed böyle bir örtü bilmiyor (Kuranda, hadislerde yoktur).

Çekiç : Bilgisizin başına vurulmaktan utanç duyan araç.

Çivi : Kimi kişilerin başlarının içine bilinemeyen bir nedenle çakılmış, bir daha sökülme olanağı bulunmayan düşünce.

Uygarlığın bütün buluşlarından utanmazca yararlanan kimsenin benimsediği evrime, değişmeye, gelişmeye aykırı inanç.

Kimin çaktığı bilinmeyen, kime çakanı davranışlarından anlaşılan, paslı "kafa kazığı".

Çivici : Başkalarını çekiştirmekten, arabozuculuktan, şunu bunu birbirine düşürmekten çıkar sağlayan yüksek görevlilerin ortak sanıdır.

Çoban : Kimi insanları güdecek yerde yanlışlıkla hayvanları gütmeye alıştırılmış, elinde değneği, sırtında abası bulunan yurttaş. Genel seçimlerde adayları yönlendirme görevini üstlenerek halkın arasında dolaştıran işbilir kişi.

Eğitimin bilimle değil de değnekle sür-

dürülmesinden yana görünen yetkili kişinin en yüksek sanı.

Çocuk : Kimi büyüklere göre ne olacağı dışkısından anlaşılan insan ufağı.

İleri bir yaşa ulaşmasına karşın başının içindeki önemli aygıtın anasından doğduğu gibi kaldığı davranışlarından anlaşılan kişi.

Kimi yerlerde babasını anasının bile bilmekte güçlük çektiği insan yavrusu.

Çorap : Çok kimsenin ayağı değil de başı için örülen giysi.

Deli : Kendini uslu sananların durumuna gülen mutlu kişi.

Devlet : Yöneticilerin halkı daha kolay sömürebilmeleri için denetim altında tuttukları verimli dernek.

Ulusun beslediği, yöneticilerin sağdığı bol sütlü inek.

Güçlülerin güçsüzleri kolaylıkla ezmek için kurdukları büyük örgüt.

Soysuza geç, soyluya dur diyen bekçi.

Dil : İnsanı hayvandan ayıran en büyük yeti.

Birçok yaratığın ağzında bulunması gerekirken, kendini bilmezlerin becerisi sonucu, başka bir boşluktan ses çıkarmaya elverişli görülen yeri değiştirilmiş aygıt.

Din : Örenin anlamadığı, anlayanın öremediği esnek başlık.

Kimi açıkgözlerin insanları kandırmak, soymak, sömürmek için kurdukları görünmez tuzak.

Bütün gizli-açık işlerin yapılmasına uygun yatak.

Sağduyunun çalışmasını önlemek için dikilmiş kara örtü.

Tanrıyla ilgisi olmayan bütün işlemlerin tanrı adına sürdürüldüğü gizli oda.

İnsandan başka bütün yaratıkların ginneye korktukları karanlık oyuk.

Din Adamı : İnsanları dinden uzaklaştırmak için kendini yetkili sayan yetkisiz kişi.

Tanrının değil de kendisinin yolunda gidilmesini isteyen kimse.

Boş günlerini çıkar sağlayamadığı kimselerin başlarına külah yapmakla geçiren.

Dindar : Gerçekte dinle ilgisi olmayan, ancak dine bağlı görünerek tanrıyı bile kandırmaya çalışan açıkgöz kişi.

Doğruluk : Günümüzde, odun sobası kullanan, bütün toplumsal kurumlarda, evlerde, işyerlerinde sobaya kolay girsin diye odunlarda aranan bir özelliktir.

İnanç kurumlarında başka bir işlerliği olan doğruluk bilgisiz kimselere uygulanan kazığa denir.

Domuz : Başkalarından aktardığı eğreti düşüncelerle yeni bir dünya düzeni kuracağını sanan, başının katılığı yüzünden, boynunu sağa sola çeviremeyen yağlı yaratık.

"Dediğim dedik" gibi usdışı bir direnişi ilke edinen kişi.

Esnekliğini yitirmiş yüksek aşamalı görevli.

Dost : İyi gününde yanında, kötü gününde uzağında durmayı yaşam ilkesi edinen kişi. Kendisine gereken yardımı yaptığında gülen, yardım edecek durumda olmadığını anlayınca, yüzünü ayaklarının altında gizlemek için daha derin oyuklar arayan şaşılası yaratık.

Dost: Öldüğünü duyunca, salacanın yakınında, seni gömmek için toplananların arasında, en önde görünmeyi seven, gömüldükten sonra bütün yakınlarının yanından geçip bir daha görünmeyi sevmeyen kişi.

Dudak : Türkçe "tutmak" eyleminden gelen, ancak ağzın iki kapı kanadı olmaktan öte bir anlam taşımayan aygıt.

Toplumsal törye göre yasaklanan özel ilişkilerin açıkta sürdürülmesine yarayan bir araç gibi kullanılmasında sakınca görülmeyen, tadı kişinin durumuna, beğenisine göre değişen nesne.

Durak : Neyin durup neyin kalktığı açıkça bilinmeyen yer.

Neyin inip neyin bindiğini saptama olanağı anlaşılamayan gel-geç yeri.

Duygu : Kime karşı belirdiği söylenmeden anlaşılamayan bir eğilimdir, gizlendiği sürece ilgi uyandırır, açığa vurulunca değişik yorumlara yolaçar. Bütün dirilerde doğal bir eğilim olarak varsa da değeri yalnızca insanda aranır.

Düğün : İki kişiyi bacaklarının arasıyla birbirine bağlama törenine verilen yakıştırma ad.

Dünya : Güçlünün güçsüzü sömürdüğü tarla.

Düşünce : Alaca ineğe yaklaşmayan boğa.

Eğitim : Yetiştirmek anlamındadır; bu sözcüğün önüne "millî" diye bir boynuz yerleştirilirse yeni kuşakları ocağa sokulup yumuşatılmış ağaç dalı gibi eğip bükmek, bilinçli davranmaktan uzaklaştırmak diye yorumlanır.

Uygarlık alanında "milli fizik", "milli kimya", "milli gökbilim", "milli matematik" yoktur, öyleyse eğitimin "milli"si karanlıkta gözleri gören kediye sıçanı yakalasın diye ışık tutmak demektir.

El : Yaşlıların öptürmeyi sevdikleri, gençlerin biribirlerini okşadıkları, müslümanların sık sık temizlenmek için kullandıkları beş duyu aygıtından en işlek olanı.

Yorum: Türkçede, özellikle büyük görevliler

arasında. "el" sözcüğü yakınları kollamak, kayırmak için sözlükteki anlamı dışına kaydırılmış bir nesnedir. Yine büyüklerde korkulan kimsenin arkadan gelir kaygısıyla, iki kalça üstüne konulan önlem aracının adıdır.

Eğrilik : Din adamının (islam dininde din adamı diye bir san yoktur) çıkar sağlama düşüncesiyle bilgisiz kimselere doğru diye gösterdiği yol.
Balta, kazma, kürek, keser, çekiç gibi araçların saplarında kullanmaya elverişsiz durum (incelik, kalınlık dışında).

Erkek : Kadının istediği gibi kullandığı değnek.

Eşek : Birtakım insanların kendine benzetilmesinden dolayı utancından dili tutulup kulakları uzayan sevimli yaratık.
Kimi büyük görevlilerin yükseldikçe birbirlerine sundukları üstünlük sanı.

Evren : Uslularla delilerin birbirlerine karşı egemenlik sağlama uğrunda yarıştıkları, savaştıkları, dolaştıkları sınırsız yaylım.
Bol otlu yerlerde, geniş otlaklarda dolaşmayı seven kişi. Böyle bir kişinin başıyla dizkapağı arasına gerilmiş işlemeli kuşak.

Felsefe : Ustan başka ülke bilmeyen gezgin.

Felsefeci : Başka doyurucu bir geliri olmadığından (ülkemizde) usun aydınlığında yürümenin önemini vurgulayan, bu nedenle de değeri anlaşılamayan kişi.

Gece : Bilgisiz, yetersiz bir yönetici topluluğunun ülkede yarattığı durum.
Baskıcı bir yönetimin egemenliği altında geçen süre.

Gececi : Günün aydınlığında, dilinin kıvraklığından yararlanarak, başkalarını kandırıp çıkar sağlayan üstün aşamalı görevlilere verilen yaygın san.

Gececik	: Bir öpüş uzunluğunda süren karanlık. Erkeğin kadından istediği gizli süre.
Gelin	: Gerdekten sonra kıza giydirilen eğreti üstlük. Güveyinin otladığı kaynananın kıskandığı yaylım. Sırtüstü yatmayı öğrenen kız.
Göz	: Kendinden başka bütün nesnelere açılan kapı.
Güneş	: Işınlarını eşit oranda yaydığından hırsızların, ulus yöneticilerinin, büyük alışverişçilerin, kimi karanlık başlı yazarların yalın bir sözcük olarak niteledikleri aydınlık odağı.
Güveyi	: İlk kez üzerine tarla yazdıran erkek. Otlağa yeni çıkmış tosuncuk.
Hak	: Genellikle değirmende arandığı söylenen, adı var kendi yok nesne. Ülkemizde, özellikle dine bağlı kimselerin, başkalarına vermek istemedikleri yağlı dolma. Tanrıya yakıştırılan, gerçekte tanrı ile ilgisi olmayan bir nitelik.
Haklı	: Başkalarına verilmek istenmeyen, yalnızca hırsızın, onu savunan kimi yüksek görevlilere verilen üstün san. Baltaya, kazmaya, küreğe uygun gelen düzgün sap.
Hıyar	: Kimi kişilerin üstünlüğünü belirtmeye yarayan en uygun bitki.
Hoca	: Yoksul dirilerden kaçarak varlıklı ölülerle konuşmayı seven kişi. Tanrıdan çok kendi söylediklerine inanılmasını isteyen görevli.
Hukuk	: Kişinin, hep başkalarının boyun eğmelerini istediği, kurallar yığını.
Hukukçu	: Öne sürdüğü kurallara kendisi bile uymaktan kaçınan kişi.
Işık	: Çağımızda, özellikle islam ülkelerinde, bilgisiz yobazların başının içine girmesi olanaksız görülen aydınlatıcı nesne.

Körün gözlerinde, bağnazın gönlünde bulunmayan parıltı.

Eşeğe yol gösteren, çağdışı kalmayı ilke edinen düzmece düşünürün yüreğini hoplatan ışıldak.

Hırsızın işini güçleştiren aydınlık.

Genel seçimlerde, adayların seçmenleri daha kolay sömürmek için, korkulu bir nesne diye açıkladıkları göz kamaştırıcı güzellik.

Genellikle adaylarda bulunmayan, halktan kaçırılan kılavuz.

Sabahları eşeklerle adayları suya götürmeye yarayan aydınlık.

Yarasanın gözlerini kamaştıran, adayın yüreğini sızlatan etkinlik.

İbrahim Hakkı (Erzurumlu) : Mârifetnâme adlı yapıtında kadınların özelliklerini, töresel davranışlarını, üreme aygıtlarında çıkan kıllara göre açıklayan kişi.

Kadınları gövde yapılarına, gövde özelliklerine göre anlamanın gerektiğini, meme, kalça, baldır, bacak, dudak, yanak, kulak, el, kol, saç, kaş, göz, göbek, kıl örtüsü gibi yerleri nesnelerle tanımlayan, hangi kadınla tadına doyulmaz gecelerin geçirilebileceğini Mârifetnâme'sinde uzun uzun anlatan şeyh.

İlâhiyat : Değişik açıklamaları olan karmaşık bir sözcüktür. Kimilerine göre ilâhî (tanrısal) ad (tanrısal özellik taşıyan ad), kimine göre de ilâhı (tanrılı) at (bırak) anlamında alınır. Bize kalırsa "ilâhiyat"ın açık anlamı "tanrıyı seversen yatıver, ortalıkta dolaşma, bıktık senden" biçimindedir.

İmam : Cemaate arkasını dönüp önden geriye seslenen kişi.

İslam ortaçağında, insanları aydınlatma yerine

karanlığa sürüklemeyi kutsal bir görev sayan kişi.

Kur'anın yasaklarına karşın. Kur'anı belli bir gelir karşılığı okumayı görev edinen kimse (görevli).

Açıklama: İslam inançlarına, özellikle Ebussuud Efendi'ye göre Kur'anın bir gelir karşılığı okunması yasaktır, islam dinine aykırıdır. Ancak günümüzde çıkar sağlama tutkusu bu din yasağını geçersiz kılmıştır.

İmam Gazzali : Şeyhulislam Ebussuud Efendi'nin açıklamalarına (fetvalarına) göre düşüncelerini, davranışlarını benimseyip uygulayanların öldürülmeleri gereken sapkın kişi.

İman : Yalnızca insanların boynuna vurulması için yapılmış gizli boyunduruk.

İnsandan başka bir yaratığın taşımaktan utandığı görünmez boyunbağı.

İmanlı : Boyunduruğa vurulmuş kişi.

İmansız : İnsan değerlerinin yüceliğine gönül vererek boyunduruk altına girmeyen kişi.

İnek : Önündeki otu yiyenin sağdığı suçsuz yaratık.

Genel seçimlerde seçmenlerin sağdığı, seçimi kazanan adaylarca sağılmaya elverişli duruma getirilen yurttaş.

Adaylar arasında görülmekten utanç duyan, en güzel kadından daha güzel gözleri olan sessiz hayvan.

İnsan : Hayvanların bile yapamadıkları kıyınları yapmaktan çekinmemesine karşın evrende bütün varlıklardan üstün olduğunu ileri süren anlaşılması güç yaratık.

İnsan çok kapılı bir eve benzer, kimin hangi kapıdan girdiği, kimin hangi kapıdan çıktığı bilinmez.

Genel seçimlerde, adaylar arasında bulunmaktan utanç duyan, onlardan kaçınmayı

erdem sayan üstün yaratık. Ülkemizde, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı ilke edindiğinden dolayı, yüksek görevlilerce sevilmeyen, istenmeyen, sakıncalı sayılan varlık.

İp : İstenen biçimi alabilen bir nesnedir; en yaygın anlatımı kimi ulus yöneticilerini niteleyen "siz" ekiyle söylenendir.

İsa : Anasının kız kalarak kocasız doğurduğuna, kutsal kitaplarda geçen öykülerden başka tanık bulunmayan, ebesi, kundaklayanı bilinmeyen kişi.

"Yanağının birine vurulursa ötekini de çevir" demesine karşın ona bağlananların yeryüzünü kana bulamaktan utanç duymadıkları din kurucusu.

İş : İnsanın yaşına, eline, diline göre hep tanımı değişen eylem.

İşçi : Emeğinin sömürülmesi, derisinin yüzülmesi için, bütün yasaların kapıdışarı ettikleri savunmasız konuk.

Yasaların arkasına sığınarak kazanç üstüne kazanç sağlayan yüksek görevlilerin ortak adı.

Kabak : Kiminin başında patlayan soyut bir top.

Kimi kişilerin iki omuzu arasına yerleştirilerek gövdeyi egemenliği altına alan deri kaplı kemik aygıt.

Kadın : Kiminin başını, kiminin içini yakan gezici ocak.

Dinimize göre işini bilen erkekler için yaratılmış tadına doyulmaz yemiş.

Yine dinimize göre erkeklerin gizlice ekip biçmelerine yarayan sıcacık tarla.

Eşe açıkça, sevgililere gizlice ektirilen güneş görmeyen tarla.

Kendi değerinin toplumda insan olarak değil de yatakta dişi olarak bilinmesinin özlemini çeken satıcı

İnsan olduğuna inanmamayı yaşama ilkesi edinerek, kara örtülere bürünüp erkeğin arkasından gitmeyi tanrının verdiği bir üstünlük sayan iki ayaklı yurttaş.
Erkeğin doğal isteklerini gideren diri aracın değişik adlarından biri.
İslam dininin "insan" saymadığı nesne.
İmamın gizli gözdesi.

Kafdağı : Birçok yetersiz, becerisiz, başarısız, düşük, yıpranmış, aşınmış, yozlaşmış kimsenin burnunu koyduğu yüksek yer.
Seçim evrelerinde yerlerde, ayaklar altında sürüklenen, seçimi kazandıktan sonra başı boşlukta uçuşan şaşılası yaratıkların yurdu.
Delilerin bile bakmak istemedikleri bir seçim bölgesi.
Yoksullar, düşkünler için toplanan yardımların, tanrının "izniyle" saklandığı bilinmeyen çekmece.
Türkiye'de dincilerin geceleri kertenkelelerle toplandıkları görkemli konak.
Ulusu soyanların gizlendikleri özel oyuk.

Kalay : Toplumda kimilerine yakıştırılan en etkili san.
Nesnel olmayan övgü boyası.
En aşırı sıcaklıkta bile erimeyen, solmayan etkili başlık.

Kama : Kendinden başkasını kesemeyen evrensel insanlık dışı düzenin adı.

Kan : Özel solunum aygıtı bulunan bütün yaratıkların damarlarında dolaşan kızıl sıvıdır; ancak kimi kişilerde bozulmaya başlayınca durumu kurtarmak için "milliyetçilik" sözcüğünün gündeme getirilmesine yarar.

Kancık : Gerçek anlamda köpeğin dişisi. Toplumsal ortamda sözünün değerini kendi değersizliğinde bulmayı üstünlük sayan kişi.

Toplumsal işlerde gövdesinin tüm gözeneklerini ağız yerine kullanmayı seven kişi.
Başarıya ulaşmak için bütün aktöre kurallarını geçersiz bilen kimse.
Gölgesinden daha silik, salyasından daha akışkan yaratılışlı yurttaş.
Özellikle seçimlerde başarı sağlayan, bütün kapıları açmada eşsiz bir maymuncuk niteliği taşıyan yüksek görevli.
Kimi çevrelerde, özellikle dine çok bağlı yörelerde, kadına verilen özel ad.
Ne dediğine değil ne yaptığına göre değerlendirilen kimse.
Seçim dönemlerinde alanları, yolları çığlıklarla dolduran adaylar.

Kaşağı : Genellikle siyasal parti başkanlarının yandaş sayısını çoğaltmak için arkadaşlarına uyguladıkları yumuşatma aracı.
"Milliyetçi" önderlerin kendileri gibi düşünmeye alıştırmak istedikleri kimselerin sırtlarını okşamaya yarayan özel aygıt.

Kaşar : Uğraşında yüzsüzlüğü ilke edinerek hep önde bulunmaya çalışan yılışık, yetersiz kişi, ülkemizde çokluk yüksek yöneticilerde görülen açıklanması güç bir özelliktir.

Katır : İnsana benzemediği için sevincinden kısrağı ana, eşeği baba diye alkışlayan yarı-soylu yaratık.

Kıç : Bütün kadınların başlarından çok daha önemli saydıkları yerleri.
Kadında, kimi erkeğin ağzını sulandıran yer.
Kadının erkeğe salladığı kuyruk.
Kimi başarısız, beceriksiz kimselerin başkalarının ardından gitmek için kılavuz belledikleri yer.

Kına : Yorumu sürüldüğü yere göre değişen nesne.

Kınacı : Kiminin eline, kiminin yüreğine kına yakan becerikli kadın.
Gelini güveyiye daha alımlı göstermek için boyayan kadın.

Kınalı : Çok anlamlı bir sözcüktür. Önce kınalı keklik denir, anlamı kişinin beğenisine göre değişir; sonra kınalı kuzu gelir, o da önceki gibi çapkınların dilinde anlamını bulur. Bir de yönetim işlerinde, kamu kurumlarında kınalı'lar vardır, neler çekilir onlardan neler...

Kız : Boyası ilk giyişte çıkan ipekli.

Kızak : Kimi görevlilerin onarım için bekletildiği durak.
Bir soyguncunun daha büyük bir soyguncu adına donattığı kamu kuruluşu.
Sevilenin yararına sevilmeyene verilen ucuz oda.

Kitap : Yöneticilerin, büyük görevlilerin, gericilerin, tutucuların, soyguncuların, dolandırıcıların, günümüzde birçok eğitim görevlisinin ortadan kaldırılmasını, yasaklanmasını istedikleri düşünce ürünü, uygarlığın en görkemli dayanağı.
Karanlığı sevenlerin içindeki aydınlıktan kaçındıkları ışık odağı.
Açıklama: Kitabın, okuyucuyu, karanlıklara boğan, bindörtyüz yıl öncesinin saçmalıklarına sürükleyen türü de vardır, onlara kimse dokunmaz.

Koltuk : Üstüne oturunca yükseğe çıkılan, başa konunca alçağa inilen araç.
Birçok kimsenin elegeçirmek için başını vermekten kaçınmadığı oturak.
Üstüne oturanın başını egemenlik altına alan aygıt.
Kıçı kucaklayınca yükselten, başı kucaklayınca alçaltan nesne.

Komşu : Kişiyi hangi soğukta ısıtacağı önceden kestirilemeyen yorgan.

Kur'an : Tanrının elçisi Muhammed aracılığıyla insanları doğru yola getirmek, kötülüklerden arındırmak için gönderdiği kutsal kitap olmasına karşın müslümanların anlayarak, bilerek okumaktan kaçındıkları, anlamadan dinlemeyi yeğledikleri tanrısal bildiriler bütünü.

Mehmed Akif Ersoy : Kendi diliyle tanımlanır:

Bunu benden işitin ben ki evet Arnavudum
Başka bir şey diyemem işte perişan yurdum.

Türk Arabsız olamaz kim ki olur der delidir
Arabın Türk ise hem sağ kolu hem sağ elidir

Mezheb : Sözlükte "gidilen yol", yaşamda insanı inanç adına kemiren sıçan.

Açıklama: İslam dininin biri Kur'an öteki Muhammed'in sözleri (hadisler) olmak üzere iki kaynağı vardır. Bu kaynaklarda "mezheb"i gerektiren bir yorum yoktur, varsa "Muhammed hangi mezhebtendir?" sorusu gündeme gelir. "Mezheb" denen inanç kurumu Muhammed'in ölümünden çok sonra doğmuştur, bu nedenle tanrısal bildirilere değil kişisel yorumlara dayanır.

Milletvekili : Özel çıkarlarını ulusun yararı biçiminde göstererek işini yürütmeyi ilke edinmiş, gerçekte oturmaktan başka bir işi olmayan kişi.

Kendi kendinin bile "vekil"i olma yetisi bulunmayıp bütün ulusun "vekil"i olmaya soyunan işbilir kimse.

Özlediği koltuğa oturmak için, önce halkın ayağına kapanan, yalvaran, yakaran, sızlanan, koltuğa oturduktan sonra diliyle halkı çiftelemeyi

erdem sayan, ayakta durmaktan başka bir özellik taşımayan, konuşkan yaratık.
İnandığını söyleyip savunduğu düşünceyi, işine gelmediği yerde, değiştirmekten, yermekten utanç duymayan söylev çığırtkanı.
Değerini başının içindekinden değil de koltuğa oturduğu yerinden alan üstün görevli.

Milliyetçi : Çağımızda, alıcısı bulunmadığından, sık sık boyası değiştirilerek satışa çıkarılan çürümüş odun uzmanı.
Bu uzmanın büyük bir beceriyle yürüttüğü işe "milliyetçilik" denir.

Montaigne : Kırıntıları yanyana getirerek büyük öğretiler oluşturacağını sanan, böylece kendini sevenleri de beceriyle-başarıyla kandıran bohçacı düşünür.

Muhammed : Bütün insanlara barış, kardeşlik içinde yaşamalarını öğütlemesine karşın, inançlarını kılıçla, kendisine karşı çıkanları öldürmekle yaymanın bir tanrı buyruğu olduğunu ileri süren din kurucusu.
Kadınları çok acımasız bir dille tanımlamasına karşın kadınların çok sevdikleri kişi.

Müftü : Kur'an okumayı, islam dinine değgin bilgileri benden öğrendi, sonra beni dinsizlikle, bilgisizlikle suçladı.
Ben de, bu yaratığın yüzüne tükürmek için, tiksindirici nesne bulamadım.

Müslüman : Tanrının gönderdiği Kur'ana, Peygamberin "hadis"lerine uyar gibi görünüp gerçekte şeyhlerin, imamların söylediklerine inanan, tanrının kitabını anlayarak okumaktan kaçınan, kimi tarikatçıların sözlerini Kur'andan üstün sayan kişi.

Namaz : Tanrının bütün müslümanlara özlerini eğitmek, eğrilikten arındırmak için yapmalarını bu-

yurduğu görev olmasına karşın günümüzde kaldırımlarda, alanlarda, yollarda bir gösteri durumuna getirilen eylem.

Nemrud : 1944 yılına değin Fikret Adil, Samed Ağaoğlu, Sabahaddin Eyuboğlu, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Cemal Reşid Eyuboğlu bg. daha nice arkadaşından ödünç diye aldığı akçaları ödemeyen, hepsini Asmalımescid'te kumara yatıran ünlü Türk ozanı.

Açıklama: Önce Atatürkçü geçinip çıkardığı "Kara Doğu" dergisinde "Tanrının alnından öptüğü millet/Eğilmez başını göklere yükselt" dizeleriyle başlayan "yeni İstiklal Marşı"nı yayımlayan güçlü ozan, sonradan Cumhuriyet'le gelen bütün yeniliklere karşı çıkmış, Atatürk'e sövmeyi, Abdulhamid'e övgü söylemeyi alışkanlık edinmiş bir yurttaş.

Nikâh : Kadınla erkeğin istedikleri gibi sevişmelerini sağlamaktan başka bir anlam taşımayan yasal işlem.

Başlangıcı kolay sürdürülmesi çok güç bir bağlılık girişimi.

Erkekle kadını bir boyunduruk altına sokan anlaşma.

Gizli işlerin gerçekleştirilmesini sağlayan açık belge.

Odun : Kendinden başka bir nesneye benzememesine karşın birtakım insanların tartışmasız ölçütü.

Delinin usludan yediği tatsız yemek.

Oy : Verenin başından attığı, alanın üstüne çıkarak yükselmeye çalıştığı çivi.

Oylama : Seçenin seçilene, seçilenin seçene uyguladığı soyut kazık.

Öğrenci : Öğretmeninden başka kim olursa olsun dinlemeyi seven genç.

Öğretmen : Bilmediğini öğrenmekten kaçıp bildiğini öğretmeyi seven görevli.

Örs : Bilginin çekici altında bilgisizin ezilmeyen başı.

Övünme : Delinin kendini uslu sanması. Başın içinde oluşan boşluğu dolu gösterme çabası.

Parmak : Söyleyecek sözü, ileri sürülecek düşüncesi, kaldıracak nesnesi bulunmayan bir kimsenin toplantılarda yukarı kaldırdığı beş çividen biri.
Kimi büyüklerin buyruğu üzerine, konuşması istenmeyen kişilerin kaldırmakla görevli sayıldıkları aygıt.
İşleri karıştırmak için araya sokulması uygun görülen nesne.
Kafası çalışmayan kimseler için en etkili uyarı aracı.

Parmaklık : Yazarların, aydınların yakınlarıyla konuşmalarında araya yerleştirilen demir önlem.
Büyüklerin, korktukları kimseleri susturmak için, düşüncelerin iletişimini engelleme araçları. Uyarılması gereken kişinin niteliği.

Politikacı : Hangi ineğin sütünü emerse onun ardından koşan buzağı.
Çevresine toplanan delilerin uslu diye tanımladıkları kişi.

Rakı : İnsanın içini, bir içdonu kolaylığınca, dışına çevirip toplumun gözleri önünde sergileyen en etkili içki. Bunu bir de dinine bağlı geçinenler içmeye başlasalar ne güzel oyunlar görürdük.

Sarık : Başlangıçta din görevlilerinin, görev başında giymeleri gereken özel başlıkken, sonradan başın içindeki boşluğu gizleme aracına dönüştürülen giysi.
Bugün yetkiliden çok yetkisizlerin dine bağlılık gibi göstermeye çalıştıkları başlık.

Seçim : Yetersizlerin, bilgisiz çoğunluğu kandırma yarışı.
Kendini yönetmekte bile yetersiz, becerisiz

kimselerin oyalayıcı sözlerle boş alanlarda düzenledikleri anlamsız konuşma gösterisi.

Ben iyiyim. başarılıyım, yüceyim. beceriliyim. üstünüm. erdemliyim, bilgiliyim, doğruyum demekten utanç duymayanların köpeksiz köyde değneksiz dolaşmaları.

Evde karısından korkup bucak bucak kaçanların sığınak arama girişimi.

Seçmen : Kimileri seçeceğini kendi istenciyle değil de başkalarının önerileriyle öğrenen boyunduruğa vurulmuş yurttaş.

Başını, omuzlarının üstünde taşıdığının bilincine varamayan, uysal kişi.

Kendini diri bir buyruk aracı olmaktan kurtaramayan uyruk.

Adayın istediği yöne çevirmekte güçlük çekmediği çıkar aracı.

Söz : Söyleyeni, içeriğine göre, yücelttiği gibi alçaltmayı da başaran nesne.

Kiminin ağzında bal, kiminin ağzında yılan ağusundan daha kötü nesne.

Sözlük : Anlayanın da, anlamayanın da açtığı çekmece.

Şair : Mütercim Asım Efendi'nin dilimize "Terceme-i Kamus" adıyla çevirdiği ünlü sözlüğe göre "kıllı kişi", kadınların kasıklarında çıkan iri kıllarla uğraşan kimse (bk. Şiir).

Şeref : Arapça bir sözcüktür, Türkçede büyüklük, ululuk, yücelik, övünme bg. anlamlarda söylenir, çokluk erkek adı olur.

Günümüzde kaçakçıların, hırsızların, vurguncuların, soyguncuların, kimi yılışık-yüzsüz politikacıların, yalancıların, dolandırıcıların yanlarında taşıdıkları bir kimlik belgesi niteliğindedir..

Şeyh : İslam dininde bulunmayan, Kur'anda adı geçmeyen, nereden geldiği bilinmeyen bir sandır.

Şeyh: Tanrıdan çok kendi sözlerinin kutsallığını, etkinliğini, önemini bilgisiz kimselerin başlarına doldurarak sömürmede eşsiz bir başarı sağlayan kişi.

Şeytan : Kimi din adamlarının "şerrinden" kaçarak tanrıya sığınan kargışlanmış yaratık.

Bütün kötülüklerin, sapkınlıkların, kandırmacaların öncüsü diye nitelenmesine karşın meyhaneye, kumarhaneye, hapishaneye, tımarhaneye, batakhaneye gitmekten korkup hep sarıklıların, sakallıların, vaizlerin yanında bulunduğunu gösteren belirtiler vardır.

Şiir : Mütercim Asım Efendi'nin "Terceme-i Kamus" adıyla dilimize çevirdiği ünlü sözlüğe göre: "Kadınların kasıklarında çıkan iri kıl" (bk. Şair).

Tanrı : İnsanın düşünmeye başladığı dönemdenberi öre öre bitiremediği sakıncalı ip.

Kimi din adamlarının, çıkarcıların, politikacıların, yolsuzların elinde kazanç aracına dönüştürüldüğünden üzülerek bir daha dünyanın yüzüne bakmayan, insanı yarattığından dolayı büyük üzüntü duyan yüce varlık. Hocaların çokluğundan cehennemde suçlulara yer kalmadığını görünce şeytanı bile bağışlamayı düşünen yaratıcı ulu güç.

Tarikat : Kur'anda, "hadis"te bulunmayan, oysa günümüzde Müslümanlığın temel kurumlarından biri sayılarak bilgisiz kimseleri sömürmeye yarayan kuruluş.

Günümüzde dörtyüze yaklaşan türü vardır; ancak islam diniyle, özellikle Kur'anla ilişkisi olmadığını bilen, söyleyen yoktur.

Türkoloji : İki ayrı sözcükten oluşan, anlamı karanlık bir nesnedir. "Türk" bilinen ulusun adıdır, ona eklenen "oloji" ise Karadeniz Rumcasında "kıç"

anlamına gelen "golos" sözcüğüdür. Türkoloji sözcüğünün gerçek anlamı "Türk kıçı / Türk g..tü" demektir. Sonradan "golos" ile "logos" sözcükleri birbirine karıştırılmış, böylece "Türk g..tü" de "Türk bilimi" anlamında söylenir olmuştur.

Us : Kendisinden başka bir ele yakışmayan düz değnek.
Kimilerinin elinde, kimilerinin başında, kimilerinin ayaklarında, kimilerinin söylenmesi yakışıksız yerlerinde bulunur.

Uygarlık : Bütün ürünlerini kendini yoketmeye çalışanlardan bile esirgemeyen evrensel tarımcı.

Voltaire : Söylediklerinden çok söylemek isteyip de söylemeyi beceremeyen ünlü Fransız düşünürü.
Kendini açıklamaktan kaçınıp başkalarını eğrilmiş bir ölçekle tartmayı seven yazar.

Yahya Kemal Bayatlı : Biz veda etmek üzreyiz kedere
Getir ahbaba bir Kavaklıdere.

Yargıç : Kendini dinlemeyi beceremediğinden başkalarının söylediklerini dinlemeyi iş edinen görevli.
Yasa denen baltayla yarma işlemini sürdüren yetkili.

Yasa : Utanmazların, utanmazlıklarını gizlemek, eğrilerin eğriliklerini geçerli kılmak için buldukları yalancı takı.

Yazar : Elinden başka bir iş gelmeyen kimse.
Yazılanları okumayıp yazdıklarını okutmayı öğütleyen beceriksiz.

Yobaz : Bütün insanlara iyilik etmenin bir erdem olduğunu buyuran tanrıya bile kızan dinci.
Tanrının bağışladığını bağışlamayan kişi.
Tanrıdan çok kendisinin doğru söylediğini savunan kimse.

Yorum : Başkasının ışığıyla kendini de. başkalarını da aydınlatmaya kalkışmak.

Başkasının değneğine dayanarak yürümenin aydınca biçimi.

Yunus Emre : Şeriatın. ölümüne sevindiği, daha sonra en iyi sömürü aracı olarak yararlanmakta kimseye yetki tanımadığı büyük ozan.

Açıklama: Yunus Emre iyi, güçlü bir ozandı, onun koşuklarından tiksinti duyanlar. onu dinsiz diye tanıtmaya çalışanlar, günümüzde onun koşuklarını Kur'anla yanyana getirme yarışına koyuldular, kimseye yarışa girme olanağı tanımadılar.

Yüz : Kişinin içini olduğu gibi görmeyi önleyen, değişik biçimlere giren örtü.

Kimilerini attan indirip eşeğe bindirmeye yarayan basamak.

İSMET ZEKİ EYUBOĞLU'NUN YAYINEVİMİZDEN ÇIKAN KİTAPLARI

HZ. ALİ'NİN ŞİİRLERİ
FELSEFE AÇISINDAN 12 EYLÜL DİN,
BOŞLUĞUN EGEMENLİĞİ.
GELİN CANLAR SÖYLEŞELİM
İSLAMDA BÖLÜNMELER ÇELİŞMELER
(Refah Partisinin Yükselişi)
GÜNÜMÜZDE ALEVİLİK
(Sorunları - İlkeleri - Gelişimi)
İSLAMIN ÇÖKÜŞÜ
GÜLEN ANADOLU
TAŞOLUĞUN BAŞINDA (Şiirler)
ANILAR
KARA ZIPKALI UŞAKLAR DESTANI
ÇAĞIMIZIN ÇEVRİNTİLERİ
YOKSUL ÖZDEYİŞLERİ
FELSEFE YAZILARI (Çıkacak)
ANADOLU GERÇEĞİ (Çıkacak)
ANADOLU AYDINLIĞI (Çıkacak)
DİLİN KEMİĞİ (Çıkacak)
DİLİN KAPISI (Çıkacak)
TOPLUM SARSINTILARI (Çıkacak)
ÖĞRENCİLER (Çıkacak)
Aşık Sadık Kara
ŞİİRLER